

Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja A, No 143

Ruunaan retkeilyalueen kävijät ja paikallistaloudelliset vaikutukset

Ilkka Eisto

METSÄHALLITUS
Luonnonsuojelu

Ilkka Eisto
Petäjätie 11
81720 Lieksa
puh. 040 738 8685
ilkka.eisto@joensuu.fi

Julkaisun sisällöstä vastaa tekijä,
eikä julkaisuun voida vedota
Metsähallituksen virallisena
kannanottona.

ISSN 1235-6549
ISBN 952-446-382-2

Edita Prima Oy
Helsinki 2003

Översättning: Pimma Åhman

Kansikuva: Koskenlaskua Ruunaalla. Tupu Vuorinen.

© Metsähallitus 2003

KUVAILELEHTI

Julkaisija
Metsähallitus

Julkaisun päivämäärä
5.8.2003

Tekijät (toimielimestä: toimielimen nimi, puheenjohtaja, sihteeri)		Julkaisun laji	
Ilkka Eisto		Tutkimus	
		Toimeksiantaja	
		Metsähallitus, Itä-Suomen luontopalvelut	
Julkaisun nimi Ruunaan retkeilyalueen kävijät ja paikallistaloudelliset vaikutukset			
Tiivistelmä Ruunaan retkeilyalueen hoito- ja käyttösuunnitelman laadinnan yhteydessä vuonna 2000 toteutettu tutkimus on osa Metsähallituksen valtakunnallista virkistys- ja retkeilyalueiden kävijäseuranta. Tutkimuksen avulla selvitetiin kävijöiden perustiedot sekä mielipiteet alueen rakenteista ja palveluista. Lisäksi tutkimuksessa arvioitiin retkeilyalueen paikallistaloudellisia vaikutuksia. Retkeilyalueen kesäkauden toimintoihin kohdistuvaan kyselyyn vastasi 373 henkilöä. Lisäksi alueen taloudellisten vaikutusten arviointia varten haastateltiin Ruunaan alueella toimivia yrittäjiä sekä muita lieksalaisia elinkeinonharjoittajia. Ruunaan alueeseen on totuttu liittämään mielikuva kalastajien ja koskenlaskuturistien suosimasta käyntikohteesta. Käsillä olevan tutkimuksen tulokset monipuolistavat tätä kuvaa tuomalla esille myös perhematkailun näkökulman. Kesäaikaan Ruunaalla käy useita erilaisia kävijäryhmiä, joissa jäsenten käyntimotiivit voivat poiketa toisistaan suuresti. Retkeilyalueelle on vuosien kuluessa muodostunut kaksijakoinen rooli. Yhtäältä siitä on muodostunut jo alueellisesti merkittävä luontomatkailukohde, mutta lisäksi se on myös monen lieksalaisen tärkeä lähivirkistyskohde. Valtaosa kävijöistä asuu kuitenkin vakituisesti joko Helsingin–Lahden tai Joensuun–Kuopion alueella ja käy Ruunaalla satunnaisesti. Käsillä olevan tutkimuksen tulokset ovat yleistasolla samansuuntaisia kuin monien viime vuosina toteutettujen Metsähallituksen hallinnassa oleviin kansallispuistoihin ja retkeilyalueisiin kohdistuneiden tutkimusten tulokset. Retkeilyalueen luonto siihen liittyvine tekijöineen nousee useimmissa tutkimuksissa keskeisimmäksi käynnin taustalla vaikuttavaksi tekijäksi. Ruunaalla kyselyyn vastanneet kävijät arvioivat alueen luonnonolot, palvelut ja rakenteet hyväksi tai kiitettäväksi. Kävijöiden näkökulmasta eri käyttömuotojen yhteensovittaminen on Ruunaan retkeilyalueella onnistunut hyvin. Tulevaisuudessa alueen kehittämisen kannalta keskeiseksi muodostunee kuitenkin kysymys siitä, miten matkailun, metsätalouden ja luonnon virkistyskäytön yhteensovittamiselle onnistutaan löytämään myös alueen monipuolisen ympärivuotisen käytön ja kehittämisen mahdollistavia ratkaisuja. Retkeilyalueen toiminnoissa työllistyy lähes 60 henkilöä, mikä vastaa noin 30 htv:n ympärivuotista työpanosta. Vaikka retkeilyalueen myötä syntyneet työpaikat ja ansiomahdollisuudet ylittävät alueen perustamista edeltäneissä arvioissa esitetyt metsätalouden työpaikkamenetykset, voi niiden ongelmana pitää kausiluontoisuutta. Tutkimuksessa retkeilyalueen paikallistaloudellisista vaikutuksista oli mahdollista muodostaa suunta-antava kuva. Esitetyt laskelmat perustuvat arvioon sulan maan aikaan tehtävistä 60 000 käynnistä. Kävijät käyttävät Lieksan talousalueella Ruunaalla vierailunsa aikana keskimäärin (mediaani) n. 50 euroa Tämän perusteella Lieksan alueelle arvioidaan kohdistuvan noin 2,5–3,5 milj. euron välittömät tulovaikutukset.			
Avainsanat kävijätutkimus, Ruunaan retkeilyalue, taloudelliset vaikutukset, metsän käyttömuotojen yhteensovittaminen, sosiaalinen kestävyys			
ISBN 952-446-382-2			
Sarjan nimi ja numero Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja A 143		ISSN 1235-6549	
Kokonaissivumäärä 75	Kieli suomi	Hinta 10 euroa	Luottamuksellisuus Julkinen
Jakaja Metsähallitus, luonnonsuojelu		Kustantaja Metsähallitus	

PRESENTATIONSBLAD

Utgivare

Forststyrelsen

Utgivningsdatum

5.8.2003

Författare (uppgifter om organet, organets namn, ordförande, sekreterare)		Typ av publikation	
Ilkka Eisto		Utredning	
		Uppdragsgivare	
		Forststyrelsen, Östra-Finlands naturtjänster	
Datum för tillsättandet av organet			
Publikation			
Besökare på Ruunaa strövområde och dess inverkan på den lokala ekonomin			
Referat			
<p>I samband med utarbetandet av en skötsel- och nyttjandeplan för Ruunaa strövområde år 2000 gjordes en besökarundersökning, som utgör ett led i den av Forststyrelsen arrangerade riksomfattande uppföljningen av besökare på friluft- och strövområden. I undersökningen utredde besökares allmänna uppgifter samt deras åsikter om serviceutrustningen och tjänsterna på området. Därtill gjordes en bedömning av verkningarna av strövområdet på den lokala ekonomin.</p> <p>Sammanlagt 373 personer besvarade enkäten över de sommartida verksamheterna på strövområdet. Dessutom intervjuades företagare verksamma på Ruunaa område samt andra näringsidkare i Lieksa.</p> <p>Ruunaa har traditionellt ansetts vara ett resmål som favoriseras av fiskare och forsrännare. Denna undersökning ger dock en mångsidigare bild av besökarna, också familjer besöker området gärna. Ruunaa besöks under somrarna av flera olika slags grupper vars medlemmar kan ha mycket varierande motiv för besöket.</p> <p>Strövområdet har under årens lopp fått en ganska tudelad funktion. Det har utvecklats till ett regionalt viktigt naturturismmål men har därtill en betydande roll som friluftsområde för många Lieksabor. Största delen av besökarna är dock stadigvarande bosatta på axeln Helsingfors-Lahtis och Joensuu-Kuopio och besöker Ruunaa sporadiskt.</p> <p>Resultaten av denna undersökning överensstämmer allmänt taget med resultaten av de undersökningar som de senaste åren utförts vid nationalparker och strövområden som förvaltas av Forststyrelsen. Enligt de flesta undersökningarna är strövområdets natur och faktorer som ansluter sig till denna den centrala orsaken till besöken. De som besvarat enkäten på Ruunaa strövområde bedömde områdets natur, tjänster och serviceutrustning som goda eller utmärkta.</p> <p>Sammanjämkandet av de olika användningssätten av Ruunaa strövområde har ur besökarnas synvinkel lyckats bra. I framtiden kommer dock den väsentliga frågan att vara hur man skall kunna sammanjämka turismen, skogsbruket och rekreatjonsbruket så att området kan utnyttjas och utvecklas på ett mångsidigt sätt året runt.</p> <p>Verksamheterna på strövområdet sysselsätter närapå 60 personer, vilket motsvarar en året runt-arbetsinsats på ca 30 årsverken. Även om de arbeten och förvärvsmöjligheter som uppkommit tack vare strövområdet överskrider de före inrättandet av området uppskattade förlusterna av arbetsplatser inom skogsbruket, är problemet i dag det att arbetena är så säsongbetonade.</p> <p>Undersökningen gav en riktgivande bild av strövområdets inverkan på den lokala ekonomin. Beräkningarna grundar sig på antalet besök, 60 000, som uppnås under den snöfria tiden av året. Besökarna använder inom Lieksa ekonomiområde då de vistas på Ruunaa strövområde i genomsnitt (medianvärde) ca 50 euro. Man har utgående från detta beräknat att den direkta inkomsteffekten uppgår till ca 2,5–3,5 miljoner euro.</p>			
Nyckelord			
Ruunaa strövområde, besökarundersökning, ekonomiska verkningar, sammanjämkande av användningssätten av skog, social hållbarhet			
ISBN			
952-446-382-2			
Seriens namn och nummer		ISSN	
Metsähallituksen luonnonuojelujulkaisuja. Sarja A 143		1235-6549	
Sidoantal	Språk	Pris	Sekretessgrad
75	finska	10 euro	Offentlig
Distribution		Förlag	
Forststyrelsen, naturskydd		Forststyrelsen	

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	7
1.1	Kävijätutkimus osana Ruunaan retkeilyalueen hoidon- ja käytön suunnittelua	7
1.2	Ruunaan retkeilyalue	8
1.3	Ruunaa virkistysympäristönä	12
1.4	Biosfäärialuetoiminta	14
2	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	15
2.1	Kävijätutkimus ja paikallistaloudellisten vaikutusten arviointi	15
2.2	Yrityshaastattelut	16
2.3	Aineistot ja niiden edustavuus	16
2.4	Menetelmistä ja tulosten tulkinnasta	22
3	TULOKSET.....	23
3.1	Kävijärakenne.....	23
3.1.1	Kävijöiden perustiedot.....	23
3.1.2	Kävijöiden seuruetiedot.....	24
3.1.3	Ruunaan alueen merkitys käyntikohteena	26
3.1.4	Kävijöiden ulkoilu- ja luontoharrastukset	26
3.2	Käyntikertojen alueellinen jakautuminen	28
3.3	Käynnin kesto ja toistuvuus	29
3.4	Yöpymisvaihtoehdot	31
3.5	Alueelle saapuminen.....	31
3.6	Käynnin tarkoitus	33
3.7	Kävijäpalaute.....	34
3.7.1	Arviot alueesta, palveluista ja ympäristön laadusta.....	34
3.7.2	Kävijöiden odotukset	35
3.7.3	Käyntiä häiritsevät tekijät.....	36
3.7.4	Kävijätyytyväisyysindeksi	37
3.7.5	Ruunaan kalastusjärjestelyt.....	37
3.7.6	Alueen kehittämiseen kohdistuvat odotukset.....	39
3.7.7	Tietolähde	40
3.7.8	Vapaamuotoinen kävijäpalaute.....	41
3.8	Retkeilyalueen paikallistaloudelliset vaikutukset.....	42
3.8.1	Käyntiin liittyvä rahankäyttö.....	44
3.8.2	Arvioitu kävijämäärä ja välitön matkailutulo	48
3.8.3	Johdetut palkka- ja verotulovaikutukset.....	50
3.8.4	Paikallistaloudelliset kerrannaisvaikutukset.....	50
3.8.5	Työllisyysvaikutukset	51
3.8.6	Ruunaan yrittäjät paikallistalouden toimijoina.....	52
4	LOPUKSI	55
4.1	Tulosten yhteenveto	55
4.2	Retkeilyalue paikallisesti kestävä kehityksen edistäjänä.....	56
	LÄHTEET	62

LIITTEET

Liite 1	Tutkimuksessa käytetty Ruunaan aluejako.....	67
Liite 2	Kävijäkyselyn lomake.....	68
Liite 3	Yrityshaastatteluiden kysymysrunko.....	74

1 JOHDANTO

1.1 Kävijätutkimus osana Ruunaan retkeilyalueen hoidon- ja käytön suunnittelua

Luonnossa virkistyminen ja erilaiset elämishakuiset harrastukset ovat viime vuosikymmenen aikana lisänneet suosiotaan suomalaisten keskuudessa. Virkistyskäytön kasvun myötä harrastajien ja ulkoilijoiden palveluihin kohdistamat laatuvaatimukset ovat kohonneet. Tämä kehitys heijastuu myös Metsähallituksen ylläpitämien retkeily- ja ulkoilualueiden palvelutarjontaan. Kasvavien kävijämäärien ja retkeily- ja ulkoilupalveluihin kohdistuvien laatuvaatimusten kohoamisen myötä palvelun tarjoajan on tunnettava alueiden käyttäjien odotukset aiempaa tarkemmin ja kyettävä ottamaan heidän näkemyksensä huomioon myös alueiden suunnittelussa.

Ruunaan retkeilyalueen uuden hoito- ja käyttösuunnitelman (Metsähallitus 2002) laadinnan yhteydessä toteutettiin kävijätutkimus, jonka yhteydessä arvioitiin myös retkeilyalueen paikallistaloudellisia vaikutuksia. Tutkimuksessa kartoitettiin vuoden 2000 aikana retkeilyalueen keskeisimpien toimijoiden – kävijöiden ja matkailuyrittäjien – näkemyksiä alueesta, sen rakenteista ja palveluista sekä kehittämiseen kohdistuvia odotuksia. Hankkeen yleistavoitteena haluttiin muodostaa vertailukelpoinen kuva Ruunaan retkeilyalueen kävijärakenteesta sekä selvittää, mitä mieltä käyttäjät ovat alueen tarjoamista palveluista ja ympäristön laadusta. Lisäksi haluttiin arvioida Metsähallituksen ylläpitämien virkistys- ja retkeilypalvelujen sekä yksityisten luontomatkailuyrittäjien harjoittaman toiminnan vaikutuksia Lieksan paikallistalouteen.

Tutkimuksessa selvitettiin yksityiskohtaisemmin seuraavia asioita:

- alueen kävijärakenne
- kävijöiden harrastusaktiviteetit
- mielipiteet ja arviot ympäristön, rakenteiden sekä palveluiden laadusta
- käynnin kesto ja toistuvuus
- kävijöiden rahankäyttö
- Ruunaan vaikutus Lieksan kaupungin matkailutuloon ja paikallistalouteen
- alueen tunnettuus ja kävijän käyttämät tietolähteet
- kävijöiden ja matkailuyrittäjien odotukset retkeilyalueen hoidon ja käytön suunnitteluun
- kävijöiden taustatiedot

Tutkimus on osa Metsähallituksen valtakunnallista virkistys- ja retkeilyalueiden kävijäseurantaa. Ruunaan alueen lisäksi vuoden 2000 aikana toteutettiin vastaavat hankkeet seuraavilla alueilla:

- Oulangan kansallispuisto
- Luostotunturi
- Ylläs–Aakenuksen alue
- Korouoman retkeilyalue
- Sallatunturi
- Inarin–Juutuan alue

Ruunaan retkeilyalueen kävijätutkimus oli myös osa retkeilyalueen hoito- ja käyttösuunnitelman osallistavaa suunnittelua. Kävijäkyselyllä kerätty asiakaslaute laajensi retkeilyalueen hoito- ja käyttösuunnitelman valmistelun yhteydessä järjestetyissä yleisötilaisuuksissa saatujen yleisökommenttien näkökulmaa kattamaan myös Lieksan kaupunkia laajemmän maantieteellisen alueen. Kävijätutkimuksen ansiosta voitiin ottaa huomioon myös muilla paikkakunnilla asuvien Ruunaan kävijöiden mielipiteet, joita muun tyyppisillä menetelmillä ei kyettäisi kartoittamaan. Tutkimukseen vastasi kaikkiaan 373 kävijää.

Alueen taloudellisten vaikutusten arvioinnin yhteydessä haastateltiin Ruunaan alueella toimivia yrittäjiä sekä eräitä muita lieksalaisia elinkeinonharjoittajia, joiden toiminnalla on kiinteä yhteys retkeilyalueeseen. Lisäksi arvioinnissa käytettiin kävijätutkimuksessa kerättyä tietoa ja Lieksan paikallis- sekä Pielisen-Karjalan (Juuka, Valtimo, Nurmes, Lieksa) aluetaloutta kuvaavaa tilastoaineistoa ja aiemmin julkaistuja luonnon virkistyskäytön tutkimuksia ja raportteja.

Ruunaalla toimii kymmenkunta luontomatkailun ohjelma- ja majoituspalveluja tarjoavaa yritystä. Käytännössä ”Ruunaan alue” muodostuu yksityisten yrittäjien ja Metsähallituksen ylläpitämien toimintojen palvelukokonaisuudesta, jonka ytimen retkeilyalue muodostaa. Kävijän näkökulmasta osa-alueet ja palveluntarjoajat eivät erotu toisistaan jyrkkärajaisesti vaan yhdistyvät yhdeksi toiminnalliseksi kokonaisuudeksi: Ruunaan alueeksi. Tämän vuoksi myös käsillä oleva tutkimus kohdistuu olennaisilta osin tähän valtion retkeilyaluetta laajempaan alue- ja palvelukokonaisuuteen.

1.2 Ruunaan retkeilyalue

Ruunaan retkeilyalue perustettiin Valtioneuvoston päätöksellä vuonna 1987. Retkeilyalueen perustamista edelsi toistakymmentä vuotta kestänyt, ajoin kii-vaanakin kuohahdellut yhteiskunnallinen keskustelu Ruunaan alueen, etenkin Lieksanjoen koskien, valjastamisesta palvelemaan luonnonsuojelun tai talouskäytön tarpeita. Alueen läpi virtaavan Lieksanjoen voimataloudellinen hyödyntäminen oli alkanut jo 1950-luvulla Enso Gutzeit Oy:n ryhtyessä rakennuttamaan Lieksan- ja Pankakosken voimalaitoksia. Ne valmistuivat 1960-luvun alussa. Voimalaitosten rakentaminen muutti Lieksanjoen alajuoksun ympäristöä olennaisesti ja esti järvilohen nousun joen yläjuoksulle. Yhtiö velvoitettiin korvaa-

maan voimalaitosrakentamisen aiheuttamat kalataloudelliset menetykset kalanistutuksin (Potinkara 1997).

Viime vuosina Lieksassa on Euroopan unionin rahoituksella käynnistetty hankkeita, joissa selvitetään mahdollisuuksia palauttaa järviolhi Lieksanjokeen. Tämä nostaisi joen kalataloudellista arvoa ja samalla edesauttaisi alueen matkailuelinkeinon kehittämistä. Ajan myötä asenteet vesivoiman hyödyntämisestä kohtaan ovat muuttuneet ja yhä laajemmin on alettu hyväksyä ajatus, että myös vapaana virtaaviin vesiin voi liittyä elinkeinoja monipuolistavia ja aluetaloutta edistäviä mahdollisuuksia. Tältä osin tilanne on olennaisesti toinen kuin 1960-luvun loppuvuosina, jolloin Lieksanjoen taloudellisen hyödyntämisen ja suojelun edut törmäsivät toisiinsa ensimmäisen kerran.

Vuonna 1968 Pohjois-Karjalan Sähkö Oy julkisti suunnitelman kahden voimalaitoksen rakentamisesta Siikakoskeen sekä Ruunaan koskireitin alapuoliseen Putaankoskeen. Lieksanjokeen suunniteltujen voimalaitosten yhteisteho oli noin 25 Mw ja energian tuotantokapasiteetti lähes 130 milj. kWh vuodessa. Suunnitelmiin toteutuessa veden alle olisi jäänyt noin 2 500 hehtaaria maata. Lisäksi noin 1 000 hehtaarin alueen arvioitiin kärsivän veden korkeuden ajoittaisista vaihteluista. Hankkeen laskettiin työllistävän noin 400–500 henkilöä viideksi vuodeksi.

Lieksan paikallislehdessä suunnitelmaa kritisoitiin ja tuotiin esille koskien merkitys myös valtakunnallisesti arvokkaana luontokohteena. Tästä käynnistyi lähes kaksi vuosikymmentä kestänyt ”koskisota”, joka käytiin lähinnä Lieksanjoen koskien voimataloudellista hyödyntämistä kannattavien ja reitin suojelua vaativien paikallisten välillä (Eisto 1997).

Ruunaan koskien voimataloudellisen hyödyntämisen ja suojelun välisessä kamppailussa on yhtymäkohtia Lapin vesivoimarakentamisen aiheuttamiin ristiriitoihin (ks. Suopajarvi 2001) ja myös viidennen ydinvoimalan rakentamisesta viime vuosina käytyyn energiapolitiiseen keskusteluun. Hankkeet ovat olleet suuria investointeja vaativia ja ympäristövaikutuksiltaan mittavia. Julkisuudessa niitä ajaneet tahot ovat nähneet ne välttämättöminä, eikä hankkeille ole esitetty varteenotettavia vaihtoehtoja. Ruunaan koskien rakentamissuunnitelmien perusteluina tuotiin julki ensisijaisesti Pielisjärven aluetaloutta palvelevan voimatalouden tarpeet, mutta pohjimmiltaan paikallinen kysymys koskien rakentamisesta oli osa kansallista energiapolitiikkaa. Lieksanjoki arvioitiin Etelä- ja Keski-Suomen rakentamattomista koskireiteistä edullisimmaksi rakennusvaihtoehdoksi. Voimaloiden sähköä suunniteltiin käytettäväksi rakenteilla olleiden ydinvoimaloiden kulutushuippujen säättövoimana, minkä laskettiin alentavan myös Lieksan alueella tarvittavan ostosähkön hintaa. Koskien rakentamisen ajateltiin myös mahdollistavan tilapäistyövoiman pysymisen itäsuomalaisella syrjäseudulla, kunnes myöhemmin käynnistettävien elinkeinohankkeiden myötä muodostuisi uusia pysyviä työpaikkoja ja ansiomahdollisuuksia.

Koskien rakentamista vastustettiin pääasiassa luonnonsuojelullisin syin. Ruunaalla sijaittivat Etelä-Suomen suurimmat rakentamattomat kosket, joiden luonnonarvot olivat merkittäviä myös kansallisena suojelukohteena. Vuosina 1972–

1973 toiminut ympäristönsuojelun neuvottelukunta esitti, että Ruunaalle perustetaan kansallispuisto, jonka pinta-ala olisi noin 12 000 hehtaaria. Esitys otettiin mukaan myös kolme vuotta myöhemmin julkaistuun Kansallispuistokomitean (1976) mietintöön.

Vuonna 1968 Helsingin yliopiston Karjalainen osakunta selvitti Pielisjärven asukkaiden ja Helsingin yliopiston opiskelijoiden suhtautumista Ruunaan koskien rakentamiseen. Kaikkiaan selvityksessä oli mukana 200 henkilöä Pielisjärveltä ja Helsingistä. Helsingiläisistä 80 prosenttia kannatti koskien suojelua. Pielisjärven asukkaista vastaava osuus puolsi koskien rakentamista ja piti voimalaitosten tuottamaa taloudellista hyötyä paikallisesti merkittävänä. Koskien suojelu- ja matkailuhyötyjen arvioitiin olevan vähäisiä tai olemattomia. Tutkimukseen vastanneista henkilöistä yhdeksän kymmenestä piti tärkeänä, että paikallisia ihmisiä kuultaisiin koskien tulevaisuudesta päätettäessä (Eisto 1997).

Koskisodan ratkaisu alkoi hahmottua vuonna 1974, kun Energiapoliittinen neuvottelukunta (1974) julkaisi väliraporttinsa. Sen mukaan vielä rakentamattomilla koskilla ei ollut voimatalouden kannalta olennaista merkitystä. Samalla muutenkin vähäisiä resursseja haluttiin keskittää ydinvoimalaitosohjelman toteuttamiseen. Myös Pielisen–Koitajoen alueen tulevaisuutta vuonna 1974 pohtinut aluekomitea kannatti koskien suojelua (Pielisen–Koitajoen aluekomitea 1974). Paikallistaloudellisesti koskien voimataloudellisen rakentamisen kannattavuus heikkeni olennaisesti Joensuun kaupungin sopiessa vuonna 1978 Imatran Voima Osa-keyhtiön kanssa turvevoimalan rakentamisesta Joensuun Kontiosuolle. Samana vuonna Lieksan kaupunginvaltuusto kannatti kaupunginhallituksen esitystä koskien rakentamisesta. Lieksan lehti teetti mielipidekyselyn, jossa suhtautumista koskien rakentamiseen kysyttiin 1 500 lieksalaiselta. Nyt 80 prosenttia vastaajista vastusti hanketta.

Koskisodan kuohujen tyyntyessä suojelukeskustelussa painottui metsätalouden, matkailun ja suojelun näkemysten yhteensovittaminen. Kansallispuistoesitystä pidettiin alueella olevien virkistys- ja matkailumahdollisuuksien hyödyntämisen kannalta liian rajoittavana. Vaihtoehdoksi esitettiin alueen jakamista virkistys- ja suojeluosiin. Pielisen–Koitajoen aluekomitea (1974) esitti perustettavaksi noin 3 000 hehtaarin luonnonsuojelualueita sekä koskien matkailukäytön mahdollistavaa valtion retkeilyaluetta. Myös Metsähallitus kannatti ratkaisumallia, joka mahdollistaisi alueen laajemman metsätalous- ja matkailukäytön. Kymmenen vuotta myöhemmin Luonnonsuojelualueiden perustamiskomitea (1983) esitti mietinnössään alueen suojelua kansallispuistona.

Arviot kansallispuistosuunnitelman talous- ja työllisyysvaikutuksista vaihtelivat suuresti. Luonnonsuojelualueiden perustamistoimikunnan mukaan Ruunaan kansallispuiston hakkuusuunnitteen vähennys olisi ollut noin 16 100 m³ vuodessa, mikä vastasi noin 16 metsurityöpaikkaa. Komitean mukaan käytännössä ei menetettäisi yhtään työpaikkaa, sillä paikallistalouden ajateltiin sopeutuvan luonnollisen poistuman kautta metsurien siirtyessä eläkkeelle.

Metsähallituksen laskelmissa puuntuotannollisiksi menetyksiksi arvioitiin noin 25 000 m³ vuodessa, mikä vastasi laskennallisesti lähes 30 työpaikan vähenemistä. Alueen metsävarojen arvoksi arvioitiin noin 16,8 miljoonaa euroa¹. Voimakasta paikallinen suojelun vastustus oli Lieksan Hattuvaarassa. Ruunaan suojelun aikoihin oli vireillä myös esitys Suomun–Patvinsuon kansallispuiston perustamiseksi. Näiden yhteenlaskettuja työllisyysvaikutuksia pidettiin muutoinkin väestötappiosta kärsivän kylän kannalta tuhoisina.

Ruunaan suojelu toteutettiin pitkälti Pielisen–Koitajoen komitean (1974) mietinnön mukaisesti, kun valtion retkeilyalue perustettiin vuonna 1987 valtioneuvoston päätöksellä ja Ruunaanjärven itäosista muodostettiin luonnonsuojelun alue vuonna 1991. Perustamisen yhteydessä luonnonsuojelun alueella sallittiin luonnontyyppimukainen metsänhoito. Alueen runkosuunnitelmassa tätä kuitenkin tarkennettiin toteamalla, että alueella ei harjoiteta metsätaloutta (Metsähallitus 1994). Retkeilyalueella metsätalous oli edelleen mahdollista alueelle laaditun hoito- ja käyttösuunnitelman mukaisesti. Käytännössä toteutunut suojeluratkaisu vastaa melko pitkälle alkuperäisen kansallispuistosuunnitelman tavoitteita. Ruunaan alueen matkailun kehittämismahdollisuudet ovat olleet kuitenkin jossain määrin laajemmat verrattuna tilanteeseen, jossa alueesta olisi muodostettu kansallispuisto.

Ruunaan matkailuelinkeino alkoi kehittyä 1970-luvulla, jolloin kylän paikalliset asukkaat ryhtyivät järjestämään maksullisia koskenlaskuretkiä (Potinkara 1997). Palveluvarustuksen rakentaminen 1990-luvulla käynnisti alueen matkailun kokonaisvaltaisemman kehittämisen. Neitikosken retkeilykeskus avattiin vuonna 1989 ja Ruunaan luontokeskus valmistui vuonna 1991. Kaikkiaan Metsähallitus on investoinut alueelle noin 3,5 miljoonaa euroa². Myös Ruunaan luonnonsuojelun alueelle on rakennettu tulipaikkoja ja reittejä, joiden käyttöä kuitenkin rajoittaa niiden sijainti Ruunaanjärven itäpuolella. Sulanmaan aikana luonnonsuojelun alueella käyntiin tarvitaan vene tai kanootti.

Ruunaan retkeilyalueen kävijämäärä on kasvanut tasaisesti alueen perustamisesta lähtien. Vuonna 1990 alueelle arvioitiin tehtävän noin 20 000 käyntiä ja vuosittain myytiin yli 6 000 kalastuslupaa. Nykyisin alueelle on arvioitu tehtävän vuosittain lähes 100 000 käyntiä. Valtaosa kävijöistä tekee retkeilyalueelle suunnattavia lyhyitä päiväretkiä, mutta yhä useampi kalastaja viipyy alueella tätä pidempään. Alueelle myydään noin 8 500 kalastuslupaa ja kaikkiaan kalastusvuorokausia kertyy vuodessa lähes 15 000. Retkeilyalueella voi myös metsästä pienriistaa.

Matkailuelinkeinotoiminta on laajentunut ja monipuolistunut sitä mukaa kuin retkeilyalueen asema on vakiintunut ja kävijämäärä noussut. Ruunaan alueen palvelurakenteen ja toimintojen monipuolisen kehittämisen kannalta paikallinen yrittäjätoiminta ja eri toimijoiden sujuva yhteistyö on ollut keskeistä. Ruunaasta

---

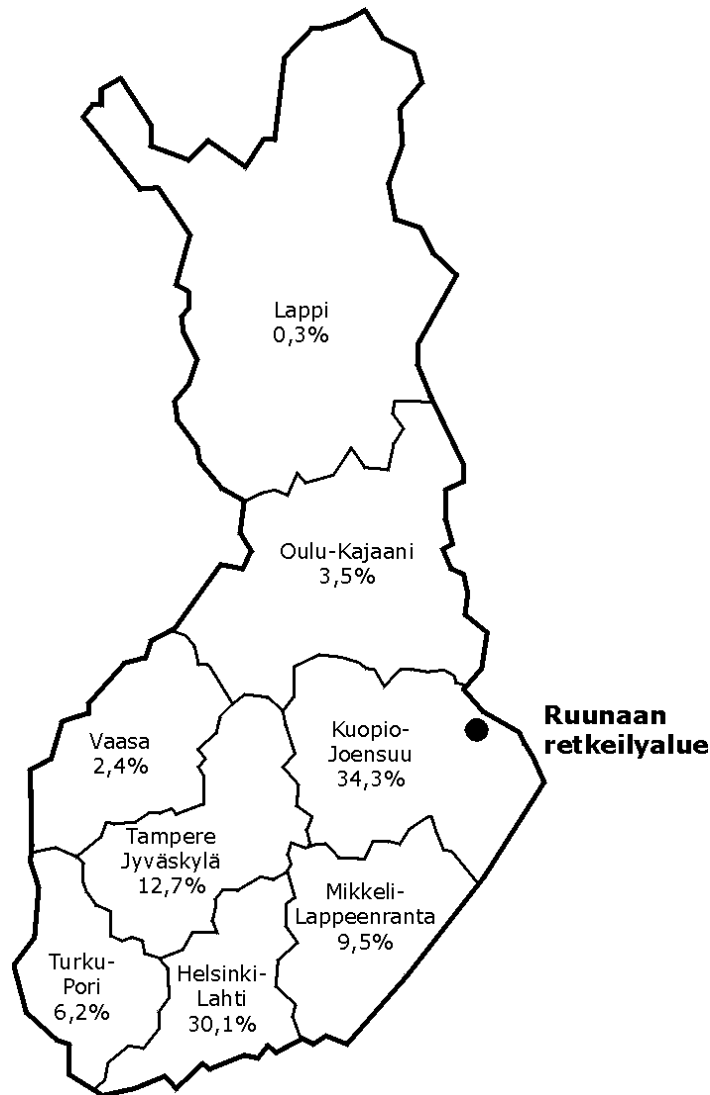
¹ Tutkimusta tehtäessä käytettiin markkamääräisiä rahan arvoja, jotka on tähän raporttiin muutettu euromääräisiksi.

² Investointien yhteenlaskettu arvo vuoteen 2000 indeksoituna.

on vuosien kuluessa kehittynyt monipuolinen virkistysalue, josta on tullut suosittu urheilukalastuksen, koskenlaskun sekä koskimelonnin kohde. Retkeily- ja suojelualueen yhteensä yli 50 km:n mittainen polkureitistö mahdollistaa myös lyhyet vaellukset. Nykyisin alueella toimii kymmenkunta yksityistä matkailuyritystä. Näistä koskenlaskua harjoittaa seitsemän yrittäjää ja majoitus- tai retkeilypalveluja tarjoaa yhteensä kahdeksan yritystä.

1.3 Ruunaa virkistysympäristönä

Ruunaan retkeilyalue sijaitsee Lieksan kaupungin itäosassa (kuva 1). Idässä alue rajoittuu Ruunaan luonnonsuojelualueeseen ja muilta osin Metsähallituksen talousmetsiin. Lieksanjoki koskineen on retkeilyalueen keskeisin maisemaelementti.

Kuva 1. Ruunaan retkeilyalueen sijainti ja kävijäkyselyyn vastanneiden kotikuntien alueelliset osuudet.

Lieksan keskustasta kertyy Ruunaalle matkaa maanteitse n. 25 km. Retkeilyalueelle ei tällä hetkellä kulje julkisia liikennevälineitä, mutta yksityinen yrittäjä on järjestänyt kesän arkipäivinä kuljetuksen Lieksasta. Joensuusta Ruunaalle on matkaa 117 km ja Helsingistä 590 km. Lähin lentokenttä sijaitsee Joensuussa.

Retkeilyalueen kokonaispinta-ala on 3 100 hehtaaria, josta vettä on 600 hehtaaria. Retkeilyalueen perustiedot esitetään taulukossa 1. Karjalan tasavallan puolelta Lieksa- ja Tuulijärvistä alkunsa saava Lieksanjoki läpäisee retkeilyalueen 28 km pitkänä reittinä, jonka rantavyöhykkeeltä avautuu paikoin erämaisia näkymiä. Joenvarsien metsiköistä löytyy myös sirpaleisia aarnimetsän alueita.

Lieksanjoen lisäksi alueella on muutamia metsälampia sekä vähäisiä jokia ja puroja. Pohjois-Karjalan ympäristökeskuksen laatiman vesistöjen käyttökelpoisuusluokituksen (Niinioja ym. 1996) mukaan retkeilyalueen järvet ovat vedenlaadultaan hyvälaatuisia, lähes erinomaisiksi luokiteltavia (Metsähallitus 2002).

Taulukko 1. Ruunaan aluetta kuvaavia tunnuslukuja (Metsähallitus 2002).

Perustettu	vuonna 1987
Sijainti	Pohjois-Karjala; Itä-Suomen lääni, Lieksan kaupunki
Pinta-ala	<i>Retkeilyalue 3 100 ha, josta vettä 600 ha</i> Metsämaaksi maapinta-alasta on luokiteltu noin 75 %. Retkeilyalueen maapohja on tyypillisesti karua. Kuivahkojen kankaiden ja sitä karumpien kasvupaikkojen osuus on noin 93 % maa-alasta. Kivennäismaan osuus maapinta-alasta on 62 %. Puhtaita männiköitä tai mäntyvaltaisia metsiä on metsämaan pinta-alasta 97 %. <i>Ruunaan luonnonsuojelualue 7 330 ha</i> <i>Kokonaispinta-ala yhteensä 10 430 ha</i>
Kävijät	noin 100 000 käyntikertaa vuodessa (kävijälaskentaan perustuva arvio)
Palvelut	Ruunaan luontokeskus, v. 1991 Ruunaan matkailu (Munkinvaara) Neitikosken retkeilykeskus 1992; 11 vuokramökkiä, 6 neljän hengen aittaa ja 20–30 hengen kota, Polkuverkko n. 50 km (yhteydet mm. Karhunpolku ja Karjalan kierros) sekä latuja yli 30 km Pysäköintialueet, 3 kpl Neitijärven varaumökit (3 kpl) Tulipaikat 37 kpl, joista 33:lla myös telttailumahdollisuus Venepaikat ja satamat, 2 kpl Kahvilapalveluita Leirintä- ja asuntovaunualueet Lisäksi eri yrittäjien tarjoamia majoitus- ja ohjelmapalveluja
Käyttömuodot	Luonto- ja erämatkailu, virkistyskalastus, luonto-opetus sekä luonnonsuojelu ja metsätalous
Hoito- ja käyttösuunnitelma	uusittu vuonna 2002

Lieksan luonto edustaa sekä eläin- että kasvimaantieteellisesti eteläistä, itäistä ja pohjoista lajistoa. Alueella tavataan suurpetoja ja erämaalintuja. Ruunaan luonnonsuojelualueella on useina vuosina tavattu toistakymmentä yksilöä käsittävä metsäpeuralauma. Siihen kuuluvia yksilöitä on satunnaisesti vierailnut myös retkeilyalueella.

Lieksanjoessa elää vähälukuinen luonnonvarainen taimenkanta ja tätä hiukan vahvempi harjuskanta. Joen luontaiseen lajistoon kuuluvat myös siika, säyne, hauki ja ahven. Alueen vesistöön on 1950-luvulta lähtien istutettu järvitaimenta, järvilohia, kirjolohta, planktonsiikaa ja kuhaa. Retkeilyalueen perustamisen jälkeen kirjolohtia ja järvitaimenia on istutettu säännöllisesti virkistyskalastusalueelle. Vuonna 1997 jokialueelle istutettiin noin 7 500 kg taimenta, harjusta sekä kirjolohtia. Viime vuosina keskeiseksi tavoitteeksi on noussut alueen luonnontilaisten kalakantojen vahvistaminen ja elinvoimaisuuden ylläpito. Tähän on pyritty muun muassa erilaisin kalastusjärjestelyin ja -rajoituksin.

1.4 Biosfäärialuetoiminta

Ruunaan retkeilyalue, Ruunaan luonnonsuojelualue sekä Ruunaanjärvi kuuluvat Euroopan unionin Natura 2000 -luonnonsuojeluohjelmaan. Alueet ovat myös osa vuonna 1992 perustettua Pohjois-Karjalan biosfäärialuetta, joka sisältyy YK:n kasvatusta, tiede- ja kulttuurijärjestö UNESCO:n alaiseen ”Ihminen ja biosfääri” -ohjelmaan. Biosfäärialuetoiminta pyrkii osoittamaan, mitä kestävä kehitys voi käytännössä tarkoittaa. Toiminnan lähtökohdaksi on väestön hyvinvoinnin takaaminen luonnon monimuotoisuutta vaarantamatta. Nykyisin biosfäärialuetoiminnan painopiste on ympäristölähtöisissä kehittämishankkeissa, jotka edistävät alueen ympäristön sekä paikallisten asukkaiden ja yhteisöjen hyvinvointia. Nykyisin Suomessa on kaksi biosfäärialuetta, joista toinen perustettiin Saaristomerelle vuonna 1994.

Biosfäärialuetoiminnan hankkeet pyritään suunnittelemaan ja toteuttamaan siten, että niillä olisi laajempaa alueellista merkitystä. Toimintaan kiinteästi kytkeytyvät kansainväliset yhteydet edesauttavat osaltaan tämän tavoitteen toteuttamista. Toiminnan kansainvälisyys merkitsee yhtäältä tietojen ja kokemusten vaihtoa yksittäisten biosfäärialueiden kesken. Toisaalta kansainvälisestä tiedeyhteisöstä on vuosien kuluessa muodostunut alueiden kehittämisen keskeinen tuki. Tässä biosfäärialueiden toiminta eroaa olennaisesti monesta muusta maaseudun kehittämishankkeesta. Suomessa biosfäärialueiden toimintaa koordinoivat alueelliset ympäristökeskukset ja ympäristöministeriö.

Kehittämishankkeiden ohella tieteellinen tutkimus muodostaa olennaisen osan biosfäärialuetoimintaa. Tutkimustoiminta voidaan jakaa kolmeen osa-alueeseen: 1) luontoa ja ihmistä koskevaan monitieteelliseen perustutkimukseen, 2) alueen ekologisiin ja sosio-ekonomisiin seurantoihin sekä 3) ihmisen ja luonnon talouksien tasapainoisia ratkaisuja kehittävään soveltavaan tutkimukseen. Pohjois-Karjalassa biosfäärialueen tutkimuksen keskeisenä toimijana on ollut Joensuun yliopisto, mutta myös monet muut, kuten Pohjois-Karjalan ympäristökeskus,

Metsäntutkimuslaitos ja Metsähallitus, ovat julkaisseet aluetta koskevia tutkimuksia ja selvityksiä.

Biosfäärialueiden toiminta sivuaa niin maaseutu- kuin ympäristöpolitiikkaakin. Alueet sijaitsevat usein syrjäisillä seuduilla, jolloin niiden ympäristön tilaan ja sosioekonomiseen kehitykseen vaikuttavat keskeisesti alueiden ulkopuolelta ohjautuvat taloudelliset ja poliittiset päätöksenteko- ja muutosprosessit. Viime vuosina biosfäärialueen toiminnassa keskeisiksi ovat muodostuneet alueen maantieteellistä rajausta laajemmat paikallislähtöiset kylien kehittämishankkeet, kestävän kehityksen hankkeita edistävien alueellisten yhteistyöverkkojen aikaansaaminen sekä paikallislähtöisen kehittämissyhteistyön virittäminen Karjalan tasavaltaan.

Ruunaan retkeilyalueen matkailun tulevaisuuden kannalta merkittävä kysymys on mahdollisuus avata Lieksanjoki matkailukäytölle myös Karjalan tasavallan alueella. Pohjois-Karjalan biosfäärialueen toiminnan avulla suomalaisten ja venäläisten paikallistason toimijoiden välille on onnistuttu löytämään neuvotteluyhteyksiä ja toteuttamaan yhteistyöhankkeita.

2 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

2.1 Kävijätutkimus ja paikallistaloudellisten vaikutusten arviointi

Tutkimus toteutettiin vuosina 2000–2002. Kaikkiaan hankkeeseen käytettiin yhteensä 7 htkk:tta, joka jakautui aineiston hankintaan ja tallennukseen (3 kk) sekä tulosten analysointiin ja raportointiin (4 kk). Kävijätutkimuksen aineistonkeruun toteuttivat retkeilyalueen suunnittelija sekä alueen oppaat ja kalastuksentralvojat. Lisäksi aineistonkeruuseen osallistui hankkeeseen erikseen palkattu Joensuun yliopiston tutkija, joka vastasi myös tulosten analysoinnista ja raportoinnista.

Kävijätutkimusta tehtäessä alueen voimassa oleva hoito- ja käyttösuunnitelma uusittiin. Edellinen suunnitelma oli vuodelta 1989. Metsähallitus vahvisti uusitun suunnitelman vuonna 2002. Suunnitelmassa määritellään tavoitteet ja toimenpiteet Ruunaan retkeilyalueen ja luontokeskuksen kehittämiseksi seuraavana kymmenvuotiskautena (Metsähallitus 2002).

Suunnittelun aikana järjestettiin osallistavan suunnittelukäytännön mukaisesti kaksi yleisötilaisuutta sekä suunnitelman valmistuttua tiedotustilaisuus. Lisäksi luonnosvaiheessa olleesta suunnitelmasta pyydettiin lausunnot keskeisiltä sidosryhmiltä. Kävijätutkimuksella ja yrityshaastatteluilla kerättyä palautetta hyödynnettiin myös uuden hoito- ja käyttösuunnitelman laadinnassa.

Ruunaan alueella käytettiin Metsähallituksen kävijätutkimukseen kehittämää menetelmää ja tätä varten laatimaa kyselylomaketta, jota täydennettiin alueen taloudellisiin vaikutuksiin kohdistuvalla lisälehdellä (liite 2). Aineisto kerättiin

31.5.–20.9.2000 ns. ohjattuna kyselynä, jossa kävijä täytti lomakkeen itse mutta sai tarvittaessa neuvoja aineiston kerääjältä.

2.2 Yrityshaastattelut

Selvityksessä haastateltiin syksyn aikana kaikki Ruunaan alueella toimivat yrittäjät sekä eräitä muita lieksalaisia elinkeinonharjoittajia, joiden toiminnalla on kiinteä yhteys retkeilyalueeseen. Yrityshaastattelut tehtiin puolistrukturoituna lomakehaastatteluina. Lisäksi arvioinnissa hyödynnettiin kävijätutkimuksessa kerättyä tietoa, Lieksan paikallis- ja Pielisen–Karjalan (Juuka, Valtimo, Nurmes, Lieksa) aluetaloutta kuvaavaa tilastoaineistoa sekä Lieksan matkailutuloa (Leinonen & Piirainen 2000), Kuusamon matkailua (Kauppila & Ervasti 2001) ja Kuhmon luontomatkailun aluetaloudellisia vaikutuksia koskevia tutkimuksia (Rinne 1999). Näiden avulla muodostettiin arvio retkeilyalueen työllisyys- ja tulovaikutuksista.

Haastattelut rajattiin Ruunaalla aktiivisesti toimiviin palveluntarjoajiin, eikä niitä ollut tässä tapauksessa mielekäästä ulottaa muihin kuin retkeilyalueella toimiviin yrityksiin. Esimerkiksi Lieksassa sijaitsevien elintarvikeliikkeiden kohdalla on käytännössä mahdoton erottaa Ruunaan kävijöitä muusta asiakaskunnasta selvästi erottuvaksi ryhmäkseen.

2.3 Aineistot ja niiden edustavuus

Kävijätutkimuksen perusjoukon muodostavat Ruunaan retkeilyalueella touko- ja syyskuun välisenä aikana vierailleet vähintään 15-vuotiaat henkilöt. Otantakehikko (ks. taulukko 2 ja kuva 2) ja aineistonkeruu suunniteltiin vuoden 2000 toukokuussa. Samassa yhteydessä määriteltiin tavoitteet havaintojen kokonaismäärälle sekä kohderyhmittäiselle ja alueelliselle havaintojen jakaumalle. Aineistonkeruun aikataulu johdettiin satunnaistamalla viikoittaiset keruupäivät ennalta määriteltyjen keruupaikkojen mukaan.

Taulukko 2. Otantakehikko.

Paikka	Kohderyhmä	Havainnot (tavoite)	Keruupäiviä
Luontokeskus (LUO)	Kaikki	150	10
Naarajärvi (NAA)	Koskenlaskijat	225	15
Siikakoski (SIIKA)	Kalastajat ja retkeilijät	150	10
Haapavirta (HPV)	Kalastajat ja retkeilijät	60	4
Neitikosken stoppari (STOP)	Kaikki	60	4
Neitikosken kahvila (NTI)	Kaikki	60	4
Huuhkajanvara (HUU)	Retkeilijät	45	3
Yhteensä		750	50

Kävijätutkimuksen toteutukseen osallistuneet henkilöt perehdytettiin aineistonkeruuseen toukokuun alussa Ruunaan luontokeskuksessa järjestetyssä koulutus-tilaisuudessa. Tällöin käytiin läpi aineiston keruun tehtävät, sovittiin otannan käytännön järjestelyistä ja mahdollisesti ilmenevien ongelmien ratkaisutavoista. Lisäksi henkilöt saivat kirjalliset aineistonkeruuhjeet.

Paikkakohtaisen otannan lisäksi kalastusvalvojat keräsivät aineistoa eri vuorokaudenaikoina oman toimensa ohella. Menettelyllä täydennettiin muuta aineistonkeruuta ja tavoitettiin myös retkeilyalueella ilta- ja yöaikaan liikkuneita retkeilijöitä ja kalastajia.

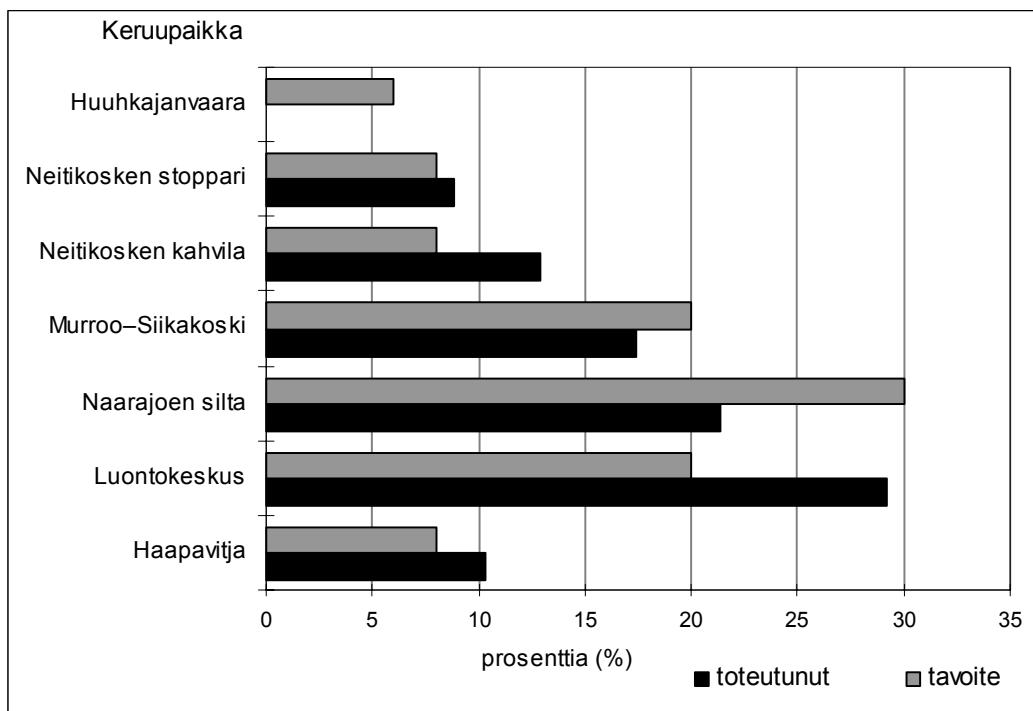
Aineistonkeruu perustui satunnaisotantaan, ja se pyrittiin ajoittamaan niin, että kerätyt havainnot kuvasivat alueen käyttöä ja kävijämäärää mahdollisimman hyvin. Otokseen poimittiin kaikki keruupisteen ohittaneet 15 vuotta täyttäneet henkilöt saapumisjärjestyksessä sitä mukaa kuin aineistonkerääjä vapautui edellisestä kävijästä.

Pienten ryhmien (2–4 henkilöä) kohdalla vastaajaksi poimittiin henkilö, jolla seuraavaksi oli syntymäpäivä. Luontokeskuksessa suurten, yli 10 henkilön, ryhmien kohdalla toimittiin siten, että viisi kyselylomaketta annettiin niille henkilöille, jotka ensimmäisinä kerääntyvät keskuksen aulassa sijaitsevan karttapöydän ympärille. Naarajärvellä koskiveneiden rantautumispaikassa kustakin veneestä pyrittiin poimimaan kolme henkilöä ennalta määritellyiltä veneen paikoilta.

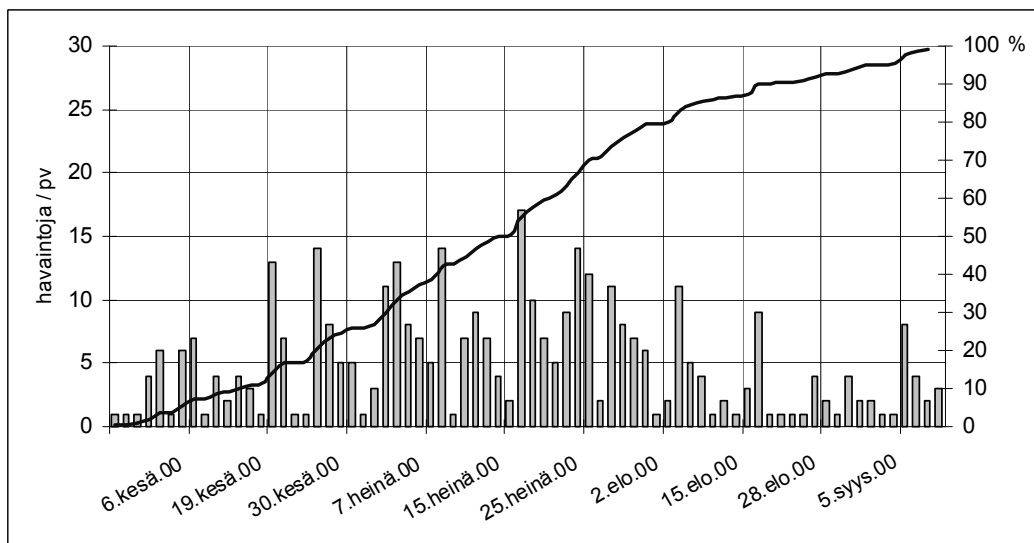
Aineistonkeruu suoritettiin siten, että tutkimusjakson aikana eri viikonpäivät ja eri vuorokaudenajat (aamupäivä ja iltapäivä) tulivat kattavasti tutkittua koko ajanjaksolta. Aineiston keruun aikataulu laadittiin sillä olettamuksella, että keruupäivänä saadaan kerätyksi keskimäärin 15 lomaketta.

Keruu-aikataulu laadittiin määrittämällä aluksi jokaiselle viikolle otantakehikon avulla keruupaikat ja arpomalla niille tämän jälkeen keruupäivät. Otannan satunnaistamisella pyrittiin vähentämään aineistonkerääjään liittyvien virheiden ja vääristymien vaikutusta. Keruupäivä oli jaettu kahteen neljän tunnin jaksoon: aamupäivä klo 10–15 ja iltapäivä klo 15–20. Keruupäivien ajoitukset määriteltiin aineistonkeruu-aikataulun laadinnan yhteydessä jokaiselle keruupaikalle erikseen.

Kyselylomakkeita kertyi kaikkiaan noin puolet (49,7 %) asetetusta 750 havainnon tavoitteesta. Vaikka havaintotavoitetta ei saavutettu, voidaan aineistoa pitää määrällisesti ja laadullisesti riittävänä ja sen perusteella on mahdollista tehdä verrattain luotettavia päätelmiä kävijärakenteesta ja kävijöiden mielipiteistä. Aineiston ajallinen jakauma noudattelee pääpiirteissään Ruunaan luontokeskuksessa sijaitsevan liikennelaskurin havaintoja. Merkittävimmät poikkeamat ovat 1) Neitikoskella ja luontokeskuksessa kerättyjen havaintojen tavoitetasoa suurempi osuus, 2) heinäkuussa kerättyjen havaintojen korostuminen (ks. kuvat 2 ja 3 sekä taulukot 3 ja 4) sekä 3) ulkomaalaisilta kävijöiltä saatujen vastausten vähäinen määrä.

Kuva 2. Kävijätutkimuksen havaintojen keruun tavoite ja toteutuma keruukohteittain.

Kuva 3. Havaintojen kertymä ja jakautuminen 31.5.–20.9.2000.

Taulukko 3. Lomakkeiden vastausmuoto ja ajallinen jakauma.

Vastauslomakkeet	n
Lomakkeita yhteensä	373
joista täyttänyt haastattelija	6
kävijä	367
Lomakkeiden ajallinen jakautuminen	
ensimmäinen	31.5.2000
viimeinen	20.9.2000

Taulukko 4. Havaintojen alueellinen jakautuminen.

Havaintopaikka	n	%
Luontokeskus	109	29,1
Naarajoen silta	80	21,5
Siikakosken alue	65	17,4
Neitikosken kahvila	48	12,9
Haapavitja	38	10,2
Neitikosken stopparin alue	33	8,9
Huuhkajanvaara	–	–
Yhteensä	373	100,0

Aineistoa kerättiin 42 päivän aikana, mikä kattaa verrattain hyvin Ruunaan retkeilyalueen sulanmaan aikaisen käytön (kuva 3). Tutkimusaineiston muodostavat kyselylomakkeet, jotka kävijät täyttivät yleensä itse (taulukko 3). Kuudessa tapauksessa aineistonkerääjä avusti kävijää lomakkeen täyttämässä.

Vilkkaiden ja hiljaisten kuukausien välisiä eroja voitaisiin jatkotutkimuksissa taasoittaa lisäämällä alkukevään ja alkusyksyn keruupäiviä. Alueellisesti kävijöitä liikkuu vähiten retkeilyalueen itäosissa. Esimerkiksi Huuhkajanvaaran näköalatornin poisjättämistä aineiston keruukohteiden joukosta kannattaa jatkossa harkita.

Kyselyyn vastaaminen vei aikaa noin 15–20 minuuttia. Aikaa kului yleensä jonkin verran enemmän, jos haastattelija täytti lomakkeen. Yhteensä 373 kävijää palautti kyselylomakkeen täytettynä. Käytössä oli suomen-, englannin- ja saksankielisiä lomakkeita (liite 2). Valtaosa (92,4 %) vastauksista oli suomenkielisiä. Vastaaajien joukossa oli ainoastaan 4 ulkomaalaista: Saksasta, Ruotsista ja Sveitsistä.

Yleisesti ottaen vastaajat suhtautuivat kyselyyn myönteisesti. Monelle kävijälle retkeilyalueesta on ajan myötä tullut henkilökohtaisesti tärkeä käyntikohde, jonka tulevaisuus ei ole yhdentekevää. Usein lomakkeen palautuksen yhteydessä haastattelijan ja kävijöiden välille syntyi alueen kehittämistä koskevaa keskustelua. Tämä viestii siitä, että kysely herätti vastaajissa kiinnostusta alueen tulevaan käyttöä kohtaan. Monet kokivatkin tärkeäksi, että heille tarjottiin tilaisuutta vaikuttaa retkeilyalueen hoidon- ja käytön tuleviin käytäntöihin. Tämä kuvastuu myös verrattain hyvänä vastausprosenttina (71,0 %). Kyselyyn kieltäytyi vastaa-

masta 29 henkilöä. Pääasiallinen syy kieltäytymiseen oli kiire. Myös alueen heikko tai kieltäytyjän mielestä muutoin riittämätön tuntemus mainittiin yhtenä syynä kieltäytymiselle. Useimmat kieltäytyjät olivat ryhmämatkalaisia, jotka eivät halunneet tuottaa viivytyistä ryhmän muille jäsenille. Kieltäytyjien joukossa oli myös joitakin kolmituntisen kalastusluvan hankkineita. Vaikka heille tarjottiin mahdollisuutta kalastusajan jatkamiseen puolella tunnilla, katsoi osa kalastajista taimenen tavoittelun kyselomakkeen täyttöä antoisammaksi ajanvietteeksi.

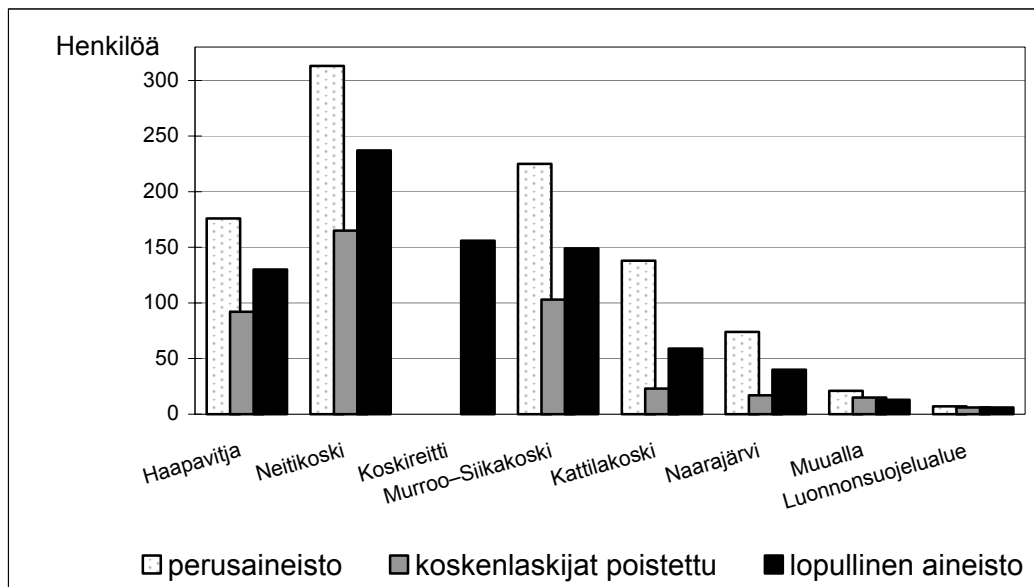
Kieltäytyjille ja empijöille tarjottiin myös mahdollisuutta ottaa lomake mukaansa ja palauttaa se kuoressa, jonka postimaksu oli valmiiksi maksettu. Kaikkiaan 64 henkilöä 124:stä palautti mukaan annetun lomakkeen. Lomakkeiden palautusprosentti (51,6 %) on tyypillinen verrattuna esimerkiksi postikyselyihin. Kaiken kaikkiaan järjestely nosti kyselyyn vastanneiden määrää ja tuki tutkimuksen onnistumista. Verrattaessa postivastauksia maastossa täytettyihin lomakkeisiin, ei vastaamiskäyttäytymisessä havaittu merkittäviä poikkeamia.

Kyselytutkimuksiin liittyy aina ongelmia, jotka usein johtuvat siitä, että vastaajan ja tutkijan tapa hahmottaa todellisuutta poikkeavat toisistaan. Tämän tutkimuksen kannalta ongelmalliseksi osoittautui kysymys numero 5, jossa vastaajaa pyydettiin ilmoittamaan ne alueet, joilla hän oli Ruunaalla käydessään vierailut. Monet järjestettyihin koskenlaskuihin osallistuneista vastaajista tunsivat Ruunaata heikosti ennakolta, eikä aineiston kerääjän kartalta näyttämiä alueita aina osattu paikantaa tai tarjottua apua ei käytetty. Kysymykseen saadut vastaukset poikkesivatkin toisistaan suuresti. Normaalisti Matkalahdesta alkavien ja Naarajoen rantautumispaikkaan päättyvien koskisafarien reitti kulkee luonnonsuojelualueelta lukuun ottamatta kaikkien vastausvaihtoehtoina esitettyjen osa-alueiden läpi. Useissa tapauksissa vastaaja oli kuitenkin merkinnyt käyneensä ainoastaan yhdellä alueella. Tämän vuoksi aineiston analysoinnin yhteydessä käyntikohteet luokiteltiin uudelleen vastaajan ilmoittamien aktiviteettien, Ruunaalla viipymisajan sekä yöpymisen perusteella. Mikäli kävijä kertoi osallistuneensa koskenlaskuretkelle (kysymys 8/13) ja oli viipynyt alueella enintään 6 tuntia, luokiteltiin hänen käyntinsä kohteeksi ”Ruunaan koskireitti”. Samalla muut vastaajan merkitsemät käyntikohdevaihtoehdot hylättiin. Jos kävijä oli viipynyt alueella tätä kauemmin tai yöpynyt, myös muut osa-alueet laskettiin kävijän käyntikohteiksi. Aineiston uudelleen luokittelua havainnollistetaan kuvassa 4. Uudelleen luokittelussa aineistossa osa-alueiden jakauma vastaa perusaineiston jakaumaa, mutta siinä osa-aluekohtaiset erot ovat tasoittuneet alkuperäiseen aineistoon verrattuna. Luokittelemalla lyhytkestoiset koskisafarit omaksi käyntikohteekseen (koskireitti), perusaineistossa ilmennyt käyntikohteisiin liittyvää vääristymää kyettiin oikaisemaan.

Kävijöiden esittämät palvelujen laatu-arviot perustuvat valtaosin ko. käyntikerralla saatuihin kokemuksiin. Joidenkin väittämien tulkinnassa tuli kuitenkin esille myös se, että noin joka viides vastaaja oli täyttänyt lomakkeen heti alueelle saavuttuaan (taulukko 5). Tämä voisi muodostua tulosten tulkinnan kannalta ongelmalliseksi, jos valtaosa näistä vastaajista olisi alueella ensimmäistä kertaa vierailevia, joilla ei ole aiempaa kokemusta Ruunaalta. Käsillä olevassa tutkimuksessa tällaisten vastaajien osuus jäi kuitenkin vähäiseksi, vain noin 6 %:iin kaikis-

ta vastanneista. Voidaankin perustellusti olettaa, että saadut vastaukset perustuivat Ruunaalta hankittuihin kokemuksiin eivätkä vastaajien ennakkoletuksiin tai -mielikuviiin.

Tutkimusaineiston kuvailussa käytettiin apuna Metsähallituksen kehittämää, Excel-taulukkolaskentaohjelmaan pohjautuvaa kävijätutkimussovellusta (ks. Erkkonen 2001). Lisäksi aineisto analysoitiin SPSS 9.0 -tilasto-ohjelmistolla. Aineiston kuvauksen apuna käytetyistä tilastollisista menetelmistä keskeisiä olivat suorat jakaumat niihin liittyvine tunnuslukuineen sekä ristiintaulukoinnit.

Kuva 4. Havaintojen osa-alueittainen jakauma perus- ja uudelleen luokitellussa aineistossa.

Taulukko 5. Eri keruupaikoilta kertyneet vastaukset vastausajankohdan mukaan.

	Vastannut heti Ruunaalle saavuttuaan		Vastannut alueelta poistuessaan		Yhteensä	
	n	%	n	%	n	%
Haapavitja	7	9,7	29	10,9	36	10,7
Luontokeskus	16	22,3	85	32,0	101	29,8
Naarajärven alue	7	9,7	62	23,2	69	20,4
Neitikosken alue	25	34,7	47	17,7	72	21,3
Murroo-Siikakosken alue	17	23,6	43	16,2	60	17,8
Huuhkajanvaara	–	–	–	–	–	–
Yht.	72	100,0	266	100,0	338	100,0

2.4 Menetelmistä ja tulosten tulkinnasta

Yhteiskuntatieteissä käytetyt tutkimusmenetelmät voidaan jakaa kahteen pääryhmään: kvantitatiivisiin eli määrällisiin ja kvalitatiivisiin eli laadullisiin menetelmiin. Kyselytutkimus edustaa ensiksi mainittua ja esimerkiksi haastattelu jälkimmäistä tutkimusperinnettä. Ero laadullisten ja määrällisten menetelmien välillä on toisinaan jakanut tutkijoita eri koulukuntiin, mutta nykykäsityksen mukaan (ks. esim. Alasuutari 1993) näitä menetelmiä on pidettävä enemmänkin toisiaan täydentävinä kuin poissulkevinä.

Eräiden laadulliseen tutkimusperinteeseen lukeutuvien tutkijoiden mukaan lomakeaineisto ei sanan varsinaisessa mielessä kuvaa todellisuutta, mutta sen avulla voidaan kuitenkin pohtia tutkimuksen esiin nostamaa ymmärrystä maailmasta ja hakea systemaattisesti tämän ymmärryksen rajoja käyttämällä hyväksi vaikkapa niitä aineiston piirteitä, jotka monesti kyselyiden kohdalla jäävät tarkempien analyysien ja raportoinnin ulkopuolelle (Ronkainen 1998). Ronkaisen mukaan kyselyyn vastaajat, samoin kuin tutkimuksen toteutuksesta vastaava tutkija, rakentavat käsitystään ja ymmärrystään todellisuudesta tiettyjen paikallisten totuuksien varassa. Tämän vuoksi kyselylomakkeen avulla koottuja vastauksia ei tulisi ymmärtää yksinomaan objektiivisina havaintoina. Ne ovat paikallisuuteen ja vastaajan henkilökohtaisiin kokemuksiin sitoutuneita selontekoja, jotka sisältävät tietoa, tulkintoja, ymmärrystä sekä tutkijan tekemiä kysymyksiä arvioivia ja arvottavia kannanottoja. Tilastollisen aineiston havaintoluonteen sijaan kyselyvastauksia voidaan verrata myös asiantuntijalausuntoihin tai -selontekoihin.

Kyselytutkimuksessa syntyy vuorovaikutustilanne tutkijan, tutkittavana olevan objektin, kuten esimerkiksi Metsähallituksen toiminnan, ja kyselyyn vastaajan välille. Vastaajan tapa vastata kyselyyn heijastaa siten myös kysymyksissä esiintuvia asioita laajempaa suhtautumista kyselyn kohteena olevaan asiaan, kyselyn toteuttajaan tai itse kyselytilanteeseen. Vastaajan tapa hahmottaa asioita voi olla joko yhdensuuntainen tutkijan ajattelun kanssa tai poiketa siitä. Nämä tekijät vaikuttavat aineistosta tehtäviin ja tehtävissä oleviin tulkintoihin.

Kyselytutkimuksen menetelmälliset lähtökohdat sitoutuvat käsitykseen tiedon yleistettävyydestä ja yleisyydestä. Viime vuosina yhteiskuntatieteissä on virinnyt suuntauksia, jotka ovat asettaneet nämä tutkimuksen tietoteoreettiset lähtökohdat kyseenalaisiksi. Ääritapauksessa kyselytutkimusta toteutetaan rutiininomaisesti käyttämällä vakiokohteissa standardikysymyksiä ja -menetelmiä, joilla saadaan aikaan standardivastauksia ja -tulkintoja. Menetelmän saamasta kriittistä huolimatta kyselytutkimuksella on nykyisin vakiintunut asema ihmistieteellisenä tutkimusmenetelmänä. Kyselyn mahdollisuudet ja rajoitukset tulevat kuitenkin esille sellaisissa tilanteissa, joissa kyselylle asetetaan yleisluonteisen tiedonkeruun lisäksi myös muita tavoitteita. Tällaisena voi pitää esimerkiksi tilannetta, jossa kävijätutkimusta käytetään osallistavan suunnittelumenetelmän tukena (vrt. Erkkonen ym. 2001). Osallistamisen kannalta keskeiseksi muodostuu kysymys siitä, tulkitaanko kävijätietoa keskiarvojen ja enemmistöjen näkökulmasta vai nähdäänkö tutkimuksen avaavan myös mahdollisuuksia suunnittelua kehittävien uusien näkökulmien ja kriittistenkin puheenvuorojen esilletuomiseen.

Käsillä olevassa tutkimuksessa olen yhdistänyt kävijäkyselyn aineistoon yrittäjähaastatteluilla koottua tietoa. Tällä menettelyllä olen yrittänyt laajentaa tutkimuksen näkökulmaa mutta myös hankkia sellaista paikallista tietoa, jonka avulla on ollut mahdollista tulkita kyselyn avulla koottua tietoa. Haastattelut kestivät 1,5–3 tuntia, ja niissä pyrittiin aikaansaamaan vapaamuotoinen ja keskusteleva ilmapiiri. Usein tutkimuksen kannalta arvokkaat asiat nousivat esille vasta pitkähkön keskustelun jälkeen. Asiaan vaikutti osaltaan myös se, että tein haastatteluja Metsähallituksen edustajana, jolloin keskustelun alkuvaiheessa tuotiin esille usein sellaisia näkökohtia, joista minun oletettiin olevan kiinnostuneita.

Tutkimuksen tulosten tulkinnan kannalta oli tärkeää laajentaa omia kokemuksiani ja aineistosta tekemiäni tulkintoja paikallisten yrittäjien ja Ruunaan retkeilyalueella toimivien Metsähallituksen henkilöstön edustajien kokemuksilla ja näkemyksillä. Kävijätutkimuksen toteutuksen kannalta pidänkin keskeisenä tämän asiantuntemuksen hyödyntämistä myös kävijätutkimusten tulosten tulkintaa kehitettäessä.

3 TULOKSET

3.1 Kävijärakenne

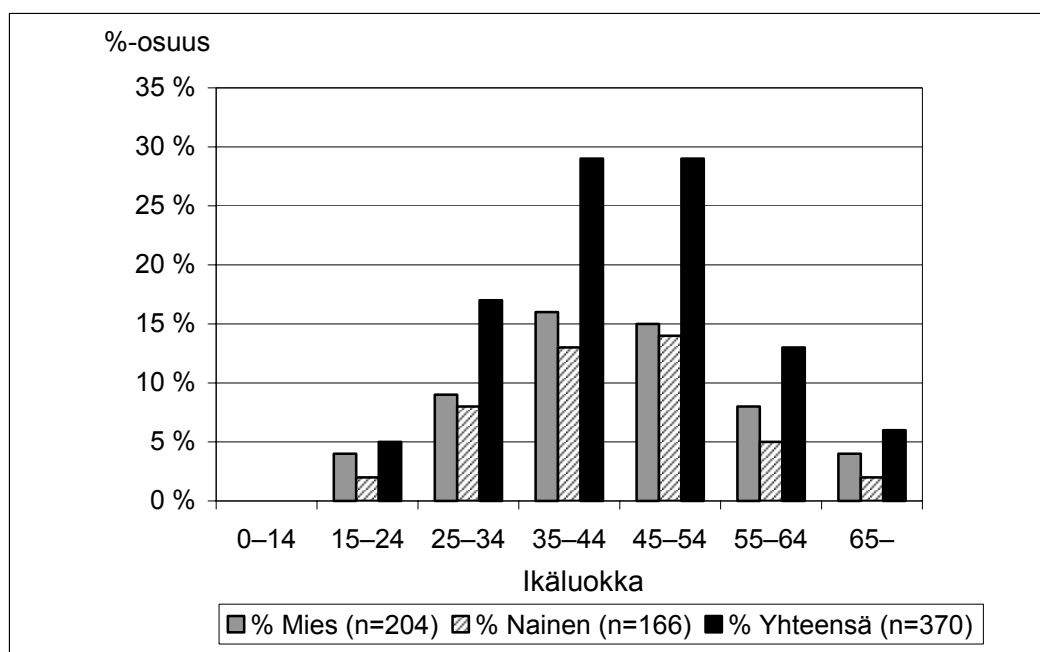
3.1.1 Kävijöiden perustiedot

Ruunaan aluetta on totuttu pitämään kalastajien ja koskenlaskuturistien suosimana käyntikohteena. Käsillä olevan tutkimuksen tulokset monipuolistavat tätä kuvaa. Ruunaan kävijät jakautuvat useisiin eri kävijäryhmiin, ja kävijöiden käyntimotiivit voivat poiketa toisistaan suurestikin. Retkeilyalueesta on viime vuosikymmenellä muodostunut perhematkailijoiden suosima kohde, mutta samalla se on lisännyt suosiotaan sekä yritysmatkailun kohteena että lieksalaisten merkittävänä lähivirkistyskohteena.

Valtaosa kävijöistä asuu vakituisesti joko Helsingin–Lahden tai Joensuun–Kuopion seuduilla ja käy Ruunaalla satunnaisesti (kuva 1). Vastaajien sukupuolijakauma on tasainen; 45 % on naisia ja 55 % miehiä. Yli puolet kävijöistä on iältään 35–54-vuotiaita ja lähes 60 % vastaajista on suorittanut joko opisto- tai korkea-asteen tutkinnon (kuva 5 ja taulukot 6 ja 7).

Taulukko 6. Vastaajien ammatillinen koulutus (n = 373).

Ammatillinen koulutus	Miehet		Naiset		Kaikki	
	n	%	n	%	n	%
Ammattikoulu	59	29	36	22	95	26
Opistotasoinen tutkinto	72	35	55	34	127	35
Yliopisto- tai korkeakoulututkinto	44	22	45	27	89	24
Ei ammatillista tutkintoa	28	14	28	17	56	15
Yhteensä	203	100	164	100	367	100

Kuva 5. Kävijäkyselyyn vastanneet iän ja sukupuolen mukaan (n = 370).

Taulukko 7. Kävijätutkimukseen vastanneet seutukunnittain (n = 373).

Seutukunta	Frekvenssi	%-osuus	Kumul.-%
Kuopio-Joensuu	130	34,3	34,3
Helsinki	111	30,1	64,4
Tampere-Jyväskylä	47	12,7	77,1
Mikkeli-Lappeenranta	35	9,5	86,6
Turku-Pori	23	6,2	92,8
Oulu-Kajaani	13	3,5	96,3
Vaasa	9	2,4	98,7
Lappi	1	0,3	99,0
Ulkomaat	4	1,0	100,0
Yhteensä	373	100,0	100,0
joista Lieksalaisia	37	10,0	-

3.1.2 Kävijöiden seuruetiedot

Lähes kolme neljästä Ruunaan retkeilyalueen kesäkauden kävijästä saapuu alueelle pienryhmässä. Yli puolelle kyselyyn vastanneista retkiseurue muodostui pääasiassa oman perheen jäsenistä (vrt. taulukot 8 ja 9). Vain 6 % vastaajista ilmoitti olevansa alueella yksin. Seurueen koko vaihteli kahdesta henkilöstä 40 henkilöön. Tyypillisimmin seurueeseen kuului kaksi henkilöä seuruekoon medianin (arvo, jonka molemmin puolin on yhtä paljon havaintoja) ollessa 3 henkeä. Yksin alueella liikkui 23 vastaajaa. Seurueissa, joihin vastaajat kuuluivat, oli yhteensä 1 875 henkilöä, joista 79 alle 16-vuotiaita.

Seurueiden vanhimman jäsenen ikä oli 16–88 vuotta (mediaani 48 vuotta). Alle 15-vuotiaiden ryhmään kuuluvien lasten tyyppi-ikä oli 12 vuotta. Seurueiden nuorimman jäsenen ikä vaihteli suuresti: muutamasta kuukaudesta aina 61 vuoteen saakka. Tässä ryhmässä iän mediaani oli 25 vuotta. Joka viidennellä seurueella oli mukana alle 16-vuotiaita henkilöitä, ja tyypillisimmin mukanaan oli yksi alle 16-vuotias henkilö. Seurueet olivat tyypillisesti lapsiperheitä, joihin kuului yksi alle 16-vuotias jäsen.

Vastaajien mukaan heidän edustamissaan ryhmissä ei ollut yhtään liikuntarajoitteisesta henkilöstä. Syynä saattaa olla todennäköisemmin se, että vastaajat eivät miellä esimerkiksi lastenvaunuja kuljettavaa henkilöä tai iäkästä ihmistä liikuntarajoitteiseksi.

Kyselyyn vastanneille Ruunaan retkeilyalue on perheretkeilyn kohde. Yli puolet vastaajista tuli alueelle oman perheensä kanssa. Toiseksi suurimman ryhmän muodostivat ystävien ja sukulaisten kanssa liikkuneet vastaajat. Aineistossa yritysryhmät, koululuokat sekä erilaiset opiskelijaryhmät ovat selvästi aliedustettuja. Tämä johtunee kyselyn aloitusajankohdasta. Todellisuudessa näiden kävijäryhmien osuus on taulukossa 9 esitettyjä lukuja korkeampi.

Taulukko 8. Seuruetta kuvaavia tunnuslukuja (n = 365).

Seurueen koko	n	%
Vastaajista alueella yksin	23	6
2–5 hengen seurueita	258	71
yli 6 hengen seurueita	84	23
Yhteensä	365	100

Taulukko 9. Seurueen koostuminen (n = 350). Seurue voi koostua useammasta vaihtoehdosta.

Seurue	n	%
Oma perhe	195	56
Ystävät, sukulaiset	127	36
Työtoverit	16	5
Yritysvieraat	8	2
Koululuokka tai opiskeluryhmä	17	5
Kerho, yhdistys tms.	18	5

3.1.3 Ruunaan alueen merkitys käyntikohteena

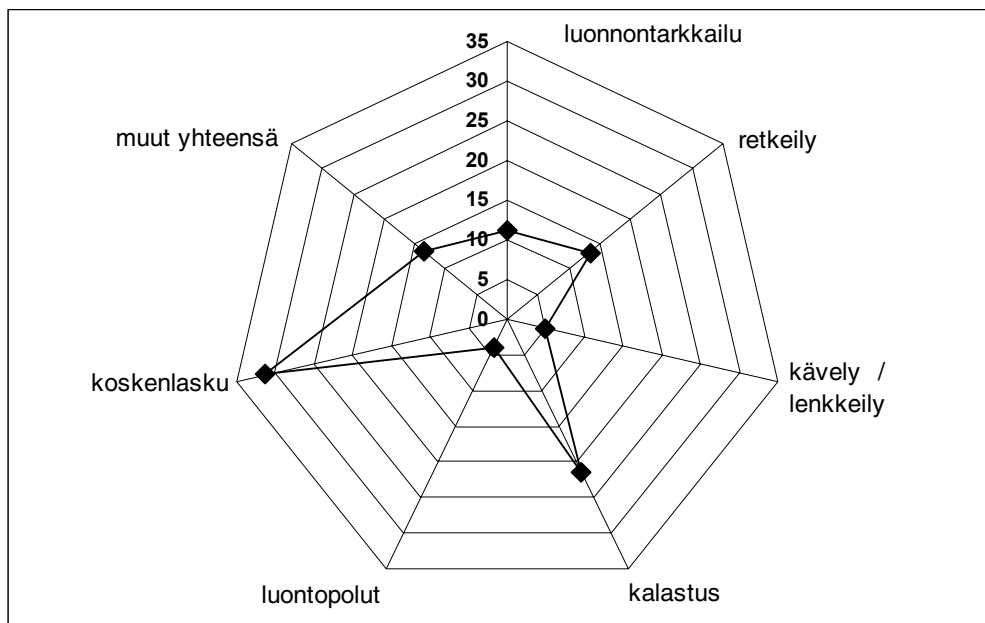
Enemmistölle vastaajista (91 %) Ruunaa oli matkan ainoa tai yksi matkan suunnitelluista kohteista (taulukko 10). Alueelle ei juurikaan poiketa sattumalta ohikulkumatkalta, mikä näkyy myös Ruunaan alueella käyntikohteita valittaessa (ks. luku 3.2). Tämä selittyy paljolti jo alueen sijainnilla ja heikohkoilla liikenneyhteyksillä.

Taulukko 10. Ruunaan retkeilyalueen merkitys kävijöiden käyntikohteena.

Ruunaan retkeilyalue on	n	% vastaajista
Matkan ainoa tai tärkein kohde	157	44
Yksi matkan suunnitelluista kohteista	169	48
Ennalta suunnittelematon kohde matkan varrella	30	8
Yhteensä	356	100

3.1.4 Kävijöiden ulkoilu- ja luontoharrastukset

Vaihtelevan maaston ja monimuotoisen jokiympäristön vuoksi Ruunaan retkeilyalueella on monipuoliset harrastusmahdollisuudet. Tyypillisesti kävijät mainitsivat yhdestä kolmeen asiaa, joita olivat vierailunsa yhteydessä harrastaneet (taulukko 11). Ruunaan toiminnallista profiilia voidaan kuvata vastaajien tärkeimpänä pitämien aktiviteettien avulla (kuva 6). Ruunaalla tärkeimpiä aktiviteetteja ovat koskenlasku, kalastus sekä retkeily ja luonnossa liikkuminen ylipäätään. Tässä kohtaa kyselylomakkeen yhteiset kysymykset eivät täysin vastanneet Ruunaan retkeilyalueen oloja, sillä alueella ei vielä vuoden 2000 kesällä ollut varsinaisia rakennettuja luontopolkuja.

Kuva 6. Ruunaan toiminnallinen profiili. (%- vastanneista maininnut harrastaneensa ko. asiaa).

Suosituimpia kävijöiden harrastuksia Ruunaalla ovat kävely tai maastossa tapahtuva lenkkeily, luonnon tarkkailu, osallistuminen moottoriveneellä tapahtuvaan koskenlaskuun sekä kalastus (taulukko 11). Vähiten mainintoja saivat lintuharrastus, leirikoulut, opetukseen liittyvät käynnit sekä metsästys. Näiden toimintojen vähäiset osuudet eivät niinkään kerro itse toimintojen suosion vähyydestä kuin siitä, että kävijäkyselyn vastausajankohta ei ehkä ollut ko. toiminnon kannalta paras mahdollinen. Erityisesti leirikoulu-toiminta sekä muu opetusta tukeva toiminta ajoittuu toukokuulle. Käytännössä näillä toiminnoilla on Ruunaan alueella jonkin verran kyselyn antamaa kuvaa merkittävämpi rooli. Alueella on myös mahdollista metsästä, mutta kävijäkyselyn mukaan metsästyksen harrastajien määrä on vähäinen. Tähän voi osaltaan vaikuttaa Ruunaalla noudatettavaan aluelupakäytäntö.

Taulukko 11. Aktiviteetit, joihin kävijät Ruunaalla käydessään osallistuvat tai aikoivat osallistua.

Aktiviteetti	Miehet		Naiset		Yhteensä	
	n	%	n	%	n	%
1 Kävely tai lenkkeily	85	42	84	51	169	46
2 Retkeily	69	34	57	34	126	34
3 Luonnon tarkkailu	88	43	74	45	162	44
4 Eväretki	51	25	39	23	90	24
5 Pyöräily	8	4	5	3	13	3
6 Kalastus	83	41	27	16	110	30
7 Lintuharrastus	6	3	5	3	11	3
8 Luontopolkuihin tutustuminen	37	18	45	27	82	22
9 Marjastus	17	8	12	7	29	8
10 Sienestys	3	1	5	3	8	2
11 Kasviharrastus	2	1	6	4	8	2
12 Opetukseen liittyvä käynti	5	2	0	0	5	1
13 Koskenlasku	71	35	84	51	155	42
14 Melonta	17	8	3	2	20	5
15 Soutelu	8	4	7	4	15	4
16 Luontokeskukseen tutustuminen	53	26	34	20	87	23
17 Kahvilassa käynti	65	32	55	33	120	32
18 Telttailu	26	13	13	8	39	11
19 Luontokuvaus	28	14	20	12	48	13
20 Partioleiri tai muu leiriytyminen	3	1	1	1	4	1
21 Leirikoulu	–	–	–	–	–	–
22 Metsästys	3	1	0	0	3	1
23 Koiran ulkoiluttaminen	12	6	10	6	22	6
24 Maastoratsastus	–	–	–	–	–	–
25 Uiminen	25	12	17	10	42	11
26 Muu	10	5	16	10	26	7
Vastauksia yhteensä	204	–	166	–	370	–

Aktiviteettien jakauma kertoo retkeilyalueen monipuolisuudesta mutta myös kävijöiden kokonaisvaltaisesta tavasta käyttää vapaa-aikaansa useisiin eri harrastuksiin (taulukko 12). Kiinnostus Ruunaan aluetta kohtaan ei perustu vain yhteen tai kahteen suosittuun toimintoon, vaan alue kykenee vastaamaan erilaisten kävijäryhmien tarpeisiin ja toiveisiin. Toisaalta alueeseen kohdistuu erilaisia odotuksia, joiden kehitystarpeet voivat jossain vaiheessa osoittautua ristiriitaisiksi.

Taulukko 12. Harrastusten lukumäärä käyntiä kohden ($n = 370$).

Aktiviteettien lkm	Miehet (204)	Naiset (166)	Kaikki (370)
1–3 aktiviteettia	56 %	54 %	56 %
4–6 aktiviteettia	32 %	33 %	32 %
7–9 aktiviteettia	10 %	10 %	10 %
Yli 10 aktiviteettia	2 %	3 %	2 %

3.2 Käyntikertojen alueellinen jakautuminen

Vastaajat vierailivat Ruunaalla käyntinsä aikana keskimäärin kahdessa kohteessa. Virhekorjatussa aineistossa suosituimmiksi käyntikohteiksi erottuivat Neitikosken ja Murroon–Siikakosken alueet sekä Lieksanjoen koskireitti (taulukko 13). Metsähallituksen arvioiman 100 000 käyntikerran vuositasolla tämä tarkoittaisi sitä, että Neitikosken alueella liikkuu noin 30 000 kävijää ja koskireitin laskisi liki 20 000 henkilöä. Aktiviteettien jakaumasta ei voida kuitenkaan johtaa yksiselitteisiä osa-alueiden kävijämääriä, sillä harrastukset eivät määrity toisiaan poissulkevasti. Retkeilijä on voinut kertoa lenkkeilleensä tai kanootilla melova osallistuneensa koskenlaskuun.

Vastaajilla oli mahdollisuus saada tarvitessaan apua kyselylomakkeen täyttöön aineiston kerääjiltä. Tästä huolimatta Ruunaan osa-alueiden sijainnin hahmottaminen oli osalle vastaajista vaikeaa. Esimerkiksi Naarajärven alueen sijainti tunnettiin verrattain huonosti. Onkin todennäköistä, että kyselyaineisto aliarvioi tämän retkeilyalueelta lounaaseen sijoittuvan alueen vuotuista kävijämäärää.

Taulukko 13. Käyntikertojen alueellinen jakautuminen (kävijä on voinut saman käynnin aikana vieraillla useammassa eri kohteissa, $n = 373$).

Alue	Käyntikertoja	% käyntikerroista
Haapavitja	140	16,5
Neitikoski	242	28,6
Murroo–Siikakoski	164	19,4
Koskireitti	156	18,4
Kattilakoski	73	8,6
Naarajärven alue	44	5,2
Mualla	21	2,5
Luonnonsuojelualue	7	0,8
Yhteensä	847	100,0

3.3 Käynnin kesto ja toistuvuus

Vastaajien oleskelun pituus vaihteli noin tunnista yli kahteen viikkoon. Viipymän perusteella kävijät voidaan jakaa kahteen ryhmään: alueella 1–15 tuntia viipyviin päiväkävijöihin sekä yli vuorokauden retkeilyalueella viettäviin yöpyjiin. Ensimmäiseen ryhmään kuului 39 % ja jälkimmäiseen 61 % vastaajista. Tyypillinen päiväkävijä viipyy alueella 4 tuntia, mikä on myös viipymän mediaani. Vastaavasti yöpyjien joukossa suurin ryhmä muodostuu alueella 2 vrk viipyvistä kävijöistä (viipymän mediaani on 2 vrk).

Useimmat päiväkävijöistä tutustuvat Ruunaalla ollessaan vain yhteen kohteeseen. Tyypillisesti tämä tarkoittaa osallistumista koskisafarille. Yli 90 % päiväkävijöistä käy enintään kolmessa kohteessa. Kun alueella viipyy pidempään, kävijät käyvät useammassa kohteessa siten, että hieman yli 90 % yöpyjistä kertoo käyneensä viidessä kohteessa. Kuitenkin ainoastaan yhdessä kohteessa viipyvien yöpyjien osuus on verrattain korkea, miltei kolmannes kaikista ryhmään kuuluvista (taulukko 14).

Taulukko 14. Käyntikohteiden jakautuminen päiväkävijöiden ja yöpyjien kesken (n = 368).

Kohteita	Päiväkävijät		Yöpyjät	
	n	%	n	%
1	98	67,6	68	29,8
2	28	19,3	61	26,8
3	6	4,1	39	17,1
4	4	2,8	21	9,2
5	5	3,4	19	8,3
6	3	2,1	17	7,5
7	1	0,7	3	1,3
Yhteensä	145	100,0	228	100,0

Puolet vastaajista oli Ruunaalla ensimmäistä kertaa (taulukko 15). Kaikista vastaajista alle puolet (43 %) ilmoitti käyneensä Ruunaalla 1–5 kertaa viimeisen viiden vuoden aikana. Kävijäkohtaiset vierailumäärät vaihtelivatkin suuresti. Siinä, missä satunnainen kävijä oli viiden vuoden aikana tehnyt yhden vierailun, oli aktiivisin ennättänyt käydä jo 150 kertaa. Viiden vuoden jaksolla tyypillinen kävijä (24 % vastaajista) vierailee Ruunaalla kaksi kertaa. Yli 100 retkeä ilmoitti tehneensä 3 % vastaajista.

Taulukko 15. Ensikertalaiset ja aiemmin alueella vierailleet (n = 364).

	Ensi kertaa Ruunaalla		Käynyt aiemmin		Yhteensä	
	n	%	n	%	n	%
Mies	90	45,2	109	54,8	199	54,7
Nainen	90	54,5	75	45,5	165	45,3
Yhteensä	180	49,5	184	50,5	364	100,0

Vaikka valtaosa kyselyyn vastanneista vierailee Ruunaalla satunnaisesti, on aineistossa mukana myös henkilöitä, jotka olivat käyneet alueella jo vuosikymmenten ajan. Varhaisin ensikäynti oli tehty vuonna 1961 ja enimmillään kävijän edellisestä käynnistä oli ehtinyt vierähtää jo 30 vuotta. Monelle kävijälle Ruunaasta on vuosien kuluessa muodostunut vakiintunut retkikohde. Joka neljäs vastaaja oli tehnyt ensikäyntinsä Ruunaalle jo ennen vuotta 1981.

Koko aineistoa tarkasteltaessa retkeilyalueella säännöllisesti ympäri vuoden tai säännöllisesti sulan maan aikaan käyvien osuus jää kuitenkin verrattain vähäiseksi, hieman yli 15 prosenttiin kaikista vastaajista (taulukko 16). Ruunaa näyttää olevan useimmille kävijöille kohde, jonne halutaan siellä kerran käytyä tulla myös uudelleen. Kolme neljästä vastaajasta ilmaisi halunsa palata alueelle uudelleen joskus tulevaisuudessa ja neljännes vastaajista kertoi aikomuksestaan tulla takaisin lähitulevaisuudessa. Kysymykseen vastanneiden joukossa oli vain yksi henkilö, joka ei halunnut enää palata Ruunaalle.

Taulukko 16. Ruunaalla käyntien säännöllisyys.

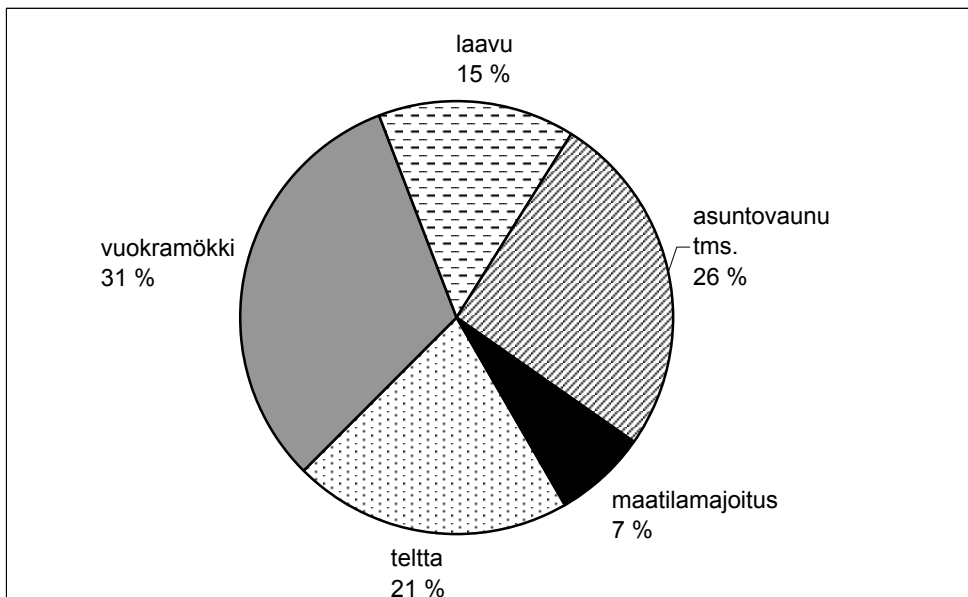
Käy Ruunaalla	n	%	Kumul.-%
Säännöllisesti ympäri vuoden	14	4,2	4,2
Säännöllisesti sulan aikaan	37	11,1	15,3
Vain silloin tällöin	283	84,7	100,0
Yhteensä	334	100,0	100,0

Taulukossa 16 kuvataan käyntikertojen jakaumaa Ruunaalta kerätyssä otoksessa. Toisinaan tällaista otosjakaumaa korjataan painokertoimin, kun halutaan poistaa siinä esiintyvä usein käyvien henkilöiden "yliedustus". Tämä johtuu siitä, että alueella usein käyvällä henkilöllä on suurempi todennäköisyys tulla poimituksi otokseen kuin harvoin käyvillä. Ovaskaisen ym. (1999) mukaan tämä yliedustus tekee otoskeskiarvon perusjoukon keskiarvoa suuremmaksi. Ero korjataan käyttämällä kävijäryhmäkohtaisia painokertoimia.

Painokertoimien käyttöä voidaan pitää perusteltuna silloin, kun tutkimuksessa halutaan tarkastella jotakin tai joitakin perusjoukon ominaisuuksia; ollaan esimerkiksi kiinnostuneita niiden retkeilijöiden käyttäytymisestä, joiden eräänä retkikohteena on myös Ruunaan alue. Retkeilyalueen suunnittelua palvelevan kävijätutkimuksen näkökulmasta tämä ei kuitenkaan kaikissa tapauksissa ole perusteltu lähestymistapa. Kävijöitä voidaan tarkastella alueen asiakkaina, jolloin usein käyvillä henkilöillä voidaan ajatella olevan esimerkiksi muita kävijöitä kiinteämpi suhde alueeseen. Usein käyvien ryhmä ei muodosta alueen kannalta yliedustettua virhelähdettä, vaan pikemminkin se kuvaa alueella tavattavia kävijöitä tai yhtä asiakaskunnan tunnusomaista piirrettä. Painottamattoman jakauman avulla muodostettua kuvaa voidaan pitää tässä tapauksessa retkeilyalueen toimintojen suunnittelun kannalta ehkä jossain määrin realistisempänä kuin kertoimin painotettua jakaumaa. Tämä on ollut perusteena myös siihen, että käsillä olevassa tutkimuksessa painokertoimia ei ole käytetty.

3.4 Yöpymisvaihtoehdot

Kesäkaudella retkeilyalueella on tarjolla vaihtelevia yöpymisvaihtoehtoja maastoyöpymisestä hyvätasoisiin vuokramökkeihin. Noin 61 % kyselyyn vastanneista kävijöistä yöpyi alueella. Kävijäryhmien erilaiset tarpeet ja mieltymykset näkyvät myös kesäkauden yöpymiskohteiden valinnassa. Kolmannes kävijöistä valitsee yösijakseen vuokramökin ja joka neljäs majoittuu asuntovaunuun tai matkailuautoon (kuva 7). Maastoyöpyminen on kuitenkin edelleen suosittu vaihtoehto. Yli kolmannes vastaajista ilmoitti yöpyvänsä kesällä joko teltassa tai laavussa.

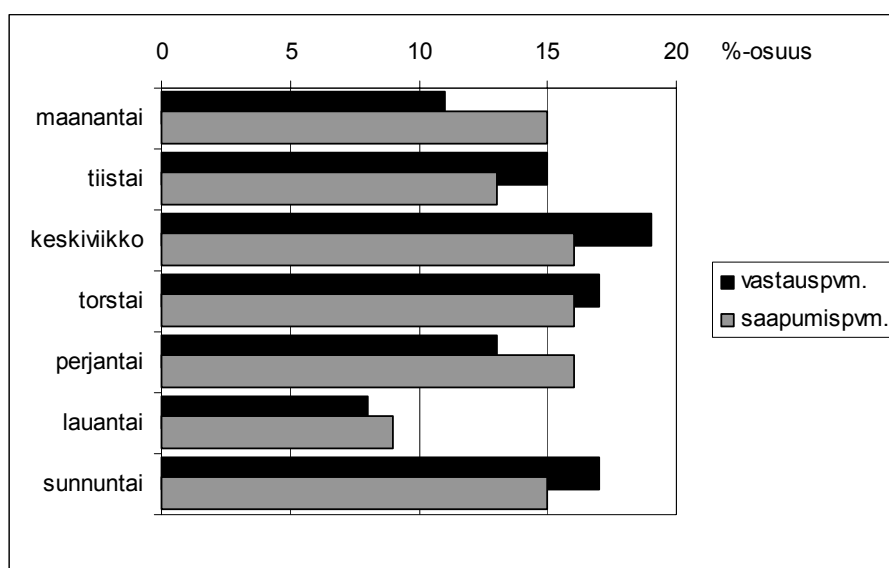

Kuvio 7. Ruunaan alueen keskeisimmät yöpymismuodot.

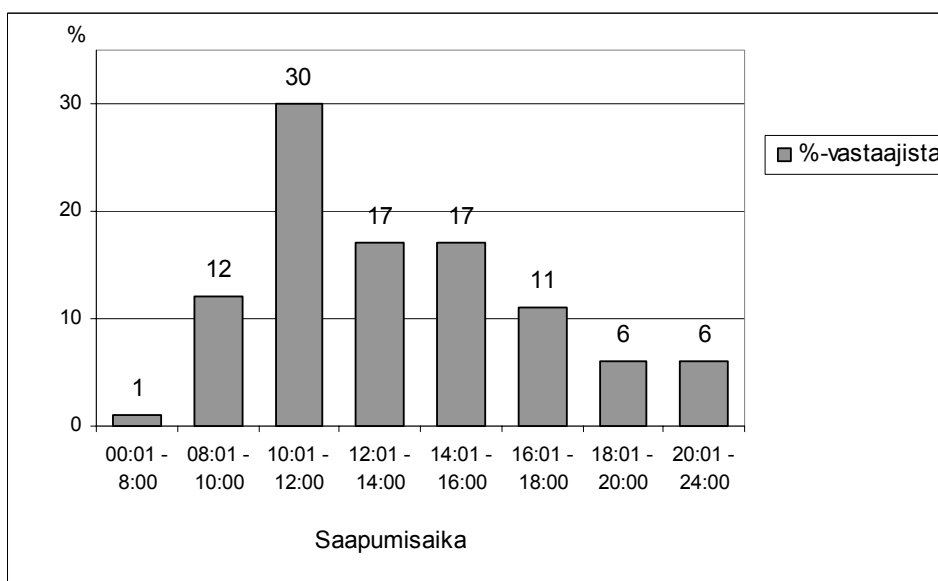
3.5 Alueelle saapuminen

Kesälomakaudella retkeilyalueelle saavutaan aika tasaisesti eri viikonpäivinä, eivätkä viikonloppuun kohdistuvat vierailut ole yhtä korostetussa asemassa kuin keväällä ja syksyllä. Viikonloppu näkyy aineistossa kuitenkin siten, että lauantaina alueelle tulijoiden määrä on vähäisin (kuva 8). Alueelle saapumisajoissa (kuva 9) näkyy myös koskenlaskuretkien vaikutus. Moni yrittäjä lähtee päivän toiselle laskulle alkuiltapäivästä, mikä selittää osan alueelle saapumisten keskittymisestä keskipäivän tuntumaan.

Ruunaan julkisten liikenneyhteyksien puutteet ilmenevät siten, että yli 90 % tulee alueelle omalla autolla (taulukko 17). Ruunaan taksi ajaa kesäisin säännöllistä reittiä Lieksasta Ruunaalle ja on nykyisin ainoa toimiva julkinen liikenneyhteys.

Kuva 8. Alueelle saapumisen ja kyselyyn vastaamisen jakaantuminen viikonpäivän mukaan.

Kuva 9. Alueelle saapuminen vuorokauden ajan mukaan (n = 373).

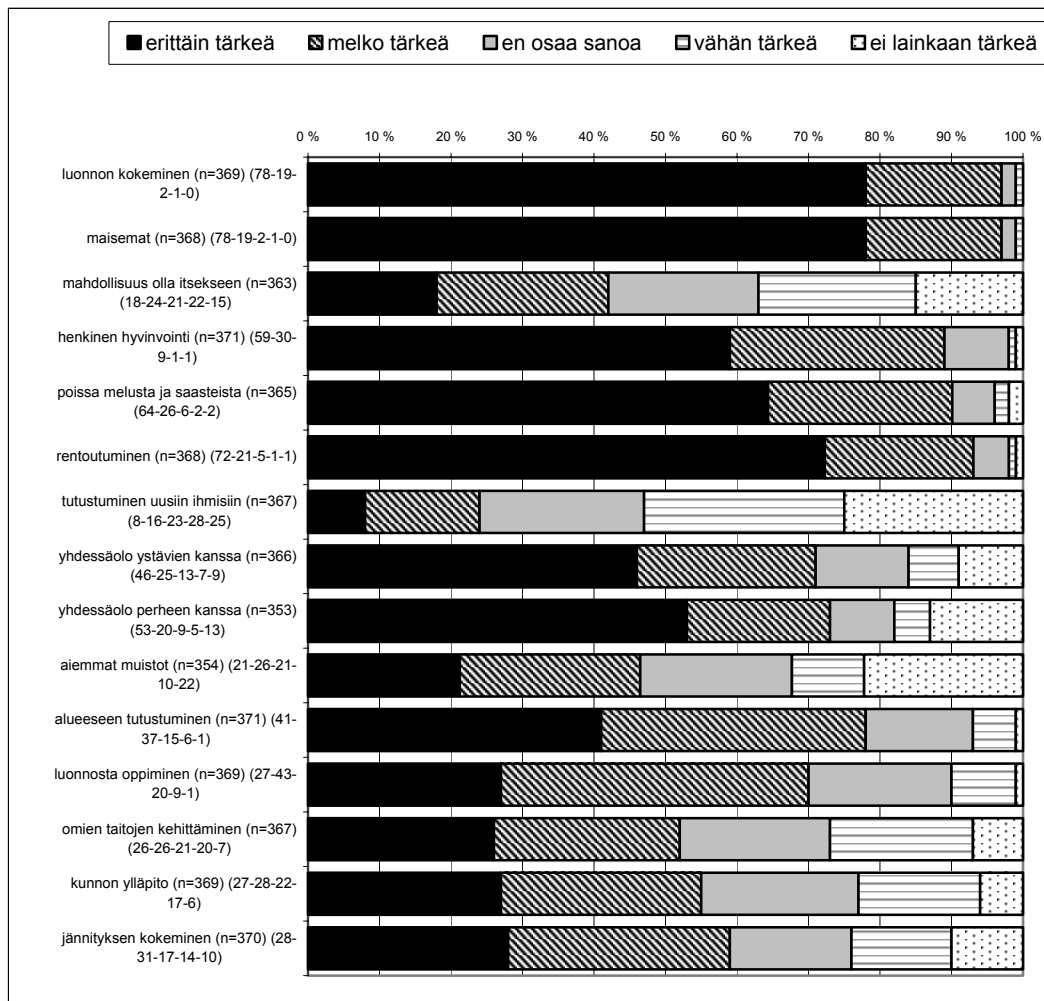
Taulukko 17. Alueelle saapumiseen käytetty kulkuneuvo (n = 373).

Kulkuneuvo	n	%
Henkilöauto	284	77
Asuntovaunu tai matkailuauto	50	13
Ruunaan taksi	1	0
Tilausbussi (ryhmämatka)	22	6
Muu (esim. polkupyörä tai moottoripyörä)	16	4
Yhteensä	373	100

3.6 Käynnin tarkoitus

Ruunaan alueelle saapumisen taustalla vaikuttavista virkistysmotiveista erottuvat alueen luonnonympäristö ja sen tarjoamat virkistysmahdollisuudet. Yli 95 % vastaajista piti Ruunaan luontoa ja maisemia käyntinsä kannalta tärkeinä tai erittäin tärkeinä (kuva 10). Alueelle hakeudutaan läheisten ystävien tai oman perheen jäsenten kanssa nimenomaan alueen luonnon vuoksi. Vaikka alueella on monipuoliset harrastusmahdollisuudet, näyttää Ruunaan luonnonympäristö olevan useimmille vastaajista käynnin keskeisin peruste.

Kuva 10. Kävijöiden virkistysmotiivit Ruunan alueella, %-jakauma. Virkistysmotiivien tärkeyttä kuvataan palkilla, joka on jaettu osiin sen perusteella, kuinka tärkeä motiivi on. Kuvan oikeassa laidassa esitetään %-osuudet lisäksi numeroina. Kysymys: "Mitä pidätte tärkeänä vieraillessanne täällä juuri nyt?"

Toinen selvästi erottuva käynnin motiivi ovat luontoon liittyvät henkiset arvot ja yleensäkin kiireiselle elämänmuodolle vastakkaiset seikat. Vastaajista yli 90 % korosti näiden seikkojen merkitystä käyntinsä kannalta merkittävinä. Taustalla voi vaikuttaa viime vuosikymmenten ajan jatkunut väestön keskittyminen taajamiin ja toisaalta kaupunkimaisen asumismuodon levittäytyminen myös maaseudun kuntakeskuksiin. Ihmisten arjen työ- ja asumisympäristöjen kaupunkimaistuksessa korostuu kansallispuistojen sekä retkeily- ja luonnonsuojelualueiden merkitys kansalaisten luontosuhdetta ylläpitävänä ja uusintavana tekijänä. Vähiten merkittäviä syitä Ruunaalla vierailuun ovat tutustuminen uusiin ihmisiin ja ehkä hieman yllättävästikin alueeseen liittyvät aiemmat muistot.

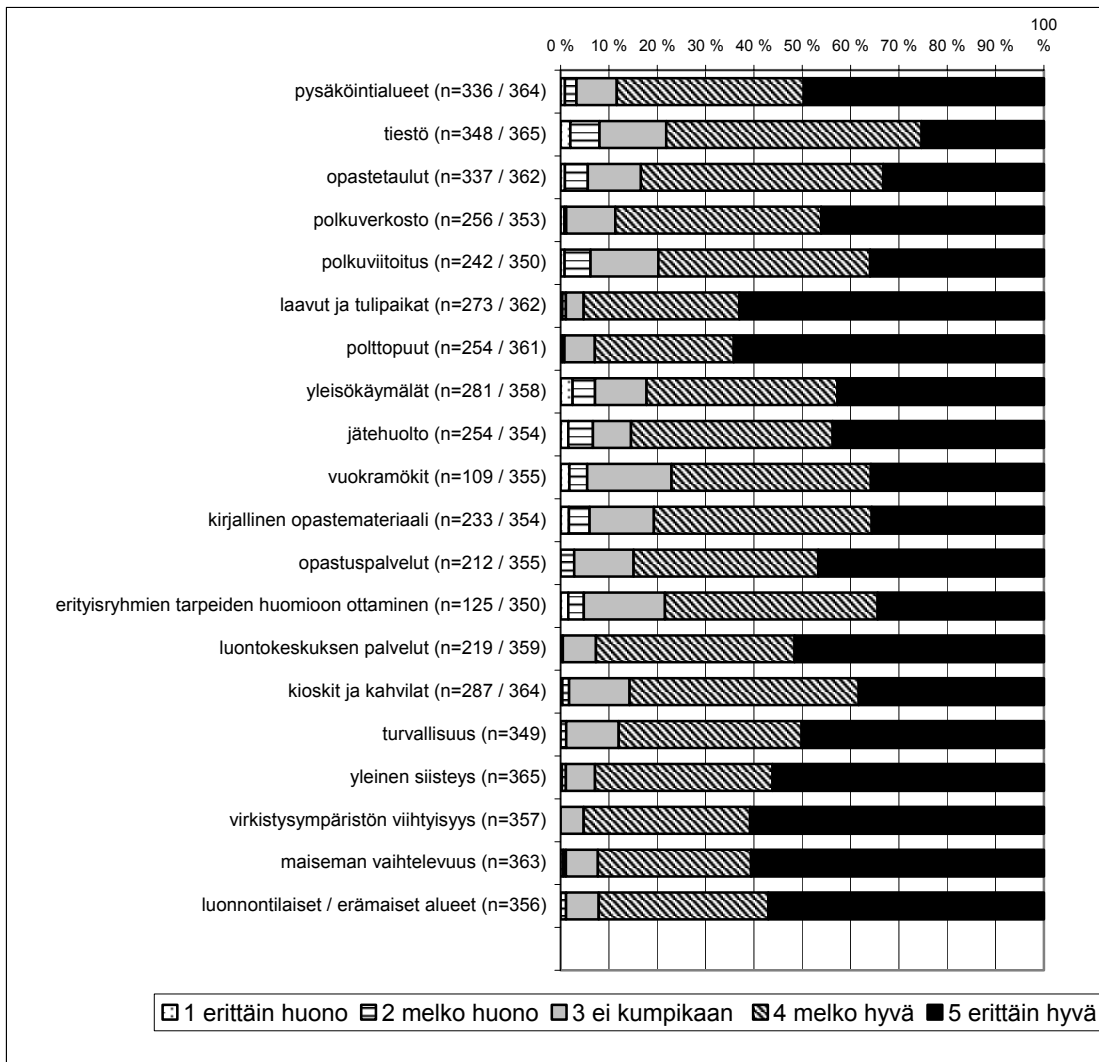
3.7 Kävijäpalaute

3.7.1 Arviot alueesta, palveluista ja ympäristön laadusta

Ruunaan kävijät ovat tyytyväisiä alueen rakenteiden ja tarjolla olevien palveluiden laatuun. Miltei yhdeksän kymmenestä kyselyyn vastanneesta arvioi kuvassa 11 yksilöidyt seikat Ruunaalla joko hyväksi tai erittäin hyväksi. Yksittäisistä kohteista parhaiksi arvioitiin laavut ja tulipaikat sekä Ruunaan luontokeskuksen palvelut. Myös alueen huollon toimintaan ollaan yleisesti ottaen varsin tyytyväisiä. Kriittisimmin kyselyyn vastanneet suhtautuivat alueen vuokramökkien, polkuviitoitusten ja tiestön laatuun. Tosin näissäkin kohdissa negatiiviset arviot jäivät selvästi alle 10 %:n tason.

Ruunaalla on kiinnitetty huomiota liikuntarajoitteisten henkilöiden tarpeisiin erityisesti Neitikosken retkeilykeskuksen alueella. Neitikosken äärelle vie noin 600 metrin pituinen kävelysilta, jota on helppo liikkua myös pyörätuolilla tai lastenvaunujen kanssa. Liikuntaesteisten tarpeisiin alueelle on rakennettu myös erityisiä kalastuslaitureita. Vaikka erityisryhmien tarpeisiin on kiinnitetty huomiota, ilmeni kyselyn vapaamuotoisista kommentteista ja aineiston kerääjien saamasta suullisesta palautteesta, että myös näitä asioita voi vielä parantaa. Neitikosken rakenteet kaipaavat paikoin uusimista ja erityiskäyttäjärhmät huomioon ottava rakentaminen jollakin osa-alueella on omiaan luomaan näihin seikkoihin kohdistuvaa kysyntää myös muihin kohteisiin. Esimerkiksi Siikakosken alueelle kaivattiin Neitikoskea vastaavia rakenteita ja liikkumismahdollisuuksia.

Ruunaan alueen kävijäkunnan moninaisuus näkyy myös eri palvelumuotojen käyttöasteiden suurena vaihteluna. Kun kävijöiltä kysyttiin arvioita alueen palveluista ja rakenteista, heitä pyydettiin myös ilmoittamaan, olivatko he käyntinsä yhteydessä käyttäneet ko. palvelua. Tällä perusteella lasketuista käyttöasteista ylsivät yli 90 %:n vain alueen kaikkia kävijäryhmiä palvelevat perusrakenteet, kuten tiestö, pysäköintialueet ja opasteet. Alueen polkuja sekä laavuja ja tulipaikkoja käytti kolme neljästä kyselyyn vastanneesta. Ruunaan luontokeskusta oli käyttänyt n. 61 % kävijöistä. Alhaisin käyttöaste oli alueen vuokramökeillä, joita ilmoitti käyttäneensä joka kolmas vastaajista.

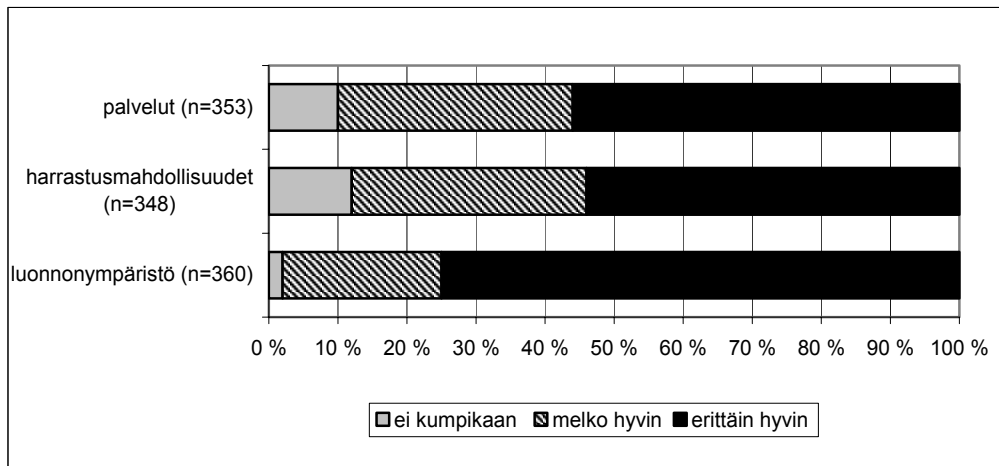

Kuva 11. Kävijöiden arviot eräistä Ruunaan alueen palveluista ja ympäristötekijöistä. Arvioitavan asian jälkeen on suluissa ilmoitettu ko. palveluita käyttäneiden ja kysymykseen vastanneiden henkilöiden lukumäärät.

3.7.2 Kävijöiden odotukset

Luonnon ympäristön keskeinen merkitys korostuu myös vastaajien käyntiinsä kohdistamia ennakko-odotuksia tarkasteltaessa. Lähes kaikki vastaajat kokivat Ruunaan luonnon vastanneen melko tai erittäin hyvin odotuksiaan. Yhdeksän kymmenestä vastaajasta piti alueen palveluita ja harrastusmahdollisuuksia odotuksiaan vastaavina (kuva 12).

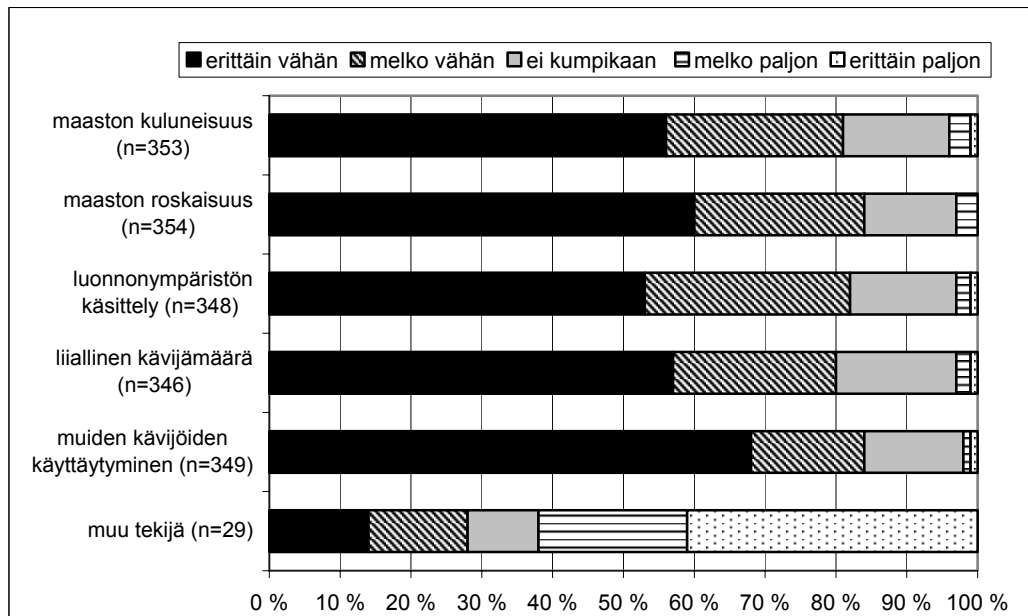
Yrityshaastatteluissa tuli esiin myös eroja kävijäryhmien suhtautumisessa alueen luonnontilaan. Joidenkin retkeilijöiden mukaan Ruunaan alue ei vastannut mielikuvaa "Lieksan erämaasta".

Kuva 12. Kuinka käynti vastasi kävijöiden ennako-odotuksia eri asioiden suhteen.

3.7.3 Käyntiä häiritsevät tekijät

Vastaajat olivat yleisesti ottaen varsin tyytyväisiä Ruunaalla käyntiin. Jonkin tekijän katsoi aiheuttaneen jonkin asteista häiriötä keskimäärin alle 5 % ko. kysymykseen vastanneista henkilöistä. Eniten häiriötä aiheuttaneeksi mainittiin ”muut tekijät” (kuva 13). Tähän kohtaan kertyneistä 19 vastauksesta 7 liittyi säähän, hyttysiin tai muuhun vastaavaan luonnonilmiöön. Yksittäisiä mainintoja saivat osakseen myös heikko GSM-puhelimen kenttävoimakkuus, kalansaaliin vähäisyys verrattuna luvan hintaan sekä sähkökatko.

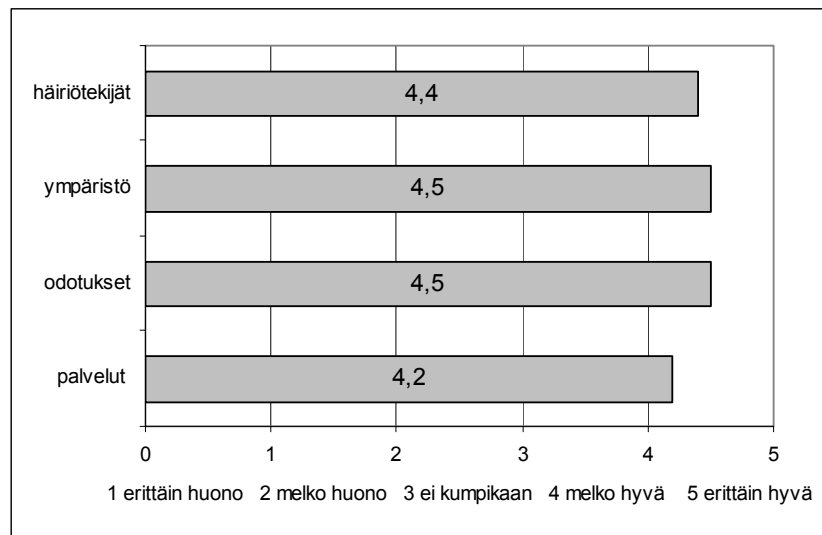

Kuva 13. Ruunaalla käynnin häiriötekijöitä.

3.7.4 Kävijätyytyväisyysindeksi

Kävijöiden antama palaute voidaan tiivistetysti esittää Ruunaan palveluista, ympäristöstä, käyntiin kohdistuneiden odotusten täyttymisestä ja vierailua häirineistä tekijöistä laskettuna indeksinä (kuva 14). Kävijätyytyväisyysindeksi on em. osatekijöitä arvioivien muuttujien painottamaton keskiarvo. Tässä tutkimuksessa laskettiin kaksi kävijätyytyväisyyttä kuvaavaa indeksilukua. Vertailukelpoisessa indeksissä on mukaan laskettu yleiset alueen palveluita, ympäristöä, kävijöiden odotuksia sekä häiriöitä kuvaavat osatekijät, joita kysytään kaikissa Metsähallituksen toteuttamissa kävijätutkimuksissa. Aluekohtaiseen indeksiin on lisäksi laskettu mukaan Ruunaan alueen ominaispiirteitä koskevat arviot.

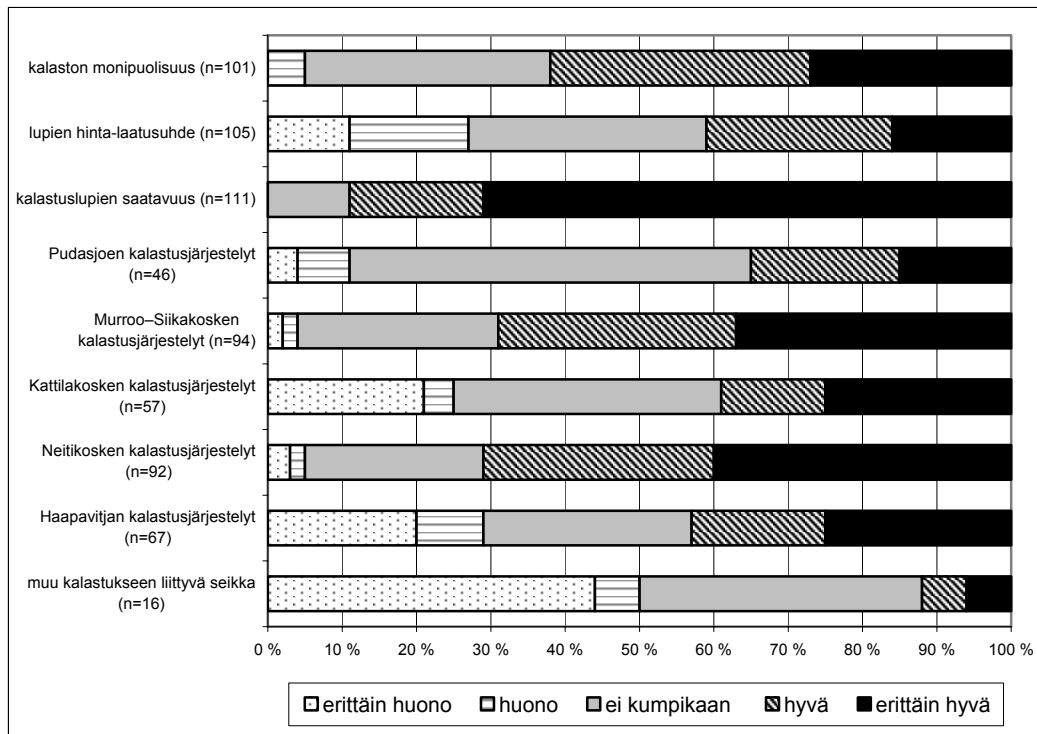
Ruunaan retkeilyalueen vertailukelpoinen kävijätyytyväisyysindeksi saa arvon 4,40 ja aluekohtainen kävijätyytyväisyysindeksi on käytännössä yhtä suuri: 4,41.

Kuva 14. Kävijätyytyväisyyteen liittyvät osatekijät (keskiarvoja).

3.7.5 Ruunaan kalastusjärjestelyt

Ruunaalla kävijätutkimuksen lomake sisälsi ylimääräisen sivun (ks. liite 3), jolla haluttiin selvittää eräitä paikallisesti kiinnostavia retkeilyalueen erityiskysymyksiä. Viisiportaisella asteikoilla kalastusjärjestelyt saivat keskiarvon 3,3. Eniten myönteistä palautetta sai osakseen Ruunaan alueen kalastuslupien saatavuus, jonka keskiarvoksi tuli 4 (kuva 15). Kalastusjärjestelyihin kohdistuvat kävijämiehipiteet ovat verrattain yhdensuuntaisia lukuun ottamatta Haapavitjaa ja Kattilakoskea.

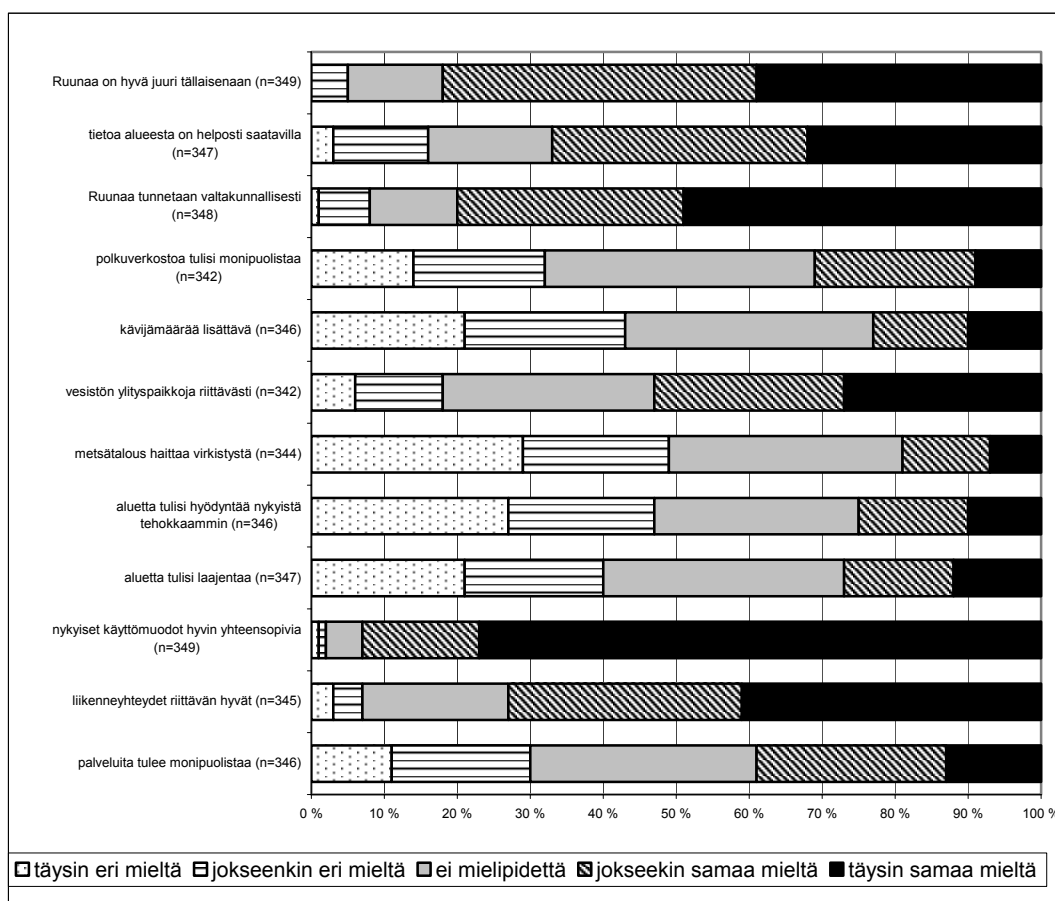
Kuva 15. Mielipiteet kalastusjärjestelyistä (tämän kertaisen kokemuksen perusteella).

Kriittisimminkin kävijät suhtautuivat Haapavitjän kalastusjärjestelyihin. Kosken keskeisistä osista muodostettiin vuonna 2000 pyydystä ja päästä -periaatteella toimiva perhokalastusalue. Kriitikko kohdistui uuden järjestelyn viehekalastusta rajoittaviin vaikutuksiin. Lisäksi osa vastaajista piti uutta pyyntimuotoa suomalaisen kalastuskulttuuriin sopimattomana.

Järjestely ei osoittautunut toimivaksi ja se purettiin kesällä 2001, jolloin alueesta muodostettiin ns. luonnonkala-alue. Samalla myös viehekalastus sallittiin Haapavitjän alueella uudelleen. Kattilakosken kalastusjärjestelyt jakoivat vastaajien mielipiteitä. Kattilakoski toimii nykyisin Villin Pohjolan vuokrakoskena, jota käyttävät pääosin yritykset ja muut erityisryhmät. Nämä kävijät olivat pääosin tyytyväisiä kohteen palvelujen tasoon. Kriittistä palautetta tuli lähinnä niiltä kalastajilta, joilla ei ole mahdollisuutta vuokrata koko koskea omaan käyttöönsä. Tässä ryhmässä oli yleistä näkemys, että Villin Pohjolan nykyisen toimintaperiaatteen vuoksi Ruunaan paras kalastuskoski ei ole enää jokamieskalastajan ulottuvilla. Kattilakoskeen näyttäisi kohdistuvan varsin erilaisia odotuksia, vaikka Ruunaan alueella onkin tarjolla useita eri kalastustapoja palvelevia kohteita, jotka samalla myös tasaavat huippukauden aikana lähinnä Murroon-Siikkakosken alueelle kohdistuvaa kalastuspainetta.

3.7.6 Alueen kehittämiseen kohdistuvat odotukset

Kävijöiden tyytyväisyys Ruunaan nykyisiä palveluita ja eri käyttömuotojen yhteensovittamista kohtaan käy selvästi ilmi alueen tulevaa kehittämistä koskevista kysymyksistä (kuva 16). Yli neljä viidestä vastaajista piti Ruunaan aluetta hyvänä juuri sellaisena kuin se nykymuodossaan on ja vielä suurempi osuus vastaajista (yli 90 %) piti alueen nykyisiä käyttömuotoja hyvin yhteensopivina. Kävijöiden suhtautuminen alueella harjoitettavaan metsätalouteen jakaa jonkin verran eri kävijäryhmien mielipiteitä. Noin viidennes vastaajista tulkitsi metsätaloudesta olevan haittaa alueen virkistyskäytölle, ja lähes puolet vastaajista katsoi, ettei metsätaloudesta koidu haittaa alueen muille toiminnoille. Kävijöiden taholta alueeseen ei kohdistu suuria kehittämisodotuksia tai toiveita alueen käytön tehostamisesta.

Kuva 16. Suhtautuminen eräisiin Ruunaan alueelle ominaisiin tekijöihin ja toimintojen muutostarpeisiin.

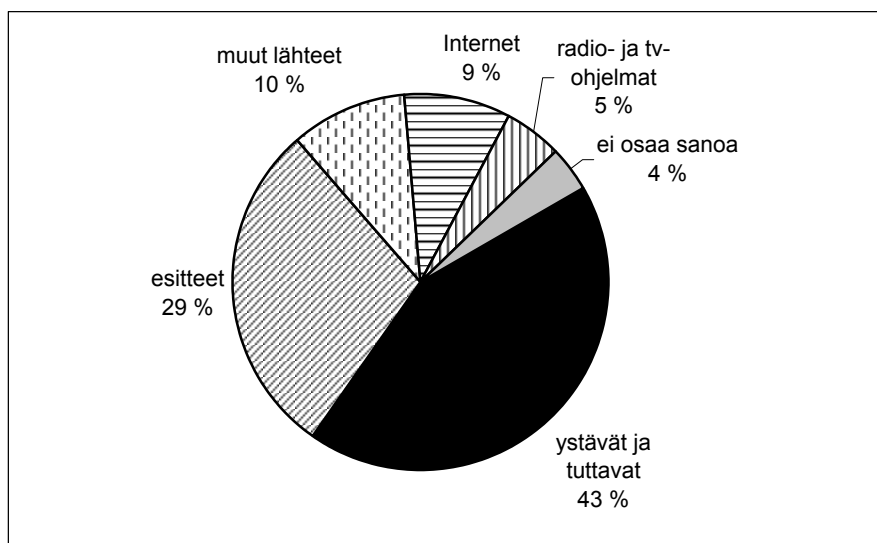
Yrityshaastatteluissa tuli esille, että niin kävijöiden odotukset kuin harjoittamat aktiviteetitkin vaikuttavat Ruunaan alueesta muodostuvaan kokemukseen. Mikäli kävijä odottaa kohtaavansa Ruunaalla koskemattoman erämaan, tuottavat

metsätalouden jäljet hänelle herkästi pettymyksen. Toisaalta kävijät, joiden virkistyskokemukset perustuvat pääosin talousmetsiin, saattavat suhtautua metsätaloustoimintaan muita myönteisemmin. Tässä kohdin voi kuitenkin pohtia, vastaako retkeilyalueista annettava markkinoinnin mielikuva niiden toiminnallista, eri käyttömuotoja yhdistävää, arkitodellisuutta. Kävijöiden tärkein syy Ruunaalla vierailuun on kuitenkin alueen luonto juuri sellaisena kuin se itsessään on.

Voimakkaimmin vastaajien mielipiteet jakautuvat alueen tulevaa käyttöä koskevien väittämien kohdalla. Näissä kohdin myös ilman selvää mielipidettä olevien henkilöiden osuudet ovat suurimmat. Taustalla vaikuttanee se, että selkeän kannan muodostaminen esitettyihin kehittämisehdotuksiin vaatii henkilökohtaisen suhteen muodostumista alueeseen. Näiden väittämien kohdalla "ei mielipidettä"-vastausten osuus on jonkin verran suurempi alueella toisinaan käyvien joukossa kuin alueella säännöllisemmin vierailevien. Ero ei ole kuitenkaan tilastollisesti merkitsevä.

3.7.7 Tietolähde

Vastaajien käyttämät tietolähteet voidaan jakaa kahteen pääryhmään. Hieman yli puolet vastaajista oli saanut tietoa Ruunaasta henkilökohtaisesti tuntemiensa henkilöiden kautta tai esimerkiksi oman aiemman kokemuksen perusteella (kuva 17). Vastaavasti eri tiedotusvälineistä tietonsa oli hankkinut hieman alle puolet vastaajista. Alueen yrittäjien mukaan Internetin merkitys alueen markkinointikanavana on viime vuosina jatkuvasti lisääntynyt, ja sen merkityksen odotetaan kasvavan myös lähivuosina. Monet alueen yritykset ovatkin laatineet Internetiin omat kotisivunsa. Ne ovat osoittautuneet hyväksi tiedonvälittäjäksi erityisesti ulkomailta tulevalle kysynnälle.

Kuva 17. Tietolähde.

3.7.8 Vapaamuotoinen kävijäpalaute

Kävijöiden kiinnostusta retkeilyalueen suunnittelua ja kehittämistä kohtaan kuvaa se, että joka kolmas vastaaja jaksoi antaa pitkäkhön 6-sivuisen lomakkeen täyttämisen lopuksi vielä kommentteja alueen suunnittelun ja käytön kehittämiseksi. Kirjallista palautetta antoi yhteensä 127 kävijää. Saatu palaute voidaan jakaa seuraaviin ryhmiin: 1) palvelut, 2) rakenteet, 3) kalastusjärjestelyt, 4) maisemien ja luonnontila sekä 5) muu palaute. Annetuista vastauksista hieman yli 60 % kohdistui palveluihin ja rakenteisiin sekä ryhmään ”muut”. Joka kymmenes kommentti käsitteli kalastusta, ja alueen luonnontilaa kommentoitiin lähes 15 %:ssa vastauksista.

Osassa palautteesta palattiin kyselylomakkeessa jo aiemmin esille tulleisiin asioihin, mutta myös täysin uusia kehittämisideoita ja kommentteja nousi esiin. Kommentit edustivat sekä positiivista että negatiivista suhtautumista esille tulleisiin asioihin ja ilmiöihin. Alueen kehittämiseen liittyvät kommentit toivat esille paljon samoja asioita, jotka olivat tulleet esille myös alueen yrittäjien haastattelussa. Sekä kävijät että yrittäjät pitivät tärkeänä rakenteiden uudistamista ja kehittämistä kävijäryhmien eriytyviä tarpeita huomioon ottavaksi.

Palveluita haluttiin monipuolistaa ja alueelle toivottiin esimerkiksi monipuolisempia kaupan palveluita. Kritiikkiä kohdistettiin käymälöiden siisteyteen ja nykyisen palveluvarustuksen riittävyyteen kesän vilkkaimpina ajanjaksoina. Toisaalta retkeilyalueen huollon toimintaa kiitettiin myös tässä yhteydessä. Esille tuotiin myös alueen talvikauden palvelujen kehittämistarpeita; muun muassa säännöllisesti avoinna pidettäviä hiihtoreittejä haluttiin alueelle lisää.

Rakenteiden kuntoon kiinnitettiin huomiota ja esiin tuotiin ylläpitokunnostusten tarpeita muun muassa Neitikosken ja Siikakosken alueilla. Lisäksi rakenteita haluttiin edelleen kehittää ja parantaa ottamaan huomioon erityiskäyttäjryhmien, kuten koskimelojien, lapsiperheiden ja liikuntarajoitteisten, tarpeita. Alueen historiasta ja uittoperinteestä haluttiin lisää tietoa esimerkiksi tästä kertovalla näyttelyllä ja myös maastossa näkyvillä perinnerakenteilla. Lisäksi kaivattiin lisää alueen opasteita ja niiden yhteyteen sijoitettavia selkeitä maastokarttoja ”olet tässä” -merkinnöin ja välimatkoin.

Kalastusjärjestelyitä analysoivien kommenttien kärki kohdistui Haapavitjalla ja Kattilakoskella toteutettuihin rajoituksiin. Haapavitja haluttiin palauttaa takaisin viehekalastusalueeksi ja joissakin kommentteissa myös Kattilakoskea haluttiin nykyistä laajemman käyttäjäjoukon ulottuville. Lisäksi esitettiin toiveita esimerkiksi taimenen kutusorakoiden rakentamiseksi ja koskien kalataloudellisten kunnostusten ja kalastuksen kannalta suotuisan luonnontilaisuuden lisäämiseksi. Lapsille haluttiin rauhallista ongintapaikkaa ja luontokeskuksen läheisyyteen kaivattiin myös lohilammikkoa.

Maisemia ja alueen luonnontilaa koskevassa palautteessa alue haluttiin säilyttää nykytilassaan ja esimerkiksi kehittämistä turismin ehdoilla arvosteltiin. Tässä yhteydessä tuotiin esille myös se, että alueen metsätaloutta ei tulisi nykyisestä lisää.

tä. Toisaalta osassa kommentteista tuli esille, että metsätalouden ja virkistyskäytön edut on onnistuttu sovittamaan alueelle hyvin toisiinsa.

”Muuksi palautteeksi” luokiteltiin mm. kommentteja, joissa todettiin esimerkiksi nykytilan olevan hyvä ja sopiva lähtökohta myös alueen tulevalle kehittämiselle; pahoiteltiin huonoa säätä tai haluttiin sijoittaa koskien rannoille luontoa elävöittämään täytettyjä tai puusta veistettyjä eläinhahmoja.

Yhteenvetona voi todeta, että vastaajilta saadut kommentit olivat yleissävyltään valtaosin positiivisia ja ilmensivät tyytyväisyyttä alueen nykytilaa kohtaan. Toisaalta niissä näkyy eri kävijäryhmien tarpeiden jakautuminen ja eriytyminen. Kommentteista käy ilmi myös joidenkin kävijöiden luontosuhteen ristiriitaisuus: henkilö voi haluta nykyisen luonnontilan säilyttämistä, mutta toivoo samalla alueelle nykyistä tasokkaampia palveluita ja rakenteita. Tässä lienee yksi alueen suurimmista kehittämisen haasteista: miten vastata alueen elinkeinojen, matkailun ja metsätalouden uusiin tarpeisiin ja samalla säilyttää luonnontilaisuus alueen keskeisimpänä vetovoimatekijänä.

3.8 Retkeilyalueen paikallistaloudelliset vaikutukset

Alue- ja paikallistaloudessa taloudellisen toiminnan vaikutuksia kuvataan raha- ja reaali- ja virtakäsitteiden avulla. Keskeisimmät rahavirrat muodostuvat yritysten tuloista ja menoista, niiden toisiltaan hankkimista välituotepanoksista sekä yritysten ja työntekijöiden kunnalle maksamista veroista ja maksuista. Reaali- ja virtaroista tarkastelun kannalta keskeisimpiä ovat talouteen kohdistuvan kysynnän aiheuttamat työllisyysvaikutukset.

Yrityksiin kohdistuva kysyntä vaikuttaa alue- ja paikallistalouksien raha- ja materiaali- ja virtojen kautta suoraan tuotetta myyvän yrityksen kannattavuuteen ja työvoiman kysyntään. Näiden vaikutusten lisäksi yritysten keskinäisten kytkentöjen, kuten välituotepanosten kysynnän, kautta syntyy myös epäsuoria vaikutuksia muiden yritysten kannattavuuteen ja työllisyyteen sekä kunnan saamiin verotuloihin. Yritysten välisistä kytkennöistä ja riippuvuussuhteista muodostuvissa taloudellisissa prosesseissa sekä suorat että epäsuorat vaikutukset kumuloiduvat erityyppisiksi kerrannaisvaikutuksiksi, jotka vaimenevat ajan myötä.

Alue- ja paikallistaloudellisissa tutkimuksissa matkailun taloudelliset vaikutukset on useimmiten jaettu välittömiin, välillisiin sekä johdettuihin vaikutuksiin. Matkailu synnyttää aluetalouden kiertokulkuun uusia tulovirtoja matkailijoiden kuluttaessa rahaa erilaisiin palveluihin, kuten majoitus-, ravitsemis-, liikenne- ja ohjelmapalveluihin, sekä vähittäiskauppaan ja huoltamatoimintaan (ks. esim. Kauppila & Ervasti 2001, Laine 1994). Matkailijoiden ostamista tavaroista ja palveluista muodostuu yrityksille välittömiä talousvaikutuksia. Näiden lisäksi syntyy välillisiä vaikutuksia, kun matkailusta välitöntä tuloa saaneet yritykset hankkivat tavaroita ja palveluita alueen muilta yrityksiltä. Nämä hankintaketjut voivat olla rakenteeltaan ja pituudeltaan hyvinkin erilaisia. Välillisiä vaikutuksia analysoitaessa tarkastelua voi olla vaikea tai jopa mahdoton seurata koko ketjun

läpi. Usein tarkastelu rajataan nk. 1. kierroksen yrityksiin. Matkailun palveluksessa työskentelevien työntekijöiden ostaessa tavaroita ja palveluita syntyy puolestaan indusoituja eli johdettuja vaikutuksia. Kaikki edellä mainitut vaikutukset koskevat matkailutuloja ja -työpaikkoja sekä niiden edelleen muodostamia palkka- ja verotulovaikutuksia. Matkailun aluetaloudelliset kerrannaisvaikutukset syntyvät matkailutulon välillisistä ja johdetuista vaikutuksista.

Matkailun kokonaisvaikutukset sisältävät välittömät, välilliset ja johdetut vaikutukset. Osa näistä vaikutuksista suuntautuu alueelta ulos saaden aikaan talouden vuotoja. Lisäksi vuotoja tapahtuu työntekijöiden suorittamien henkilökohtaisten ostojen ja palkkojen myötä, jolloin ne vähentävät myös alueen verotuloja. Toisaalta osa yritysten tavaroiden ja palveluiden hankinnasta kohdistuu alueen ulkopuolelle, ja siksi alueelle päätyvien tulojen vaikutukset pienenevät ostoketjun edetessä (ks. Kauppila & Ervasti 2001).

Vaikutusten suuruus määräytyy yhtäältä yritykseen ja toimialaan toisaalta paikallistalouteen liittyvistä rakenteellisista ja toiminnollisista tekijöistä. Yrityksiin ja toimialaan liittyvistä tekijöistä keskeisiä ovat yrityksen merkitys paikallisena nettoviejänä, logistinen asema, toimiala, paikallisuuden aste, kapasiteetin käyttöaste, organisaatorakenne ja -koko. Vastaavasti paikallistalouteen liittyviä kerrannaisvaikutustekijöitä ovat alueen koko, sijainti, työllisyys, väkiluku, muuttoliike sekä väestö- ja elinkeinorakenne.

Edellä lueteltujen tekijöiden perusteella voidaan tehdä seuraavat päätelmät kysynnän kerrannaisvaikutuksista:

Kysynnän paikallistaloudelliset kerrannaisvaikutukset kasvavat

- tuotteen jalostusasteen kasvaessa
- paikallisen välituotekäytön lisääntyessä
- paikallisen työvoiman käytön lisääntyessä
- yrityksen tuotannollisten resurssien käyttöasteen noustessa
- työvoimavaltaiten toimialojen paikallisen osuuden ollessa suuri

Kerrannaisvaikutukset jäävät pieniksi, mikäli

- kysyntä kohdistuu paikallistalouden ulkopuolella tuotettuihin hyödykkeisiin
- yritys käyttää paikallistalouden ulkopuolista työvoimaa
- yritys toimii pääomavaltaisella toimialalla
- yrityksellä on vapaita tuotanto- ja toimitusresursseja
- paikallistalouden elinkeinorakenne on yksipuolinen
- eri toimialojen välillä ei ole paikallisia kytkentöjä

Tässä tutkimuksessa Ruunaan retkeilyalueen paikallistaloudellisia vaikutuksia tarkastellaan eri näkökulmista. Kävijäkyselyn avulla selvitettiin kävijöiden henkilökohtaiset matkakustannukset, joihin kuuluvat kävijöiden rahankäyttö Ruunaan alueella ja Lieksassa, siirtymämatkan aikana sekä käyntiin liittyvät menot vastaa-

jan kotipaikkakunnalla. Lisäksi vastaajia pyydettiin erittelemään henkilökohtaiset ruokailu- ja majoitusmenonsa sekä ohjelmapalvelujen ja muiden Ruunaalla käyntiin liittyvien toimintojen aikaansaamat menot. Tutkimuksessa käytetty menetelmä voikin pitää yksinkertaistettuna sovelluksena pohjoismaisen matkailututkimusmallin menomenetelmästä (Matkailun edistämiskeskus 1983, Kauppi-la 2001, Paajanen 1993).

Tutkimuksessa käytetty menetelmä poikkeaa pohjoismaisesta mallista siinä, että yrityshaastattelut tehtiin vain Ruunaan retkeilyalueella toimivissa yrityksissä. Retkeilyalueen kaltaisen yksittäisen kohteen vaikutuksia esimerkiksi Lieksan keskustassa sijaitsevien markettien liikevaihtoon ei tässä yhteydessä ryhdytty selvittämään yrityshaastatteluin, koska Ruunaan kävijöiden erottaminen yritysten muusta asiakaskunnasta on lähes mahdotonta. Tämä ongelma koskee myös yritysten välisiä toisen ja kolmannen kierroksen vaikutuksia. Näiden vaikutusten osalta tukeuduttiin kävijöiden itse ilmoittamiin menotietoihin, joita täydennettiin Lieksan matkailu Oy:lta saaduilla Lieksan kaupungin matkailuelinkeinoa kuvaavilla tiedoilla sekä yrityshaastattelujen yhteydessä kootuilla yrityskohtaisilla liikevaihto- ja tulotiedoilla. Lisäksi tutkimuksessa hyödynnettiin Pielisen–Karjalan verotoimiston toimittamia yksilöimättömiä tietoja Ruunaalla toimivien yritysten liiketoiminnasta. Näiden tietojen pohjalta johdettiin arvio alueen kävijöiden aikaansaamasta välittömästä matkailutulosta. Lisäksi tietoja vertailtiin muihin luontomatkailun taloudellisia vaikutuksia selvittäneisiin tutkimuksiin.

3.8.1 Käyntiin liittyvä rahankäyttö

Ruunaan kävijöiden rahankäyttöä selvitettiin vastaajien ilmoittamien käyntiin välittömästi liittyvien henkilökohtaisten menojen avulla. Osalla vastaajista, erityisesti perheillä ja läheisistä ystävistä muodostuvilla pienryhmillä, ilmeni kuitenkin vaikeuksia henkilökohtaisten ja koko ryhmän menojen erittelyssä. Tämä näkyi muun muassa kävijöiden ilmoittamina huomattavan korkeina henkilökohtaisina menoerinä. Korjaamattomassa aineistossa yhden käynnin kokonaismenot olivat 2–1 517 euroa ja rahankäyttö Ruunaalla ja Lieksassa 1,7–1 058 euroa. Joissakin lomakkeissa vastaajan henkilökohtaiseksi rahankäytöksi olikin todennäköisesti laskettu myös koko ryhmää koskevia menoeriä. Yksi mahdollinen syy lienee se, että ryhmän taloudesta vastaava henkilö mielsi lomamatkalla aiheutuneet kustannukset henkilökohtaisiksi menoikseen, mikä sinänsä vastaakin esimerkiksi monien perheiden talouden arkikäytäntöjä.

Kävijätutkimuksessa käynnin aiheuttamat menot pyydetään esittämään ryhmän jäsenten henkilökohtaisina menoina. Monet vastaajat kokivat kysymyksen vaikeaksi ja melko suuri osa jättikin Ruunaalla käyntiin liittyvät kulutusmenonsa ilmoittamatta. Kysymyksenasettelun ongelmista huolimatta menojaan ilmoitti kaikkiaan 79 % kaikista kyselyyn vastanneista henkilöistä, mitä voidaan pitää hyvänä tuloksena. Osa kävijöiden rahankäytön vastausongelmista voi selittyä myös vastaustilanteeseen liittyvillä tilannesidonnaisilla seikoilla. Kesäloman matkakustannusten analysoiva pohdinta ei välttämättä asetu etusijalle esimerkiksi hyvälle taimenpaikalle osuneen kalastajan ajankäytön mieltymyksissä.

Alkuperäisaineistossa ilmenneiden rahankäytön suurten vaihtelujen vuoksi lopulliseen analyysiin mukaan otettujen muuttujan arvojen hyväksyttävää vaihtelua rajoitettiin siten, että kävijöiden ilmoittaman rahankäytön huomattavan suuret ja pienet arvot tulkittiin poikkeaviksi havainnoiksi. Nämä havainnot hylättiin eikä niitä otettu mukaan tilastollisiin analyysseihin. Tämän lisäksi arvojen vaihteluväliä kavennettiin hylkäämällä vielä tapauskohtaisesti noin 5 % muuttujien äärimmäisistä arvoista. Tämän menettelyn vuoksi tutkimuksessa raportoituja meroja voidaan pitää rahankäytön minimiarvoina, jotka voivat aliarvioida joidenkin kävijöiden todellista rahankäyttöä.

Tutkimuksessa vastaajien rahankäyttöä kuvataan kahden keskiluvun, mediaanin ja aritmeettisen keskiarvon, avulla. Mediaani ilmaisee sen havainnon, jonka kummallakin puolella on yhtä paljon havaintoja. Keskiarvojen luotettavuutta kuvataan 95 prosentin luottamusvälillä, mikä tarkoittaa sitä, että 95 prosentin todennäköisyydellä otoksesta laskettu keskiarvo on luottamusvälin alemman ja ylemmän raja-arvon välillä. Luottamusvälin laajuus antaa käsityksen tulosten luotettavuudesta. Taulukoihin 18 ja 19 on koottu kävijöiden rahankäyttöä kuvaavia tunnuslukuja.

Taulukossa 18 on kuvattu vastaajien rahankäyttöä kokonaisuudessaan, sekä matkakustannusten kanssa että ilman niitä. Matkakustannukset perustuvat kävijöiden itsensä ilmoittamiin lukuihin, eivätkä esimerkiksi kohdealueen ja kotikunnan välimatkaan tai matkalla käytettyyn kulkuvälineeseen liittyviin matkakustannuksiin.

Taulukko 18. Ruunaalla käyntiin liittyvä rahankäyttö (n = 296).

	Euroa/käynti	Luottamusväli (95 %)
Järjestetyille ryhmämatkalle osallistuneet kävijät (n = 41)		
Menot yhteensä, (sisältää matkakustannukset)		
Keskiarvo	161,5	124,5–198,6
Mediaani	127,8	
Omatoimiset kävijät (n = 255)		
Menot yhteensä (sisältää matkakustannukset)		
keskiarvo	163,5	147,7–179,5
Mediaani	143,3	
Menot yhteensä, ilman matkakustannuksia		
Keskiarvo	85,8	77,4–94,5
Mediaani	67,3	
Edestakaiset matkakustannukset		
Keskiarvo	103,8	93,7–113,9
Mediaani	100,6	
Rahankäyttö Ruunaalla ja Lieksassa (ALV)		
Keskiarvo	63,7	57,4–70,1
Mediaani	50,5	

Rahankäytön alueellista ja menolajikohtaista jakautumista kuvataan taulukossa 19. Siinä ei ole otettu huomioon kävijän matkakustannuksia. Taulukosta käy ilmi, kuinka suuri osa kävijöiden rahankäytöstä suuntautuu kohde- tai lähialueelle sekä miten kulutusmenot jakautuvat eri menolajeihin.

Taulukko 19. Kävijöiden rahankäyttö ilman matkakuluja alueellisesti sekä menolajeittain (n = 296). Taulukon lukuihin ei ole laskettu mukaan järjestetyllä ryhmämatkalla olleiden henkilöiden menoja.

	Osuus menoista, %	Menoja ilmoittanut % vastaajista
Vastaajien rahankäyttö alueittain		
Ruunaalla tai Lieksassa	73	65
Matkan varrella tai kotipaikkakunnalla	27	33
Yhteensä	100	
Rahankäyttö menolajeittain Ruunaan alueella ja/tai Lieksassa		
Ruokailu	36	50
Majoittuminen	33	32
Ohjelmapalvelut	18	22
Muut menot	13	24
Yhteensä	100	
Rahankäyttö menolajeittain matkan varrella tai kotipaikkakunnalla		
Ruokailu	60	29
Majoittuminen	30	9
Muut menot	10	5
Yhteensä	100	

Päiväkävijöiden ja yöpyjien käyntikertaa kohden lasketut menot poikkesivat toisistaan jokseenkin odotetusti. Yöpyjiltä kului matkakustannuksineen yli kaksi kertaa enemmän rahaa yhtä käyntikertaa kohden kuin päiväkävijöiltä. Ero on myös tilastollisesti merkitsevä, ja se pysyy likimain saman suuruisena riippumatta siitä, tarkastellaanko matkakustannukset sisältäviä kokonaismenoja, menoja ilman matkakustannuksia tai kävijän rahankäyttöä yksinomaan Lieksan alueella. Kun otetaan huomioon, että keskimääräisen kävijän (mediaani) viipymä alueella on kaksi vuorokautta, lähenevät ryhmien vuorokautta kohden lasketut menot toisiaan.

Yöpyjien ja päiväkävijöiden lisäksi tutkimuksessa verrattiin käynnin aiheuttamien kokonaismenojen (ml. matkakustannukset ja ilman matkakustannuksia) ja Lieksan paikallistalouteen suuntautuvan rahankäytön eroja sukupuolten välillä ja sen mukaan oliko vastaaja paikkakuntalainen vai ei. Tilastollisesti 95 %:n riskitasolla merkittäviä eroja rahankäytössä oli lieksalaisten ja muualta tulleiden kävijöiden välillä. Muualta tulleet käyttivät Lieksassa ja Ruunaalla rahaa keskimäärin

neljä kertaa enemmän kuin paikalliset kävijät. Sen sijaan miesten ja naisten rahankäytössä ei ollut tilastollisesti merkittäviä eroja³.

Erot kertovat rahankäytön ohella osaltaan myös paikallisten ja muualta tulevien kävijöiden virkistyskäyttäytymisen eroista. Keskeinen osa rahankäytön vaihtelusta selittyy kuitenkin paikallisten ja muulta tulleiden vastaajien yöpymisillä. Ruunaalla yöpyjistä vain noin 3 % on lieksalaisia.

Ruunaan retkeilyalueelle on luonteenomaista, että se on samalla sekä paikallisten asukkaiden lähivirkistyskohde että Lieksan matkailuelinkeinon kannalta taloudellisesti merkittävä luontokohde. Vaikka paikallisten keskimääräinen rahankäyttö jää selvästi turisteja vähäisemmäksi, on huomattava, että ulkopaikkakuntalaisten joukossa on myös omatoimisia kävijöitä, joiden Lieksan talousalueelle kohdistuva kulutuskysyntä on arvoltaan vähäistä. Vastaavasti lieksalaisten joukosta löytyy kävijöitä, esimerkiksi aluetta kesävierailleen esitteleviä perheitä, jotka kuluttavat Ruunaalla käyntiinsä useita kymmeniä euroja.

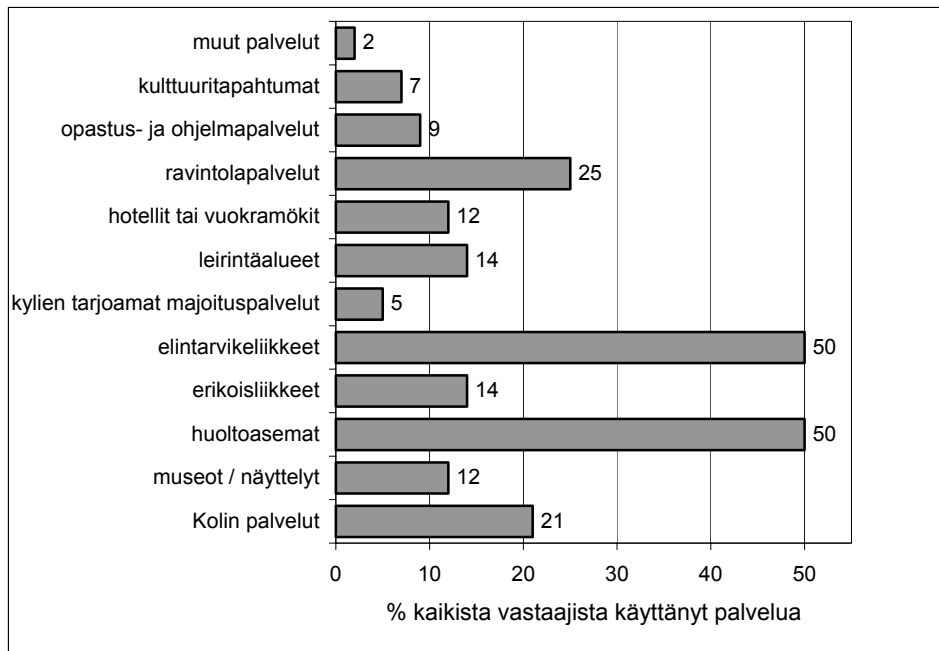
Vastaajien Ruunaalla käyntiin liittyvästä rahankäytöstä kaikkiaan 73 % suuntautuu Lieksan paikallistalouteen. Matkan varrella suurin menoerä muodostuu ruokailun aiheuttamista kuluista (60 % matkan varrella syntyneistä menoista), johon on joissakin tapauksissa laskettu todennäköisesti mukaan myös retkieväiden hankintakustannuksia. Osa Ruunaan kesäkauden kävijöistä yhdistää käyntinsä osaksi muuta matkailua. Esimerkiksi kalastuksen aktiiviharrastajien joukossa on henkilöitä, jotka yhdistävät kesäiseen Lapin matkaansa päivän tai parin viipymän Ruunaan koskilla.

Useimmille kävijöille Ruunaa on kuitenkin Lieksassa oleskelun selvä pääkohde. Tämä näkyy myös Lieksan palveluiden käytössä (kuva 18). Kuvassa 18 näkyy selvästi myös muissa luontomatkailun taloudellisissa tutkimuksissa (vrt. esim. Rinne 1999) esille tullut ilmiö: huoltoasemat ja elintarvikeliikkeet ovat selvästi suosituimpia palveluita. Kolmanneksi eniten käytetään ravintola- ja kahvilapalveluita.

Ruunaan asema kävijöiden keskeisenä käyntikohteena näkyy myös siinä, että selvä vähemmistö vastaajista liittyy käyntiinsä Lieksan muita ohjelmakohteita tai kulttuuripalveluita. Kaupungissa järjestettyjen tapahtumien ja Kolin alueen tarjoamia palveluita oli käyttänyt noin yksi viidestä vastaajasta, ja erilaisiin kulttuuritapahtumiin osallistuneiden osuus jäi alle puoleen tästä. Palveluiden käytön jakauma noudattaa yleispiirteiltään muissa luontomatkailututkimuksissa saatuja tuloksia (vrt. esim. Rinne 1999 ja Rämetsä & Kauppila 2001).

---

³ Kaikissa em. vertailuissa muuttujien erojen tilastollista merkittävyyttä 95 %:n riskitasolla selvitettiin ei-parametristä testiä käyttäen (Mann-Whitney U-testi, $p = 0,05$).

Kuva 18. Kyselyyn vastanneiden käyttämiä Lieksan palveluita.

3.8.2 Arvioitu kävijämäärä ja välitön matkailutulo

Tätä tutkimusta tehtäessä Ruunaalta ei ollut saatavissa riittävän yksityiskohtaisia ja menetelmällisesti luotettavia tietoja alueen kävijämääristä, minkä vuoksi kävijämäärää arvioidaan eri tietolähteistä johdettujen arvioiden avulla. Metsähallitus on arvioinut Ruunaan retkeilyalueella tehtävän n. 100 000 käyntikertaa vuodessa. Koska yksittäinen kävijä voi vierailunsa aikana tulla kirjatuksi kävijälaskuriin useamman kerran, jää alueelle tehtyjen käyntien todellinen määrä rekisteröityjä käyntikertoja pienemmäksi (ks. Horne ym. 1998).

Lieksan kaupungin matkailutoimiston mukaan Ruunaan maksullisissa majoituspalveluissa kertyi 1990-luvun lopulla keskimäärin 10 000 majoitusvuorokautta vuodessa. Ruunaan osuus Lieksan kesäkauden majoitusvuorokausista on noin 8 % ja koko vuoden yöpyjistä 6 %. Ulkomaalaisten osuus on ollut vuosittain noin 3–6 % kaikista Ruunaalla maksullisesti yöpyneistä.

Yksi arvio Ruunaalle vuosittain tehtävien käyntien määrästä saadaan suhteuttamalla majoitusvuorokausien lukumäärä tässä tutkimuksessa saatuihin tietoihin vastaajien käyttämistä yöpymisvaihtoehdoista. Vastaajista 61 % yöpyi alueella ja vastaavasti 63 % yöpyneistä käytti maksullista yöpymisvaihtoehtoa. Tämän perusteella matkailutilastoihin kirjautuvien yöpyjien osuudeksi saadaan 38 % alueen kaikista kävijöistä. Vuositasolla tämä vastaisi noin 15 000 kävijää ja 30 000 käyntikertaa.

Toinen arvio kävijämääristä voidaan johtaa koskenlaskuretkiin osallistuvien lukumäärään perusteella. On arvioitu, että Ruunaan koskiretkiin osallistuu noin

25 000 matkailijaa. Kävijäkyselyssä tämän ryhmän osuus on noin 41 % kaikista vastaajista. Tämä vastaisi kesäkaudella noin 60 000 käyntikertaa. Yrittäjien haastatteluissa esitetyt arviot olivat 40 000–70 000 käyntiä.

Arvioihin sisältyvän epävarmuuden vuoksi niihin perustuvia matkailun tulolaskelmia onkin pidettävä lähinnä suuntaa-antavia. Käsillä olevassa tutkimuksessa tulosten luotettavuutta parantaa se, että kävijäkyselyssä saatuja vastaajien rahankäyttötietoja oli mahdollista täydentää yrityshaastattelun avulla kerätyillä yritys-kohtaisilla tiedoilla. Raportissa esitettävät laskelmat perustuvat näiden tietojen yhdistelyyn. Retkeilyalueelle arvioidaan tehtävän sulan maan aikaan noin 60 000 käyntiä.

Kyselyyn vastanneiden henkilöiden arvonlisäverollisen rahankäytön keskiarvo Ruunaalla ja Lieksassa on 63,7 euroa ja mediaani noin 50,5 euroa (ks. taulukko 18). Tämä on selvästi enemmän kuin mitä matkailijat keskimäärin käyttävät Lieksassa vierailunsa aikana. Vuoden 1999 Lieksan matkailututkimuksen mukaan kävijät käyttivät vierailunsa yhteydessä keskimäärin 34,1 euroa päivässä (Leinonen & Piirainen 2000).

Paikallistalouteen jäävää matkailutuloa laskettaessa arvonlisävero luetaan aluelouden vuotoihin ja se on vähennettävä pois matkailutulolaskelmasta. Arvonlisävero vaihtelee toimialoittain 8:n ja 22 %:n välillä. Tässä tutkimuksessa esitettävissä matkailutuloarviossa on käytetty 15 %:n keskimääräistä arvonlisäverokantaa.

Ruunaan retkeilyalueen kesäkauden arvonlisäverottomaksi matkailutuloksi saadaan kävijämääräarvion ja kävijöiden keskimääräisen rahankäytön perusteella 3,2 milj. euroa (95 %:n luottamusväli on 2,9–3,6 milj. euroa). Vastaavasti vastaajien rahankäytön mediaanin perusteella arvonlisäveroton matkailutulo on arvoltaan noin 2,6 milj. euroa.

Ruunaalla toimivien yritysten sekä Metsähallituksen Villin Pohjolan Ruunaan toimintojen yhteenlaskettu liikevaihto oli vuonna 2000 noin 1,4 milj. euroa. Luku kuvaa Ruunaalla toimivissa matkailuyrityksissä syntyviä välittömiä paikallistaloudellisia vaikutuksia, joihin ei ole laskettu mukaan matkailijoiden muihin Lieksan alueen yrityksiin kohdistamaa rahankäyttöä. Kun verrataan tätä lukua kuvassa 18 esitettyyn vastaajien käyttämien Lieksan palveluiden jakaumaan ja siihen, että noin puolet matkailijoiden menoista ohjautuu majoitukseen ja ohjelmapalveluihin (taulukko 19), voidaan Ruunaan retkeilyalueen aikaansaaman, Lieksaan kohdistuvan, välittömän matkailutulon arvioida olevan noin 2,5–3,5 milj. euroa. Tästä näkökulmasta tarkasteltuna Ruunaan retkeilyalueen ympärille virinnyttä elinkeinotoimintaa voidaan pitää myös yhteiskunnan kannalta kannattavana investointina. Lieksan paikallistalouteen ohjautuva matkailutulo vastaisi suuruusluokaltaan Metsähallituksen kautta alueelle tähän mennessä kanavoituneita julkisia investointeja. Metsähallitus on investoinut Ruunaan alueen rakentamiseen vuosina 1988–2000 yhteensä 3,6 milj. euroa.⁴

---

⁴ Kuluttajahintaindeksillä deflatoitu investointien arvo vuonna 2000.

3.8.3 Johdetut palkka- ja verotulovaikutukset

Johdetut palkkatulovaikutukset kuvaavat yrityksen maksamien palkkojen aikaansaamia tulovaikutuksia alueen muissa yrityksissä. Matkailun taloudellisia vaikutuksia selvittelevissä tutkimuksissa käytetään usein johdettujen palkkatulojen kertoimen arvona 0,11. Käsillä olevassa tutkimuksessa mukana olevien luontomatkatuloyritysten ja Metsähallituksen luontopalvelujen sekä Villin Pohjolan yhteenlasketut Ruunaan alueeseen kytkeytyvät palkat ovat vuositasolla noin 193 000 euroa ja em. kertoimen avulla johdetut palkkatulovaikutukset noin 21 000 euroa.

Yritysten maksamien palkkojen perusteella voidaan laskea Ruunaan retkeilyalueen virkistys- ja luontomatkatulotoiminnoista syntyvien palkkatulojen verotulot Lieksan kaupungille. Ruunaalla toimivien yritysten, Metsähallituksen luontopalvelujen ja Villin pohjolan maksamista palkoista sekä näistä johdetuista muiden Lieksan yritysten palkkatuloista arvioidaan kertyvän Lieksan kaupungille noin 40 000 euron verotulot. Laskentaperusteena on käytetty Lieksan vuoden 2000 veroäyriä (18,75 p (3,13 senttiä)). Ruunaan yrityksissä työskentelee myös muille paikkakunnille veronsa maksavia osa-aikaisia työntekijöitä. Näiden henkilöiden osuus jää kuitenkin työntekijöiden kokonaispalkkasummaan verrattuna niin pieneksi, ettei sillä ole käytännön vaikutusta em. laskelman tulokseen.

3.8.4 Paikallistaloudelliset kerrannaisvaikutukset

Paikallis- ja aluetaloudessa muodostuvat kerrannaisvaikutukset syntyvät, kun aluetalouteen kohdistuva kulutuskysyntä saa aikaan ajan myötä kertautuvaa tulonmuodostusta alueen muissa yrityksissä. Aluetalouden rakenne, yritysten keskinäiset riippuvuus-suhteet sekä alueellinen säästämisaste ja talouden ulkopuolelle suuntautuvien vuotojen määrä määräävät kerrannaisvaikutusten suuruuden. Kerrannaisvaikutus muodostaa suppenevan sarjan, jossa säästäminen ja aluetalouden vuodot aikaansaavat ajan myötä injektiovaikutusten hiipumisen. Käytännössä injektiovaikutusten vaimeneminen kestää muutaman vuoden. Eräissä yhteyksissä kerrannaisvaikutusten kestoksi on arvioitu neljä vuotta (ks. Vehkala & Vainio 2000).

Vehkala ja Vainio (2000) arvioivat luonnonsuojeluohjelmien aluetaloudellisia vaikutuksia kokonaistaloudellisella kerrointarkastelulla, jollaista heidän mukaansa on Suomessa on tehty paikkakuntakohtaisesti vain vähän. Tutkimuksen esimerkeissä käytetyt kertoimet olivat 1,3–2,0. Luonnonsuojeluohjelmien taloudellisia vaikutuksia analysoidessaan tutkijat päätyvät pitämään kertoimen arvoa 1,7 realistisena. Luontomatkatulun paikallistaloudellisia vaikutuksia tutkinut Petri Rinne (1999) toteaa, että jopa puolet luontomatkatuluelinkeinon kohdistuvista tulovirroista voi vuotaa paikallistalouden ulkopuolelle. Rinne päätyykin käyttämään kriittisempää kertoimen arvoa (1,1).

Enemmistö Ruunaan yrityksistä on luonto- ja elämispalveluiden tuottajia, joiden tavara- ja palveluhankinnat suuntautuvat lähes kokonaisuudessaan Lieksan alu-

eelle. Merkittävimmät vuodot paikallistalouden ulkopuolelle muodostuvat polttoainekustannuksista sekä investointiluonteisista kone- ja laitehankinnoista. Yrityshaastattelujen ja kävijätutkimuksen tietojen perusteella paikallistalouden kerroimen arvon arvioidaan olevan noin 1,2. Näin ollen Ruunaan alueella kesäkaudella syntyvä keskimääräinen välitön matkailutulo kertautuisi noin 4,2 milj. euron arvoiseksi Lieksan seudulle kohdistuviksi paikallistaloudelliseksi vaikutukseksi. Vastaavasti mediaanin perusteella lasketun matkailutulon kokonaisvaikutukset olisivat noin 3,3 milj. euroa. Laskelmissa ei ole otettu huomioon Metsähallituksen metsätaloustoimintaa, joka osaltaan lisää Ruunaan alueen paikallistaloudellista vaikutusta.

Kokonaiskysyntämalli perustuu pitkälle vietyihin teoreettisiin oletuksiin talouden toimijoiden käyttäytymisestä, eikä se kykene ottamaan tarkasti huomioon paikallistalouden rakenteellisia tekijöitä. Tämän vuoksi kerrointarkastelua onkin pidettävä lähinnä suuntaa-antavana arviona Lieksan paikallistaloudessa syntyvistä kerrannaisvaikutuksista. Yksityiskohtaisempi tarkastelu edellyttäisi paikallistalouden tarkempaa mallintamista esimerkiksi panos-tuotosmenetelmän avulla. Tällaisia seutu- tai kuntakohtaisia analyysejä Suomessa ei yksityiskohtaisen aineiston puutteen vuoksi ole juurikaan tehty (vrt. Vatanen 2001).

3.8.5 Työllisyysvaikutukset

Retkeilyalueella toimii kymmenkunta yritystä, joista valtaosa on pieniä 1–2 henkilön perheyrityksiä, joiden keskeisimpinä tulon lähteinä ovat koskenlasku ja muut luontomatkailun ohjelmapalvelut.

Vaikka osa yrityksistä toimii ympärivuotisesti, painottuu Ruunaan matkailutoiminta selvästi kesäkaudelle. Koko Lieksan matkailua tarkasteltaessa vuosi jakautuu kolmeen sesonkiin: kesään, syksyyn ja talvikauteen. Tilastoidut yöpymisvuorokaudet jakaantuvat siten, että yli puolet (56 %) yöpymisistä ajoittuu kesään ja noin 1/3 talvikauteen. Syksy muodostaa kaupungin hiljaisimman matkailusesongin. Sen osuus on noin 15 % vuoden kaikista majoitusvuorokausista. Ruunaalla toimivissa yrityksissä vuoden liikevaihdosta noin 65–90 % muodostuu kesäkauden toiminnoista.

Yrityshaastatteluiden mukaan huippusesongin aikana retkeilyalueen toiminnat työllistivät enimmillään yli 70 henkilöä. Kun otetaan huomioon, että osa yritysten ei-vakituisesta henkilöstöstä voi tehdä töitä useammalle yrittäjälle, jäänee Ruunaan alueella työllistyvien lukumäärä todellisuudessa noin 60 henkilöön. Ympärivuotiseksi työpaikoiksi muunnettuna Metsähallituksen ja alueen muiden yritysten aikaansaama työllisyysvaikutus on n. 30 htv (taulukko 20). Luku on suuruusluokaltaan yhdenmukainen retkeilyalueen edellisessä vuonna 1989 laaditussa hoito- ja käyttösuunnitelmassa asetettujen tavoitteiden kanssa (vrt. Metsähallitus 1989).

Taulukko 20. Retkeilyalueen välittömät työllisyys ja talousvaikutukset (yrittäjät ja Metsähallituksen luontopalveluiden ja Villin pohjolan toiminnot).

Htv yhteensä	Henkilöstö enimmillään	Vakituisia	Liikevaihto Ruunaa	Ruunaan toimintojen osuus yritysten kokonais- liikevaihdosta
30	60	27	1,4 milj. euroa	70,4 %

Vaikka retkeilyalueen taloudelliset ja työllisyysvaikutukset eivät sinällään ole kovin suuret, ovat ne paikallisesti merkittäviä. Tarkasteltaessa yritysten ympäri-
vuotisiksi muunnettua työllisyysvaikutusta voidaan retkeilyalueen työllisyys-
vaikutusten katsoa olevan hieman suuremmat kuin keskimääräisen pohjoiskarja-
laisen PK-sektorin yrityksen.

Ruunaan työllisyysvaikutusten paikallinen merkitys korostuu, kun niitä verrataan Pohjois-Karjalan haja-asutusalueilla viime vuosikymmeninä toteutuneeseen yhteiskunnalliseen kehitykseen. Luontomatkailuun on totuttu liittämään lähes toiveenomainen puhe työpaikkojen syntymisestä. Ruunaan tapauksessa nämä puheet ovat konkretisoituneet. Retkeilyalueen perustamista edeltäneen kansallispuistovaihtoehdon toteutumisen ennakoitiin merkitsevän, arvion laatijasta riippuen, noin 16–30 metsätalouden työpaikan vähenemistä. Kun Ruunaalla toteutunutta työllisyyskehitystä arvioidaan tätä taustaa vasten, voidaan todeta retkeilyalueen perustamisen merkinneen varovaisimmissakin arvioissa paikallisen työllisyyden säilymistä 1980-luvun tasolla, jopa hieman nousseen siitä.

Metsätalouden koneellistuminen on merkinnyt työvoiman vähenemistä myös Lieksan alueella. Metsähallituksen kohdalla väheneminen on tapahtunut luonnollisen poistuman myötä, ilman irtisanomisia. Ruunaan retkeilyalueen perustamisella on ollut selvä merkitys paikallisen työllisyyden ylläpitäjänä. Työllisyysvaikutusten paikallistaloudellista merkitystä pienentää kuitenkin se, että valtaosalle yritysten työntekijöistä Ruunaa tarjoaa lähinnä kesäkauteen ajoittuvan lisäansiomahdollisuuden. Tässä näkyy myös yleisempi 1990-luvulla toteutunut yhteiskunnan rakenteellinen muutos; pysyvät pitkäkestoiset työsuhteet ovat monilla aloilla korvautuneet tai korvautumassa aiempaa lyhytkestoisemmilla ja tilapäisluonteisilla ansiomahdollisuuksilla. Ruunaan alueella talvikauden toimintojen kehittämistä voidaan pitää tällä hetkellä keskeisimpänä keinona, jolla Ruunaan työllisyysvaikutuksia voitaisiin lisätä ja edelleen kehittää nykytasosta.

3.8.6 Ruunaan yrittäjät paikallistalouden toimijoina

Ruunaalla toimivat yritykset ovat pieniä perheyrityksiä, joiden pääasiallinen toiminta perustuu majoitukseen, järjestettyihin koskenlaskuretkiin sekä muihin luontomatkailun ohjelmopalveluihin. Yritystoiminta alkoi Ruunaalla jo 1970-luvulla, mutta retkeilyalueen perustaminen mahdollisti pitkäjänteisemmän toimintojen suunnittelun ja edesauttoi myös uusien yritysten perustamista. Useimmat alueella nykyisin toimivista yrittäjistä aloittivat toimintansa 1990-luvulla, mutta joukossa on jo 1980-luvulla toimintansa aloittaneita yrityksiä.

Koskenlaskuretket ovat nykyisin Ruunaan tunnetuin ja samalla myös kilpailluin luontomatkailutuote. Yritykset ovat kuitenkin kyenneet luomaan yksilöllisiä tuotekonsepteja ja eriyttämään markkinoita alueellisesti ja asiakasryhmittäin. Vaikka kilpailu etenkin järjestettyjen koskenlaskuretkien osalta on tiukkaa, ovat yritykset löytäneet oman paikkansa Ruunaan palvelukokonaisuudessa muita osaamisaluitaan kehittämällä.

Asiakkaiden asuinpaikkakunnat jakautuvat pääpiirteissään kävijäkyselyssä havaitulla tavalla. Pääosa yritysten asiakkaista on lähtöisin Etelä-Suomesta ja Joensuun–Kuopion seuduilta. Yritysassiakkaat ja muut erityisryhmät tuovat siihen yritys kohtaista vaihtelua. Myös ulkomaalaisten asiakkaiden osuuksissa on suuria yritys kohtaisia eroja. Valtaosalle yrityksistä kesä muodostaa selvän huippusongin; lähes 3/4 liikevaihdosta syntyy sulanmaan aikaan ajoittuvissa toiminnoissa.

Yrittäjät eivät koe Ruunaan sijainnista aiheutuvan ylipääsemättömiä ongelmia, ja joidenkin asiakasryhmien kohdalla alueen syrjäisyys näyttää muodostavan kilpailuedun. Etenkin yritysasiakkaiden tuntema kiinnostus vilkkaita turistikeskuksia rauhallisempia kokous- ja koulutusympäristöjä kohtaan on viime vuosina kasvanut. Ruunaalla voi vielä aistia häivähdyksen jäljellä olevasta erämaan tunnelmasta. Tämän yhdistyessä Lieksanjoen maisemiin muodostuu omaleimainen ja yksilöllisesti erottuva ympäristö, joka tukee hyvin yritys kohtaisia tuoteideoita ja palvelukonsepteja.

Ongelmalliseksi yrittäjät kokivat joidenkin toiminnallisten erityisalueiden, kuten metsästysmatkailun, kehittämisen ja yhteensovittamisen alueen muiden käyttömuotojen kanssa. Jotkin asiakasryhmät kokevat matkan Joensuun lentokentältä hankalana, vaikka kokonaisuudessa Ruunaan tavoittaa Joensuusta hyvin. Kesäkaudella Ruunaan hyödyntämisen yhdeksi ongelmaksi muodostuu alueen etäinen sijainti Koliin nähden. Esimerkiksi kokousmatkailun oheispalvelujen järjestelyjen kannalta yli kahden tunnin edestakainen matka-aika voi muodostaa palvelujen kysyntää rajoittavan tekijän.

Yritykset tekevät keskenään jonkin verran yhteistyötä. Tyypillisiä yhteistyömuotoja ovat kahden toistensa palvelutarjontaa täydentävän yrityksen kumppanuus, suurten ryhmien palvelu jakamalla toteutusvastuita useamman yrityksen kesken sekä viime aikoina lisääntynyt yhteismarkkinointi. Yhteistyössä nähtiin kuitenkin myös kehittämistarpeita, joita kohdistuu myös retkeilyaluetta laajemman Ruunaan aluekokonaisuuden toiminnalliseen kehittämiseen.

Yrittäjät pitivät Ruunaan luontomatkailutoimintoja Lieksan matkailuelinkeinon kehittämisen kannalta keskeisenä. Pielisen itäpuolisella alueella nähtiin olevan myös tätä laajempaa merkitystä koko Pohjois-Karjalan maakunnan luontomatkailun kehittämiseksi. Sen sijaan Ruunaan kylän kehityksen kannalta retkeilyalue ja siihen liittyvät luontomatkailutoiminnot nähdään pikemminkin keskeisenä osana Ruunaan kylän metsätyömiestä-pienviljelijäyhteisön tilalle vähitellen muodostuvaa uutta elinkeinoyhteisöä kuin vanhan kyläyhteisön olemassaoloa jatkavana ja tukevana toimintona.

Mielenkiintoinen piirre on yrittäjien ympäristötietoisuuden toiminnan vakiintuminen miltei kaikki elinkeinon osa-alueet läpäiseviksi arkirutiineiksi. Syynä tähän ei kuitenkaan aina ole ollut erityisen tietoinen toimintojen kehittäminen ympäristölähtöisesti tai -myönteisesti. Vaikka ympäristöasioiden huomioon ottaminen on nykyisessä matkailuelinkeinossa saanut esimerkiksi autojen katalysaattoriin verrattavissa olevan standardin aseman, on monissa tapauksissa syynä aiempaa ympäristöystävällisempien toimintojen ja rakennusmateriaalien hankintaan ollut se, että näin on saatu aikaan myös kustannusten nettosäästöä. Ympäristöasioiden huomioon ottamisella on ainakin jossain määrin parannettu yritysten liiketoiminnan kannattavuutta.

Metsähallituksen nykyiseen toimintaan yrittäjät ovat tyytyväisiä. Joitakin vuosia sitten Villi Pohjola kokeili alueella tuote- ja palvelukonseptia, jolla se kilpaili paikallisten yrittäjien tarjoamien palveluiden kanssa. Tämä koettiin aggressiivisena strategiana ja osin myös Metsähallituksen hallinnollisen valta-aseman väärinkäyttönä. Yrittäjien kommenttien takaa voikin tavoittaa myös tiettyä voimattomuutta Metsähallituksen päätöksiä ja valitsemia toimintalinjoja kohtaan. Toimintalinjan tarkistaminen aiempaa yhteistyöhakuisemmaksi on saanut osakseen hyväksyntää samalla, kun se on selkeyttänyt eri toimijoiden välistä roolijakoa. Merkillepantavaa on, että Villin Pohjolan markkinointi- ja palvelujulkaisusta, Elämysoppaasta, on tullut koko aluetta palvelevan tiedotuksen ja imagomarkkinoinnin kanava. Julkaisun roolia haluttaisiin kuitenkin kehittää vielä nykyistä enemmän koko alueen palvelumarkkinointia tukevaksi ottamalla siihen mukaan myös retkeilyalueen yksityisen sektorin palvelutarjonnan esittelyt. Tämä mahdollistaisi alueen monipuolisen luonteen esille tuomisen ja tukisi siten myös Metsähallituksen omien tulostavoitteiden toteuttamista.

Yrittäjien arviot Karjalan tasavallassa avautuvista matkailun uusista kehitysnäkymistä poikkeavat toisistaan, mikä näkyy myös yritysten valitsemina erilaisina toimintastrategioina. Osa yrityksistä on jo pitkään rakentanut rajan yli ulottuvia yhteyksiä ja kehittänyt uusia tuotekonsepteja Venäjän matkailun varalle. Toisaalta osa yrittäjistä kokee toimintansa laajentamisen rajan yli itselleen liian riskialttiiksi. Vaikka eri osapuolten välisiä yhteyksiä on pyritty virittämään myös erilaisen julkisten kehittämishankkeiden tuella, vallitsee rajan avautumisen ja riittävän joustavan toiminnan käynnistämisen suhteen tällä hetkellä vielä suuri epävarmuus. Karjalan tasavallan puoleinen koskireitti ja samalla alueella avautuvat metsästys- ja kalastusmahdollisuudet tunnustetaan ja tunnustetaan kuitenkin yhdeksi tulevaisuuden kehittämisalueeksi, jolle uskotaan löytyvän myös oma asiakaskuntansa. Karjalan tasavallan epävarmaan yhteiskunnalliseen kehitykseen sekä riippuvuuteen Venäjän federaation ulkopoliittikan linjauksista liittyy toistaiseksi useita avoimia kysymyksiä, joiden ratkaiseminen on edellytyksenä sille, että Lieksajärven–Ruunaan alue kehittyisi yhtenäiseksi kahden karjalan luontomatkailukohteeksi.

4 LOPUKSI

4.1 Tulosten yhteenveto

Käsillä oleva tutkimus toteutettiin Ruunaan retkeilyalueen hoito- ja käyttösuunnitelman laadinnan yhteydessä vuonna 2000, ja se on myös osa Metsähallituksen valtakunnallista virkistys- ja retkeilyalueiden kävijäseurantaa. Tutkimuksessa tarkastellaan alueen kävijärakennetta, selvitetään kävijöiden mielipiteitä retkeilyalueen rakenteista ja palveluista sekä arvioidaan alueen käytön paikallistaloudellisia vaikutuksia. Tutkimuksen aineisto muodostuu kävijäkyselystä sekä alueen yrittäjien lomakehaastattelusta. Aineistot täydentävät toisiaan ja niiden analyysissä on pyritty vuorovaikutteiseen tulkintaan.

Tutkimus kohdistuu Ruunaan kesäkauden (touko-syyskuu) toimintoihin. Kyselyyn vastasi kaikkiaan 373 kävijää. Kerätty aineisto on sekä määrällisesti että laadullisesti riittävä, ja sen perusteella voidaan tehdä verrattain luotettavia päätelmiä kävijärakenteesta ja kävijöiden mielipiteistä. Taloudellisten vaikutusten arviointia varten kävijätutkimuksessa kerättyjen tietojen lisäksi haastateltiin syksyn 2000 aikana Ruunaan alueella toimivia yrittäjiä sekä eräitä muita lieksalaisia elinkeinonharjoittajia, joiden toiminnalla on yhteys retkeilyalueeseen. Lisäksi arvioinnissa hyödynnettiin matkailun tulovaikutuksia analysoivia tutkimuksia sekä Lieksan paikallistaloutta kuvaavaa tilastoaineistoa.

Ruunaan kävijät jakautuvat useisiin eri kävijäryhmiin ja kävijöiden käyntimotivit voivat poiketa toisistaan suurestikin. Retkeilyalueesta on viime vuosikymmenellä muodostunut perhematkailijoiden suosima kohde, mutta samalla se on kasvattanut suosiotaan yritysmatkailun kohteena ja lieksalaisten merkittävänä lähivirkistysalueena.

Valtaosa kävijöistä asuu vakituisesti joko Helsingin–Lahden tai Joensuun–Kuopion seuduilla ja käy Ruunaalla satunnaisesti. Vastaajien sukupuolijakauma on tasainen: 45 % on naisia ja 55 % miehiä. Yli puolet kävijöistä on iältään 35–54-vuotiaita ja lähes 60 % vastaajista on suorittanut joko opisto- tai korkea-asteen tutkinnon.

Suosituimmat aktiviteetit ovat koskenlasku, kalastus sekä alueeseen tutustuminen maastossa jalkaisin liikkumalla. Ruunaan luonnonympäristö, nykyinen palveluvarustus sekä alueen tarjoamat harrastusmahdollisuudet miellyttävät kävijöitä. Vastaajista lähes yhdeksän kymmenestä piti näitä tekijöitä joko hyvin tai erittäin hyvin odotuksiaan vastaavina.

Kävijöiden taholta ei näyttäisi kohdistuvan suuria muotospaineita alueen kehittämiseen, sillä noin kahdeksan kävijää kymmenestä pitää aluetta hyvänä juuri sellaisena kuin se on tällä hetkellä. Yksittäisistä kohteista oltiin tyytymättömiä Haapavitjan kalastusjärjestelyihin, joihin lähes kolmannes vastaajista ei ollut tyytyväinen. Myös alueen opasteet ja polkuviitoitus saivat osakseen jonkin verran kritiikkiä.

Ruunaan retkeilyalueen kävijätutkimuksen päätulokset voidaan tiivistää seuraaviin huomioihin:

- 1) kävijöiden näkökulmasta alueen eri käyttömuodot on onnistuttu sovittamaan hyvin yhteen. Tulevaisuudessa alueen kehittämisen kannalta keskeiseksi muodostunee kuitenkin kysymys siitä, miten matkailun kehittämiseksi sekä metsätalouden ja luonnon virkistyskäytön yhteensovittamiselle löytyy myös alueen ympärivuotisen käytön kannalta toimivia ratkaisuja. Tällä hetkellä erityisesti Murroo–Siikakosken alueella ollaan lähestymässä tilannetta, jossa kesän ruuhkahuiput voivat koetella alueen sosiaalisen kantokyvyn rajoja.
- 2) Retkeilyalueen toiminnoissa työllistyy n. 60 henkilöä, mikä vastaa ympärivuotisena työpanoksena noin 30 htv. Retkeilyalueen myötä syntyneet työpaikat ja ansiomahdollisuudet ylittävät alueen perustamista edeltäneissä arvioissa esitetyt työpaikkamenetykset.
- 3) Ruunaan retkeilyalueen kävijämääriin liittyy laskentamenetelmistä johtuvaa epävarmuutta, mikä tekee paikallistaloudellisten tulovaikutusten arvioinnista lähinnä suuntaa-antavan. Tässä yhteydessä esitetyt laskelmat perustuvat arvioon 60 000 käynnistä sulanmaan aikana. Tämän perusteella Lieksan alueelle arvioidaan kohdistuvan noin 2,5–3,5 milj. euron välittömät tulovaikutukset.

Tulokset ovat yleisellä tasolla samansuuntaisia kuin viime aikoina Metsähallituksen hallinnassa oleviin kansallispuistoihin, valtion retkeilyalueisiin ja erämaihin kohdistuneiden tutkimusten tulokset (ks. esim. Erkkonen 2000, Honkala 2001, Kajala 2000, Ovaskainen ym. 1999). Alueen luonto siihen liittyvine tekijöineen nousee lähes kaikissa tutkimuksissa keskeisimmäksi käynnin taustalla vaikuttavaksi tekijäksi. Kyselyyn vastanneet kävijät arvioivat alueen luonnonolot, palvelut ja rakenteet hyväksi tai kiitettäväksi.

4.2 Retkeilyalue paikallisesti kestävä kehityksen edistäjänä

Ruunaan retkeilyalueen toimintojen kehittämisen kannalta olennaista on alueen metsäluontoon kohdistuvien eri käyttömuotojen yhteen sovittaminen. Retkeilyalueen käsitteeseen sisältyy ajatus luonnon monikäytöstä virkistyskäytön, metsätalouden ja luonnonsuojelun intressien yhteensovittajana. Siten retkeilyalueita voidaan pitää eräänlaisina kestävä kehityksen ideaa konkretisoivina toiminnallisina esimerkkeinä. Lieksassa Ruunaan alueen suunnittelu ja kehittäminen ovat osaltaan konkretisoineet myös biosfäärialuetoiminnassa omaksuttua ajatusta paikallistasolla toteutuvasta luonnon ja ihmisen toimintojen yhteensovittamisesta.

Kestävä kehityksen käsitettä on määritelty useilla eri tavoilla. Ympäristön ja luonnonvarojen käyttöä koskevassa keskustelussa sillä viitataan ympäristön ja yhteiskunnan suhteeseen, jossa ympäristön ja luonnonvarojen käyttö sekä talouden ympäristövaikutukset ovat tasapainoisia ja vakaita. Käsitteen taustalla on

Yhdistyneiden kansakuntien vuonna 1987 julkaisema Ympäristön ja kehityksen maailman komission raportti (Our common future 1987). Yksi sen keskeisimmistä seurauksista oli kestävän kehityksen käsitteen läpimurto talouden ja ympäristön suhteen jäsentäjänä. Jo tätä ennen kestävän kehityksen käsitettä oli kuitenkin käytetty kansainvälisessä "Maailman suojelustrategiassa" (IUCN 1980), jossa viitattiin suorasanaisesti elämän resurssien suojeluun kestävän kehityksen saavuttamiseksi.

Kestävä kehitys juurtui nopeasti etenkin hallinnon ja suunnittelun iskusanaksi. Useat yhteiskuntatieteen tutkijat ovat kuitenkin pitäneet käsitettä ongelmallisena ja kritisoineet sen teoreettista epämääräisyyttä, epäkonkreettisuutta sekä tavoitteiden sisäisiä ristiriitoja (ks. esim. Koskinen 1994). Kestävän kehityksen on esitetty olevan käytännössä kamppailua käsitteen poliittisesta määrittelyvallasta, koska käsite ei perustu toimintaperiaatteen linjauksena niinkään uusiin tieteellisiin saavutuksiin kuin poliittisiin kompromisseihin (esim. Dietz ym. 1992). Väljäksi rakennettu kansainvälinen pelastusstrategia antaa kansallisella tasolla mahdollisuudet oikeuttaa hyvin erilaisia toimintoja, joista eräät voivat olla myös hyvinvoinnin ja ympäristön kannalta vahingollisia (Jokinen 1995).

Yleisellä tasolla kestävä kehitys voidaan jakaa kolmeen ulottuvuuteen, joita ovat ekologinen, taloudellinen ja sosiaalinen tai sosio-kulttuurinen kestävyys. On olennaista, että näitä ulottuvuuksia tarkastellaan kokonaisuutena suhteessa toisiinsa. Markandya ja Richardson (1992) erottavat kestävän kehityksen kansainvälisestä keskustelusta kaksi toisistaan erottuvaa vaihetta. Ensimmäinen ajoittuu 1960- ja 1970-lukujen vaihteeseen, jolloin keskusteltiin luonnonvarojen riittävyyden taloudelliselle kasvulle asettamista rajoista. Vaikka keskustelun käsitteet poikkesivat myöhemmästä, olivat esillä olleet teemat pitkälle kestävän kehityksen keskeisten ajatusten mukaisia. Toisessa 1980-luvun lopulla alkaneessa vaiheessa kestävän kehityksen käsitteen ympärillä käydyssä keskustelussa keskeiselle sijalle nousivat taloudellisen kasvun ja luonnon hyvinvoinnin yhtäaikaisten edistämisen mahdollisuudet.

Kestävä kehitys voidaan nähdä prosessina, joka edellyttää talouden ja ekosysteemin rakenteen, organisaation ja toiminnan toisiinsa kytkeytyneitä muutoksia, joilla voidaan ylläpitää systeemin käytettävissä oleviin resursseihin rakentuvaa maksimaalista hyvinvointia (ks. esim. Folke & Kåberger 1991). Tämän saavuttaminen edellyttää, että ekologinen ja taloudellinen kehitys voidaan sovittaa yhteen tasapainoisesti. Tällöin talouden toimijoiden tulisi sisäistää useita arvopeusteisia käsitteitä, kuten biodiversiteetin säilyttäminen, raaka-aineitten kierrätettävyys, uhanalaisten lajien ja elinympäristöjen suojelu, kulutuksesta tinkiminen ja tuotannon uudelleen organisointi. Näiden toisilleen ristiriitaisten tavoitteiden saavuttamisen on nähty olevan mahdotonta ilman radikaaleja muutoksia tavassamme ajatella luonnon ympäristöjen ja resurssien toiminnallisia rooleja sekä sosio-ekonomista ympäristöämme. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että ekologisen tiedon tulisi saada aiempaa vahvempi jalansija taloudellisessa päätöksenteossa.

Taloudellisella kestävyydellä viitataan usein sellaiseen resurssien ja luonnon varojen tehokkaaseen jakoon eri yhteiskunnallisten toimijoiden välillä, joka mahdollistaa taloudellisen kasvun ja tuottavuuden tehostumisen. Ekologinen kestävyys viittaa toimiin, joilla kyetään takaamaan elämää ylläpitävien prosessien jatkuvuus ja edistämään luonnon monimuotoisuutta. Luonnonsuojelusta ja luonnonvarojen käytön kysymyksistä keskusteltaessa on viime aikoina tullut tavaksi puhua aiempaa laajemmin myös kestävä kehityksen sosiaalisesta ulottuvuudesta tai sosiaalisesta kestävydestä. Kestävä kehityksen tavoin käsite on merkitykseltään moniulotteinen ja siitä on tehty useita erilaisia määritelmiä. Tässä yhteydessä tarkastelen sosiaalista kestävyyttä hieman muita kestävyden ulottuvuuksia tarkemmin. Borrini-Feyerabendin (1997) esitystä soveltaen sosiaaliselle kestävyydelle voidaan yleisellä tasolla, esimerkiksi metsien käytön yhteydessä, määrittellä seuraavat ominaisuudet, jotka useimmat aihepiirin tutkijoista hyväksyvät:

- sosiaalinen kestävyys viittaa ihmisten hyvinvoinnin ylläpitoon tai parantamiseen; usein painopisteenä ovat ne henkilöt tai yhteisöt, jotka ovat riippuvaisia tietystä resurssista tai kuuluvat toteutettavan hankkeen välittömään vaikutuspiiriin
- sosiaalinen kestävyys viittaa niihin ihmisten toteuttamiin toimiin, joilla on vaikutus ko. resurssin kestävään kehitykseen
- sosiaalinen kestävyys viittaa oikeudenmukaiseen hyötyjen ja kustannusten jakoon eri sukupolvien välillä

Nämä sisällöt ovat ajan ja aluetasojen suhteen jatkuvassa dynaamisessa muutostilassa.

Hytönen (2001) on tutkinut metsätalouden sosiaalista kestävyttä. Hänen mukaansa vielä muutama vuosi sitten viittaukset metsätalouden sosiaalisesta kestävyteen pelkistyivät puheeksi metsätalouden työllistävyydestä ja metsien virkistyskäyttömahdollisuuksista. Tilanne on kuitenkin muuttunut moni-ilmeisemmäksi sitä mukaa kuin metsien käytöstä käydyssä yhteiskunnallisessa keskustelussa kansalaisten, hallinnon, tutkimuksen ja suunnittelun vuorovaikutukset ovat lisääntyneet.

Metsien käytön sosiaaliselle kestävyydelle voidaan edellä tarkasteltujen määrittelijien lisäksi antaa myös uusi, eri toimintojen yhteensovittamisen keskeistä asemaa korostava määritelmä, joka tuo esille sosiaalisen kestävyden prosessiluonteen kestävyden osa-alueita yhdistävänä tekijänä (ks. Eisto 1998). Mikäli jokin suunnitteluprosessi tai intressiryhmien yhteistyö onnistuu käytännössä sovittamaan yhteen jonkin metsäkohteen vaihtoehtoiset käyttömuodot, voidaan syntyneitä ratkaisua pitää sosiaalisesti kestäväksi.

Luvussa 1.2 lyhyesti kuvatussa Ruunaan retkeilyalueen perustamishistoriasta on hahmotettavissa kaksi tapahtumakulkua, jotka heijastavat yleisempiä yhteiskunnallisia kehitysprosesseja. Ensimmäinen liittyy maaltamuuttoon ja maaseudun elinkeinorakenteesta viime vuosikymmeninä tapahtuneeseen muutokseen. Toi-

nen alueen kannalta merkittävä tekijä heijastaa paikallisen muutoksen ja uusien kehitysurien löytymistä konfliktien ja ristiriitojen kautta.

Ruunaan kylässä tapahtunut kehityskulku on ollut itäsuomalaiselle metsuri-pienviljelijäkylälle tyypillinen. Kylä eli väestö- ja elinkeinorakenteensa kukoistuskautta 1950-luvulla, minkä jälkeen väestömäärä kääntyi laskuun ja metsätalouden koneellistumisen ja puunkorjuun uudelleen organisointi alkoi vähentää metsätalouden työpaikkoja. Puolen vuosisadan aikana kylän väkimäärä on vähentynyt yli kahdesta sadasta alle sataan asukkaaseen. Nykyisin kylällä on yksi toimiva karjatila. Kylän kehitystä ei voida millään mittarilla kutsua kestävästä kehityksen mukaiseksi. Tätä taustaa vasten on helppo ymmärtää niitä toimeentulo-odotuksia ja työllistymistoiveita, joita 1970-luvulla Lieksanjokeen suunniteltuihin voimalaitoksiin kohdistettiin.

Kansallisen energiapolitiikan näkökulmasta vapaana virtaavat kosket hahmotuivat ensisijaisesti hyödyntämättöminä energiavarantoina. Molemmilla luonnonkäyttömuodolla – suojelulla ja energiatuotannolla – oli sekä paikalliset että kansalliset puoltajansa ja vastustajansa. Tilanne ratkaistiin kompromissin avulla, perustamalla Ruunaalle valtion retkeilyalue (Eisto 1997).

Tämän päivän näkökulmasta arvioituna retkeilyalueen perustaminen on ollut myös Ruunaan kyläyhteisön kannalta askel kestävästä kehityksen suuntaan. Ilman retkeilyaluetta metsätalouden nykykehitys ja suunnitellut voimalaitokset olisivat todennäköisesti merkinneet kylän lopullista autioitumista. Retkeilyalueen ympärille virinnyt matkailuelinkeino ei kuitenkaan ole sellaisenaan korvannut kylällä olleita maa- ja metsätalouden työpaikkoja. Muutos on vaikuttanut monisyisemmin yhdessä samanaikaisesti tapahtuneen yhteiskunnan uudelleen rakenteistumisen kanssa. Kylällä tämä on näkynyt siinä, että kylän nykyinen leimaa-antava piirre, luontomatkailun elinkeinoyhteisö, on noussut aiemmin vireänä toimineen kyläyhteisön rinnalle. Samalla kylän elämä on rytmittynyt uudelleen vilkkaan matkailijoiden värittämän kesän ja hiljaisen talven muovaamaksi kahdeksi vuodenajaksi. Retkeilyalueen toiminnot ovat vaikuttaneet myös siihen, että Ruunaan kylän paikallisuudesta on tullut paljon lieksalaista paikallisuutta, koska yhä useampi työntekijä käy Ruunaalla sijaitsevassa työpaikassaan Lieksan keskukselta käsin. Matkailuelinkeinon ohella samansuuntainen muutos on ollut havaittavissa niin alueella harjoitettavassa metsätaloudessa kuin Rajavartiolaitoksen tomissakin.

Paitsi työpaikkojen ja uusien ansiomahdollisuuksien kannalta, retkeilyalueen perustamisella on ollut myös muita kylällä näkyviä vaikutuksia. Ruunaan luontokeskuksen alueesta on kehittymässä selvä kyläkeskus ja Ruunaa on tällä hetkellä yksi harvoista itäsuomalaisista kylistä, jonne rakennetaan uutta kyläkauppaa. Vaikka uusiutumisen merkit ovat vielä varovaisia ja tunnustelevia, voi Ruunaalla käynnissä olevaa kehitystä perustellusti pitää myös siinä suhteessa merkittävänä, että retkeilyalueelle sijoittuvat yritystoiminnot ovat alkaneet näkyä myös yhtenä keskeisistä Lieksan luontokaupunki-identiteetin tukipilareista.

Ruunaalla on retkeilyalueen perustamisen jälkeen yhdistetty toisiinsa useita eri metsänkäyttömuotoja ja tehty myös niitä tukevia maankäytön ratkaisuja. Eri toimijoiden yhteistyöllä toteutettu alueen kehittäminen on ehkäissyt ristiriitojen muotoutumista avoimiksi konflikteiksi. Myös se, että Metsähallitus on luopunut paikallisesti herkistä toiminnoista, kuten liiketoiminnallisesta koskenlaskusta, on edistänyt yhteistyön kehittymistä. Suurin osa kävijöistä ja alueen muista intressiryhmistä kokeekin Metsähallituksen onnistuneen alueen käyttöratkaisujen toteutuksessa ja yhteensovittamisessa. Esimerkiksi Ruunaan uuden hoito- ja käyttösuunnitelman laadinnan aikana järjestyt yleisötilaisuudet erottuivat monista alue-ekologisen suunnittelun tilaisuuksista kahdessa suhteessa: Tilaisuuksissa ei juurikaan esitetty Metsähallituksen yleiseen toimintaan kohdistuvia kommentteja, vaan käytetyt puheenvuorot kertoivat alueen tuntemuksesta ja niissä korostui usein myös pitkäaikainen henkilökohtainen suhde alueeseen. Toisaalta tilaisuudet toivat esille myös monia yksityiskohtaisia ideoita alueiden kehittämiseksi. Merkittävää oli myös se, että toimijoiden näkemyserojen taustalla vaikuttavat taloudelliset arvot eivät Ruunaalla olleet kovin merkittäviä, mikä jätti suunnittelussa sijaa myös muille näkökulmille.

Toiminnan jatkuvuuden kannalta tärkeäksi tekijäksi on noussut Metsähallituksen ja paikallisten toimijoiden välinen, vähitellen rakentunut luottamus. Ruunaalla retkeilyalueen toiminnallista kokonaisuutta lähdettiin rakentamaan voimalaitosrakentamisen ja metsätalouteen liittyvien konfliktien jälkeisestä tilanteesta. Vaiheittain on onnistuttu rakentamaan kokonaisuus, johon valtaosa toimijoista on suhteellisen tyytyväinen, vaikka muutokset eivät aina ole kitkatta sujuneetkaan.

Paikallisten toimijoiden keskeisimmät näkemyserot koskevat alueen kalastusjärjestelyjä. Ristiriita sai alkunsa jo 1980-luvulla, kun alueen koskien lupahinnoittelu yhtenäistettiin ja niistä tehtiin erityisiä urheilukalastusalueita. Tämän seurauksena lupien hinnat kohosivat monen paikallisen kalastajan ulottumattomiin. Koettiin, että Metsähallituksen virkistyspalvelut olivat vieneet liiketoiminnallaan osan paikallisesta ympäristön hallinnasta pois alueen omalta väestöltä. Kansallisessa keskustelussa keskeiseksi on viime aikoina noussut valtakunnalliseen luonnonsuojelupolitiikkaan kytkeytyvä periaatteellinen kysymys siitä, tulisiko retkeilyalueilla ylipäänsä harjoittaa metsätaloutta. Luonnonsuojelun kansalaisjärjestöt ovat pyrkineet kyseenalaistamaan retkeilyalueilla harjoitettavan metsätalouden toiminnallisen oikeutuksen.

Paikallisesta näkökulmasta Ruunaan retkeilyalueen nykyiset pääkäyttömuodot, luonnonsuojelu, metsätalous ja matkailu, on alueen 15 toimintavuoden aikana kyetty sovittamaan yhteen onnistuneella tavalla. Metsähallituksen laatima alue-ekologinen suunnitelma (Räsänen ym. 2000) pyrkii sovittamaan yhteen suojelun ja metsätalouden intressejä ja luo puitteet, joiden varassa metsätaloutta harjoitetaan. Myös alueen luonnonympäristö, palvelut ja niiden mahdollistamat monipuoliset aktiviteetit näyttäisivät vastaavan hyvin alueen jokamieskäyttäjän tarpeisiin. Avainasemassa on ollut myös alueen monipuolisen käytön mahdollistava riittävän laaja pinta-ala. Esimerkiksi Lieksanjoen lähes 30 km:n pituinen koskireitti ja sen kuusi koskea antavat mahdollisuudet erilaisille kalastusjärjestelyille. Pitkä vesireitti mahdollistaa sekä järjestetyt koskenlaskuretket että omaehtoi-

sen melonnan. Olennaista on ollut myös alueen kävijämäärän pysyminen alueen sosiaalisen kantokyvyn rajoissa. Kokonaisuutena Ruunaa muodostaa tällä hetkellä hyvän toimintaympäristön, jonka kehittämisen keskeisinä pullonkauloina voi nähdä matkailuelinkeinon kehittämissuunnitelmien hajanaisuuden. Tämä johtuu osittain yritysten kokonaisvaltaisen yhteistyön satunnaisuudesta ja jossain määrin myös kaupungin matkailustrategisten linjausten selkiintymättömyydestä. Matkailuelinkeinon asema koko Ruunaan alueen tulevaisuuden suuntaajana näyttää ajan kuluessa korostuvan. Tämän vuoksi jatkossa tarvitaan myös retkeilyaluetta laajemman alueellisen yhteistyökokonaisuuden strategista suunnittelua.

Alueeseen kohdistuu myös ristiriitaisia intressejä, joista keskeisimmäksi on nousemassa kysymys retkeilyalueilla harjoitettavan metsätalouden oikeutuksesta. Laajemmin tarkasteltuna kyse on retkeilyalueiden asemasta ja merkityksestä osana kansallista suojelualueverkostoa. Etelä-Suomen metsien suojelu on esimerkki ajankohtaisesta yhteiskunnallisesta ongelmasta, jonka ratkaisu edellyttää aiempaa joustavampia toimintatapoja ja mahdollisuutta paikallisyhteisöjen erityispiirteet huomioon ottaviin ratkaisuihin. Retkeilyalueilta saadut toiminnalliset kokemukset voivat tukea tällaisten toimintamallien aikaansaamista.

Käsillä olevan tutkimuksen tulosten perusteella Ruunaan retkeilyalueella metsän eri käyttömuotojen yhteensovittamiselle on olemassa hyvät edellytykset. Alueen perussuunnittelussa on pyritty toteuttamaan kestävä kehityksen periaatteita, elinkeinotoiminnan ympärille on syntynyt monipuolinen ja laajeneva toimijaverkosto ja eri toimijat ovat jatkuvasti kehittäneet toimintaansa. Lisäksi Ruunaalla metsän eri käyttömuotojen yhteensovittamisen kannalta keskeistä on ollut toimijoiden kyky mukautua toimintaympäristössään tapahtuviin jatkuviin muutoksiin ja ylläpitää keskinäistä luottamusta rakentavia keskusteluyhteyksiä. Näiden avulla on onnistuttu ratkaisemaan myös esille nousseita väistämättömiä ristiriitoja.

LÄHTEET

- Alasuutari, P. 1993: Laadullinen tutkimus. – Vastapaino, Tampere. 281 s.
- Borrini-Feyerabend, G. (toim.) 1997: Beyond fences: Seeking social sustainability in conservation. – IUCN, Gland, Switzerland. 129 s.
- Dietz, F. J., Simonis, U. E. & van der Straaten, J. (toim.) 1992: Sustainability and environmental policy: Restraints and advances. – Edition Sigma, Berlin. 298 s.
- Eisto, I. 1997: Koskisodasta metsärauhaan. – Teoksessa: Rannikko, P. & Schurman, N. (toim.), Elämisen taika taigalla – Ihminen ja luonto Pohjois-Karjalan biosfäärialueella. Joensuun yliopisto, Karjalan tutkimuslaitoksen julkaisuja 120: 109–138.
- 1998: Role of biosphere reserves in promoting sustainability of forestry and regional development. Teoksessa: Hytönen, M. (toim.), Social sustainability of forestry in the Baltic Sea Region. The Finnish Forest Research Institute, Research Papers 704: 315–323.
- Energiapolitiinen neuvottelukunta 1974: Suomen energiahuolto vuosina 1975–85. Energiapolitiittisen neuvottelukunnan väliraportti. – Komiteamietintö 1974:112. 107 s.
- Erkkonen, J. 2000: Evon ja Syötteen alueiden kävijät 1998. – Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja A 115. 54 s.
- 2001: Kävijätutkimusten kehittäminen. – Teoksessa: Sievänen, T. (toim.), Luonnon virkistyskäyttö 2000. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 802: 128–135.
- , Horne, P. & Sievänen, T. 2001: Virkistysalueiden kävijälaskennat ja kävijätutkimukset. – Teoksessa: Kangas, J. & Kokko, A. (toim.), Metsän eri käyttömuotojen arvottaminen ja yhteensovittaminen. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 800: 81–89.
- Folke, C. & Kåberger, T. (toim.) 1991: Linking the natural environment and the economy: essays from the Eco-Eco Group. – Kluwer Academic Publishers, London. 305 s.
- Honkala, A. M. 2001: Oulangan kansallispuisto, kävijätutkimus 2000. – Naturopolis Kuusamo, koulutus- ja kehittämispalvelut, tutkimuksia 2/2001. 86 s.
- Horne, P., Sievänen, T., Alenius, V., Iisalo, H. & Friman, T. 1998: Kävijälaskenta-
 opas. – Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja B 45. 68 s.

- Hytönen, 2001: Social sustainability of forestry in northern Europe. Research and education final report of the Nordic research programme on social sustainability of forestry. – Nordic Council of Ministries, Copenhagen. 404 s.
- IUCN 1980: World conservation strategy: Living resource conservation for sustainable development. – IUCN, Gland. 73 s.
- Jokinen, P. 1995: Moderniuden ympäristösosiologia. – Teoksessa: Jokinen, P., Järvi­koski, T. & Rannikko, P. (toim), Näkökulmia ympäristösosiologiaan. Tu­run yliopiston täydennyskoulutuskeskuksen julkaisuja. A 33: 39–64.
- Kajala, L. 2000: Käsivarren erämaa-alueen virkistyskävijät kesäkuusta 1996 tou­kokuuhun 1997. – Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja A 125. 95 s.
- Kansallispuistokomitea 1976: Kansallispuistokomitean mietintö. – Komiteanmie­ tintö 1976:88. 199 s.
- Kauppila, P. 2001: Matkailun aluetaloudelliset vaikutukset: pohjoismaisen mallin matkailijatutkimukset. – Naturpolis Kuusamo, koulutus- ja kehittämispal­ velut, tutkimuksia 3/2001. 118 s.
- & Ervasti, P. 2001: Matkailun taloudelliset vaikutukset Kuusamon kaupun­ gissa vuonna 1999. – Naturpolis Kuusamo, koulutus- ja kehittämispalvelut, työpapereita 1/2001. 17 lehteä.
- Koskinen, K. 1994: Ympäristönsuojelusta kestävään kehitykseen. Kansallinen ympäristöpolitiikka ja ekologinen modernisaatio. – Turun yliopisto, sata­ kunnan ympäristöntutkimuskeskus. Sykesarja A 6. 101 s.
- Laine, N. 1994: Patvinsuon kansallispuiston kävijätutkimus kesällä 1994. – Tut­ kielma, Pieksämäen metsäoppilaitos, Ekologia ja metsien monikäyttö. 55 lehteä.
- Leinonen, S. & Piirainen, A. 2000: Matkailun tulo- ja työllisyysvaikutukset Liek­ sassa 1999. – Opinnäytetyö, Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulu, Talou­ den ja hallinnon koulutusohjelma. 54 lehteä.
- Luonnonsuojelualueiden perustamistoimikunta 1983: Luonnonsuojelualueiden perustamistoimikunnan mietintö. – Komiteanmietintö 1983:38, Helsinki. 271 s.
- Markandya, A. & Richardson, J. (toim.) 1992: Environmental economics. – Earthscan Publications Ltd, London. 469 s.
- Matkailun edistämiskeskus 1983: Matkailun tulo- ja työllisyysvaikutukset kun­ ta/aluetasolla. – MEK A: 36. 52 s.

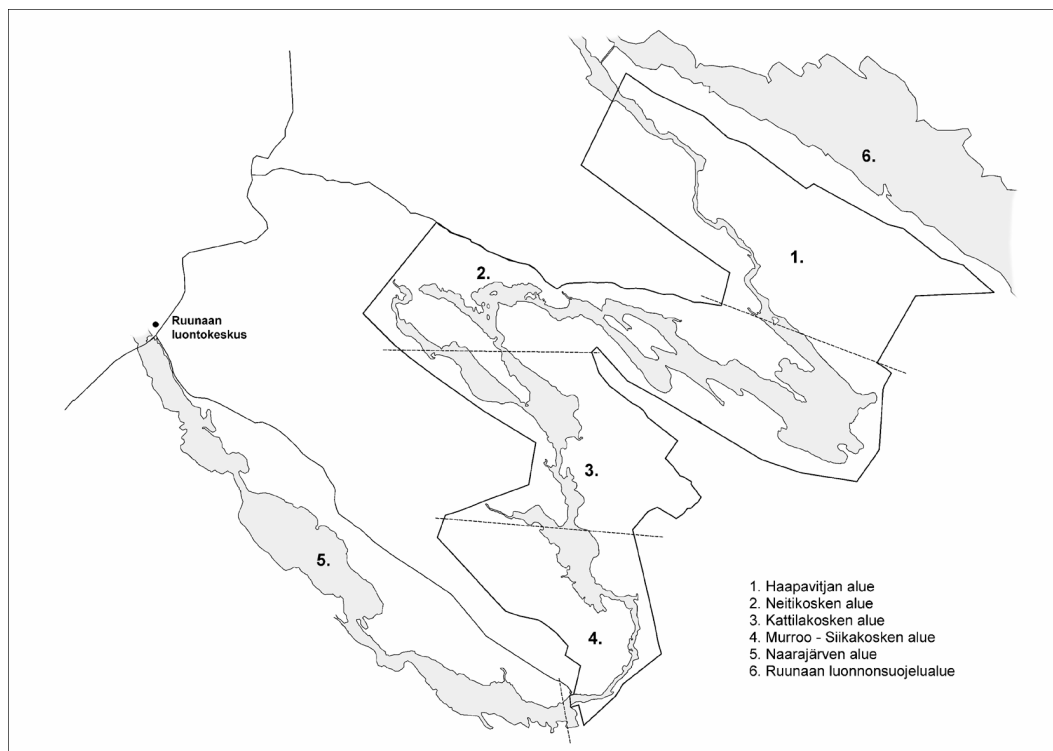
- Metsähallitus 1989: Ruunaan retkeilyalueen hoito- ja käyttösuunnitelma. – Moniste, Metsähallitus, Helsinki. 25 s.
- 1994: Ruunaan luonnonsuojelun runkosuunnitelma. – Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja B 20. 53 s.
- 2002: Ruunaan retkeilyalueen hoito- ja käyttösuunnitelma. – Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja B 67. 85 s.
- Niinioja, R., Mononen, P. & Rämö, A. 1996: Pohjois-Karjalan vesistöjen tila 1990-luvun alussa. – Pohjois-Karjalan ympäristökeskus, Joensuu. 53 s.
- Our common future 1987: World commission on environment and development. – Oxford University press, New York. 383 s.
- Ovaskainen, V., Horne, P. & Sievänen, T. 1999: Evon ja Teijon retkeilyalueiden kävijät ja kävijättyytyväisyys kesäkaudella 1996. – Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 726. 78 s.
- Paajanen, M. 1993: Matkailun taloudellisten ja työllisyysvaikutusten selvittäminen ns. pohjoismaisen mallin avulla. – Teoksessa: Aho, S. (toim.), Matkailun teoretisoiva tutkimus Suomessa 1991. Oulun yliopisto, Pohjois-Suomen tutkimuslaitos, Oulu. S. 78–88.
- Pielisen-Koitaon aluekomitea 1974: Pielisen-Koitaon aluekomitean mietintö. – Komiteanmietintö 1974:153, Helsinki. 82 lehteä.
- Potinkara, O. 1997: Erämaata ja koskien kohinaa. Ruunaan retkeilyalueen historiaa. – Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja A 69. 139 s.
- Rinne, P. 1999: Luontomatkailun aluetaloudelliset vaikutukset Kuhmossa. – Joensuun yliopisto, Metsätieteellisen tiedekunta. Tiedonantoja 93. 108 s.
- Ronkainen, S. 1998: Tietäjän ruumiillisuus, tiedon osittaisuus ja tietämisen mahdollisuus. – Teoksessa: Paananen, S., Juntto, A. & Sauli, H. (toim.), Faktajuttu. Gaudeamus, Tampere. S. 233–255.
- Rämet, J. & Kauppila, P. 2001: Kuusamon kevättalvi- ja kesämatkailijat ja heidän rahankäyttönsä vuonna 2000. – Naturpolis Kuusamo, koulutus- ja kehittämispalvelut 1/2001. 101 s.
- Räsänen, H., Eisto, K., Hupli, H., Ikonen, M., Kokkonen, A., Martin, T., Sundman, R. & Timonen, K. 2000: Lieksan alue-ekologinen suunnitelma. – Metsähallitus, Vantaa. 82 s. + 2 karttaa.
- Suopajarvi, L. 2001: Vuotos- ja Ounasjokikamppailujen kentät ja merkitykset Lappissa. – Acta Universitas Lappeensis 37. 178 s.

- Vatanen, E. 2001: Puunkorjuun ja puunkuljetuksen paikallistaloudelliset vaikutukset Juvan, Keuruun ja Pielisen–Karjalan seutukunnissa. – Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 825. 73 s.
- Vehkala, M.-M. & Vainio, A. 2000: Luonnonsuojelun yhteiskunnallinen ulottuvuus. Luonnonsuojeluohjelmien toteuttamisen sosio-ekonomiset vaikutukset Väli-Suomessa 1990-luvulla. – Vaasan yliopiston tutkimuslaitos. Julkaisuja 83. 130 s.

KÄVIJÄKYSSELYSSÄ KÄYTETTY VIITTEELLINEN RETKEILYALUEEN OSA-ALUEJAKO

© Metsähallitus, 2003

Ruunaa

Kävijätutkimus 2000

Täyttöohjeet:

Kävijätutkimuksella kerättävää tietoa käytetään hyväksi alueen kehittämisessä. Toivomme teidän vastaavan tämän lomakkeen jokaiseen kysymykseen huolellisesti ja pyydämme ottamaan huomioon seuraavat ohjeet:

1. Lukekaa kysymykset huolellisesti.
2. Vastatkaa kysymyksiin henkilökohtaisesti merkitsemällä yksi rasti vastausympyrään (○). Niissä kysymyksissä, joissa on mahdollista valita useampi vaihtoehto, merkitkää vastauksenne vastausruutuihin (□). Joissakin kysymyksissä pyydetään kirjoittamaan vastaus siihen varattuun kohtaan.
3. Palauttakaa täytetty lomake aineiston kerääjälle tai sille osoitettuun paikkaan.
4. Lisätietoja antavat Tarja Martin puh. 0205 64 5746 ja Ilkka Eisto puh. 040-738 8685

KIITOKSET ETUKÄTEEN!

Aineiston kerääjä täyttää:

numero	paikka	haastattelu	itse	nimikirjaimet

Ruunaa

Kävijätutkimus 2000

Vastausajankohdan päivämäärä _____ ja kellonaika _____ .
 Viikonpäivä: Maanantai ○1, Tiistai ○2, Keskiviikko ○3, Torstai ○4, Perjantai ○5, Lauantai ○6, Sunnuntai ○7

1. Milloin saavuitte Ruunaan alueelle?

päivämäärä _____ ja kellonaika _____

2. Kuinka kauan oleskelitte tai aiotte oleskella alueella tällä käynnillä?

(vastatkaa joko vuorokausina tai tunteina)

noin _____ vuorokautta tai _____ tuntia

3. Missä päin Ruunaan aluetta vierailitte tai suunnittelette vierailevanne tällä käynnillä? (merkitkää tarvittaessa useampi kohta)

- 1 Haapavijjan alue
 2 Neitikosken alue
 3 Kattilakosken alue
 4 Murrookosken – Siikakosken alue
 5 Naarajärven alue
 6 luonnonsuojelualue (Ruunaanjärven koillispuoli)
 7 muualla, missä? _____

4. Millä kulkuneuvolla tulitte Ruunaan alueelle?

- 1 henkilöauto
 2 henkilöauto + asuntovaunu, matkailuauto
 3 ruunaan taksi
 4 tilausbussi (ryhmämatka)
 5 muu (esim. polkupyörä tai moottoripyörä),
 mikä? _____

5. Minkälainen on matkaseurueenne?

- A olen yksin → siirtykää kysymykseen 7.
 B seurueen koko yhteensä _____ henkilöä
 (vastaaja mukaan luettuna)
 joista
 C vanhimman henkilön ikä? _____ vuotta
 D nuorimman henkilön ikä? _____ vuotta
 E alle 16 vuotiaita? _____ henkilöä
 F liikuntarajoitteisia? _____ henkilöä

6. Mistä matkaseurueenne pääosin koostuu?

- 1 oma perhe
 2 ystävät, sukulaiset
 3 työtoverit
 4 yritysvieraat
 5 koululuokka tai opiskeluryhmä
 6 kerho, yhdistys tms., mikä? _____

7. Mitä pidätte tärkeänä vieraillessanne täällä juuri nyt? (vastatkaa jokaiseen vaihtoehtoon)

(5 = erittäin tärkeä, 4 = melko tärkeä, 3 = en osaa sanoa,
 2 = vähän tärkeä, 1 = ei lainkaan tärkeä)

5 4 3 2 1

A	luonnon kokeminen	tärkeä	☐	☐	☐	☐	☐	ei lainkaan tärkeä
B	maisemat	tärkeä	☐	☐	☐	☐	☐	ei lainkaan tärkeä
C	mahdollisuus olla itsekseen	tärkeä	☐	☐	☐	☐	☐	ei lainkaan tärkeä
D	henkinen hyvinvointi	tärkeä	☐	☐	☐	☐	☐	ei lainkaan tärkeä
E	poissa melusta ja saasteista	tärkeä	☐	☐	☐	☐	☐	ei lainkaan tärkeä
F	rentoutuminen	tärkeä	☐	☐	☐	☐	☐	ei lainkaan tärkeä
G	tutustuminen uusiin ihmisiin	tärkeä	☐	☐	☐	☐	☐	ei lainkaan tärkeä
H	yhdessäolo ystävien kanssa	tärkeä	☐	☐	☐	☐	☐	ei lainkaan tärkeä
I	yhdessäolo perheen kanssa	tärkeä	☐	☐	☐	☐	☐	ei lainkaan tärkeä
J	aikaisemmat muistot	tärkeä	☐	☐	☐	☐	☐	ei lainkaan tärkeä
K	alueeseen tutustuminen	tärkeä	☐	☐	☐	☐	☐	ei lainkaan tärkeä
L	luonnosta oppiminen	tärkeä	☐	☐	☐	☐	☐	ei lainkaan tärkeä
M	omien taitojen kehittäminen	tärkeä	☐	☐	☐	☐	☐	ei lainkaan tärkeä
N	kunnon ylläpito	tärkeä	☐	☐	☐	☐	☐	ei lainkaan tärkeä
O	jännityksen kokeminen	tärkeä	☐	☐	☐	☐	☐	ei lainkaan tärkeä

8. Mitä pääasiassa teitte tai aiotte tehdä Ruunaan alueella tällä käynnillä?
(merkitkää tarvittaessa useampi vaihtoehto)

1 ☐ kävely tai lenkkeily	14 ☐ melonta
2 ☐ retkeily	15 ☐ soutelu
3 ☐ luonnon tarkkailu	16 ☐ luontokeskukseen tutustuminen
4 ☐ eväsretki	17 ☐ kahvilassa käynti
5 ☐ pyöräily	18 ☐ telttailu
6 ☐ kalastus	19 ☐ luontokuvaus
7 ☐ lintuharrastus	20 ☐ partioleiri tai muu leirytyminen
8 ☐ luontopolkuihin tutustuminen	21 ☐ leirikoulu
9 ☐ marjastus	22 ☐ metsästys
10 ☐ sienestys	23 ☐ koiran ulkoiluttaminen
11 ☐ kasviharrastus	24 ☐ maastoratsastus
12 ☐ opetukseen liittyvä käynti	25 ☐ uiminen
13 ☐ koskenlasku	26 ☐ muu, mikä? _____

Mikä valitsemanne vaihtoehto oli tai on mielestänne kaikkein tärkein tällä käynnillä?
merkitkää tärkeimmän vaihtoehdon numero → [____]

9. Mitä mieltä olette käyttämienne palveluiden sekä ympäristön laadusta vieraillessanne täällä juuri nyt? Vastatkaa jokaiseen kohtaan ja arvioi palvelun laatu, mikäli käytätte tai olette käyttäneet palvelua.
Muussa tapauksessa jättäkää arviointikohta tyhjäksi ja rastiittakaa vaihtoehto "en ole käyttänyt palvelua".
(5 = erittäin hyvä, 4 = melko hyvä, 3 = ei kumpikaan, 2 = melko huono, 1 = erittäin huono)

	käyttämäni palvelun ja ympäristön laatu	en ole käyttänyt palvelua
	5 4 3 2 1	
A pysäköintipaikat	hyvä ○ ○ ○ ○ ○ huono	○
B alueen tiestö	hyvä ○ ○ ○ ○ ○ huono	○
C opastetaulut	hyvä ○ ○ ○ ○ ○ huono	○
D polku- tai latuverkosto	hyvä ○ ○ ○ ○ ○ huono	○
E polku- tai latuviitoitukset	hyvä ○ ○ ○ ○ ○ huono	○
F tulentekopaikat ja laavut	hyvä ○ ○ ○ ○ ○ huono	○
G polttopuut	hyvä ○ ○ ○ ○ ○ huono	○
H yleisökäymälät	hyvä ○ ○ ○ ○ ○ huono	○
I jätehuolto	hyvä ○ ○ ○ ○ ○ huono	○
J vuokramökit	hyvä ○ ○ ○ ○ ○ huono	○
K kirjallinen opastemateriaali	hyvä ○ ○ ○ ○ ○ huono	○
L opastuspalvelut	hyvä ○ ○ ○ ○ ○ huono	○
M erityisryhmien huomioon ottaminen (esim. lapsiperheille, vanhuksille ja liikuntarajoitteisille suunnatut palvelut)	hyvä ○ ○ ○ ○ ○ huono	○
N luontokeskuksen palvelut	hyvä ○ ○ ○ ○ ○ huono	○
O kioskit tai kahvilat	hyvä ○ ○ ○ ○ ○ huono	○
P turvallisuus	hyvä ○ ○ ○ ○ ○ huono	
Q yleinen siisteys	hyvä ○ ○ ○ ○ ○ huono	
R virkistysympäristön viihtyisyys	hyvä ○ ○ ○ ○ ○ huono	
S maiseman vaihtelevuus	hyvä ○ ○ ○ ○ ○ huono	
T luonnontilaiset tai erämaiset alueet	hyvä ○ ○ ○ ○ ○ huono	

10. Kuinka hyvin tämänkertainen käyntinne Ruunaan alueella vastasi ennako-odotuksianne seuraavien asioiden suhteen? (5 = erittäin hyvin, 4 = melko hyvin, 3 = ei kumpikaan, 2 = melko huonosti, 1 = erittäin huonosti)	
	5 4 3 2 1
luonnonympäristö	hyvin ○ ○ ○ ○ ○ huonosti
harrastusmahdollisuudet	hyvin ○ ○ ○ ○ ○ huonosti
palvelut	hyvin ○ ○ ○ ○ ○ huonosti

11. Kuinka paljon käytätte kaikkiaan rahaa tähän käyntiin liittyviin erilaisiin menoihin? Arvioikaa henkilökohtaiset kulunne sekä oma osuutenne seurueen yhteisesti maksetuista kuluista. (Mikäli kyseessä on järjestetty ryhmämatka tai ette pysty erottelemaan henkilökohtaisia kuluja, vastatkaa vain kohtaan A).	
A kyseessä on järjestetty ryhmämatka ☐ jonka kokonaishinta on _____ mk (→ siirtykää kysymykseen 12)	
B ruokailu (kahvilat, ravintolat, ruokaostokset ja matkaeväät): tällä tai _____ matkan varrella tai kotipaikkakunnalla lähialueella _____ mk _____ mk	
C majoittuminen tällä tai lähialueella _____ matkan varrella _____ mk _____ mk	
D matkakustannukset alueelle (kotipaikkakunnalta) _____ mk	
E ohjelmalvelut (esim. opastetut retket jne.) _____ mk	
F muut menot (esim. luvat, varusteiden vuokrat jne.) tällä tai lähialueella _____ matkan varrella tai _____ mk kotipaikkakunnalla _____ mk	

12. Kuinka usein olette käyneet Ruunaan alueella ennen tätä käyntiä? (voitte merkitä useamman vaihtoehdon)	
A tämä on ensimmäinen kerta ☐ → siirtykää kysymykseen 13	
B viimeisen viiden vuoden aikana _____ kertaa	
C milloin ensimmäisen kerran? v. _____	
D milloin viimeksi? v. _____	

13. Onko Ruunaan alue tällä matkalla... (vastatkaa yhteen vaihtoehtoon)	
1 ☐ matkanne ainoa tai tärkein kohde?	
2 ☐ yksi matkanne suunnitelluista kohteista?	
3 ☐ ennalta suunnitteleman kohde matkan varrella?	

14. Mistä saitte pääasiassa tietoa Ruunaan alueesta? (voitte merkitä useamman vaihtoehdon)	
1 ☐ tuttavilta, ystäviltä tai sukulaisilta	
2 ☐ www-sivuilta internetistä	
3 ☐ esitteistä tai oppaista (esim. Villi Pohjola, Retkeilyopas tms.)	
4 ☐ TV / radio-ohjelmista tai lehtiartikkeleista	
5 ☐ en osaa sanoa	
6 ☐ muualta, mistä? _____	

15. Onko jokin seuraavista asioista häirinnyt Teitä tämänkertaisella käynnilläänne Ruunaan alueella? (vastatkaa jokaiseen vaihtoehtoon) (5 = erittäin vähän, 4 = melko vähän, 3 = ei kumpikaan, 2 = melko paljon, 1 = erittäin paljon)	
	5 4 3 2 1
A maaston kuluneisuus	vähän ○ ○ ○ ○ ○ paljon
B maaston roskaantuneisuus	vähän ○ ○ ○ ○ ○ paljon
C luonnonympäristön käsittely	vähän ○ ○ ○ ○ ○ paljon
D liiallinen kävijämäärä	vähän ○ ○ ○ ○ ○ paljon
E muiden kävijöiden käyttäytyminen	vähän ○ ○ ○ ○ ○ paljon
F jokin muu, mikä? _____	vähän ○ ○ ○ ○ ○ paljon

16. Mikä on pysyvän asuinpaikkanne postinumero ja postitoimipaikka? [_____] _____
---

17. Syntymävuosi? [_____]
----

18. Sukupuoli?
1 ☐ mies
2 ☐ nainen

19. Ammatillinen koulutus? (merkitkää korkein taso)
1 ☐ ammattikoulu
2 ☐ opistotasoinen tutkinto
3 ☐ yliopisto tai korkeakoulututkinto
4 ☐ ei ammatillista tutkintoa

20. Arvioi seuraavia Ruunaan aluetta koskevia väittämiä tämänkertaisen käyntinne perusteella. (5 = täysin samaa mieltä, 4 = jokseenkin samaa mieltä 3 = ei mielipidettä asiasta, 2 = jokseenkin eri mieltä, 1 = täysin eri mieltä)						
		5	4	3	2	1
A	Alueen palveluita tulee monipuolistaa ja lisätä	Samaa mieltä	☐	☐	☐	Eri mieltä
B	Liikenneyhteudet alueelle ovat riittävän hyvät	Samaa mieltä	☐	☐	☐	Eri mieltä
C	Ruunaan alueen nykyiset käyttömuodot (kalastus, retkeily, koskenlasku jne.) sopivat hyvin yhteen	Samaa mieltä	☐	☐	☐	Eri mieltä
D	Aluetta tulisi laajentaa	Samaa mieltä	☐	☐	☐	Eri mieltä
E	Ruunaan aluetta tulisi hyödyntää nykyistä tehokkaammin ja tuottavammin	Samaa mieltä	☐	☐	☐	Eri mieltä
F	Retkeilyalueella harjoitettava metsätalous haittaa virkistyskäyttöä	Samaa mieltä	☐	☐	☐	Eri mieltä
G	Vesistönylityspaikkoja on riittävästi	Samaa mieltä	☐	☐	☐	Eri mieltä
H	Alueen kävijämäärää tulisi lisätä	Samaa mieltä	☐	☐	☐	Eri mieltä
I	Polkuverkostoa tulisi monipuolistaa	Samaa mieltä	☐	☐	☐	Eri mieltä
J	Ruunaa on valtakunnallisesti tunnettu retkeily-, melonta ja kalastuskohde	Samaa mieltä	☐	☐	☐	Eri mieltä
K	Tietoa Ruunaan alueesta ja palveluista on riittävästi ja helposti saatavilla	Samaa mieltä	☐	☐	☐	Eri mieltä
L	Ruunaan alue on hyvä juuri tällaisena	Samaa mieltä	☐	☐	☐	Eri mieltä

21. Mitä muita matkailupalveluita olette käyttäneet tai aiotte käyttää Lieksassa vierailunne aikana? (jos asutte Lieksassa vakituisesti siirrykää kysymykseen nro. 22)			
1 ☐	Kulttuuritapahtumat (konsertit, kesätapahtumat)	7 ☐	Elintarvikeliikkeet
2 ☐	Opastus- tai ohjelmapalvelut	8 ☐	Erikoiisiikkeet
3 ☐	Ravintolapalvelut	9 ☐	Huoltoasemat
4 ☐	Hotellit, kesähotellit tai vuokramökkit	10 ☐	Museot yms. Kohteet
5 ☐	Leirintäalueet	11 ☐	Kolin palvelut
6 ☐	Lieksan kylien majoitus- ja matkailupalvelut	12 ☐	Muu, mikä? _____

22. Missä yövyitte Ruunaan alueella käyntinne aikana?	
1 ☐	Vuokramökissä
2 ☐	Laavussa
3 ☐	Asuntovaunussa tai -autossa
4 ☐	Maatilamajoituksessa
5 ☐	Teltassa
6 ☐	En yöpynyt

23. Käyttekö Ruunaalla?	
1 ☐	Säännöllisesti ympäri vuoden
2 ☐	Säännöllisesti sulanmaan aikaan
3 ☐	Vain silloin tällöin

24. Mitä mieltä olette olleet tällä kerralla käyttämienne kalastuspaikkojen ja palveluiden laadusta ? (5 = erittäin hyvä, 4 = melko hyvä, 3 = ei kumpikaan, 2 = melko huono, 1 = erittäin huono), jos ette kalasta siirtykää suoraan kysymykseen nro. 25.		käyttämäni palvelun laatu					
		5	4	3	2	1	
A	Haapavitjan kalastusjärjestelyt	hyvä	☐	☐	☐	☐	huono
B	Neitikosken kalastusjärjestelyt	hyvä	☐	☐	☐	☐	huono
C	Kattilakosken kalastusjärjestelyt	hyvä	☐	☐	☐	☐	huono
D	Murroo- ja Siikakoskien kalastusjärjestelyt	hyvä	☐	☐	☐	☐	huono
E	Pudasjoen kalastusjärjestelyt	hyvä	☐	☐	☐	☐	huono
F	Kalastuslupien saatavuus	hyvä	☐	☐	☐	☐	huono
G	Lupien hinta suhteessa kalastusjärjestelyiden laatuun	hyvä	☐	☐	☐	☐	huono
H	Kalaston monipuolisuus	hyvä	☐	☐	☐	☐	huono
I	Saalisvarmuus	hyvä	☐	☐	☐	☐	huono
J	Muu kalastukseen liittyvä seikka, mikä?	hyvä	☐	☐	☐	☐	huono

25. Kertokaa miten haluaisitte Ruunaan aluetta kehitettävän ja mitä asioita alueen uudessa hoito- ja käyttösuunnitelmassa olisi mielestänne otettava huomioon?

---

26. Vastasitteko kyselyyn:	
1 ☐	Heti Ruunaan alueelle saavuttuanne
2 ☐	Oleskeltuanne alueella jo pitempään tai ollessanne poistumassa sieltä

27. Aiotteko tulla Ruunaalla uudestaan?	
1 ☐	Kyllä, jo lähiaikoina
3 ☐	Kyllä, joskus tulevaisuudessa
2 ☐	En aio tulla enää uudestaan

KIITOS YHTEISTYÖSTÄ !

YRITYSHAASTATTELUIDEN KYSYMYSRUNKO

1. Taustatiedot

- 1.1. Yrityksen nimi
- 1.2. Toimiala
- 1.3. Toimipaikka
- 1.4. Perustamisvuosi
- 1.5. Vastaajan nimi / asema yrityksessä
- 1.6. Yrityksen toiminta-ajatus
- 1.7. Keskeiset tuotteet / palvelut

2. Henkilöstö

- 2.1. Henkilöstön lukumäärä
- 2.2. joista kokopäivätoimisia
- 2.3. Miten yrityksen henkilöstömäärä on muuttunut viimeisen kymmenen vuoden aikana?
- 2.4. Miten henkilöstön määrä jakautuu sesonkien mukaan?
- 2.5. Työskenteleekö yrityksessä muita kuin Lieksassa vakituisesti asuvia henkilöitä?

3. Asiakkaat

- 3.1. Mitkä ovat yrityksen tärkeimmät asiakasryhmät?
- 3.2. Miten asiakaskunta jakaantuu alueellisesti?
- 3.3. Miten asiakaskunta jakaantuu kausittain?
- 3.4. Käyttävätkö asiakkaat muiden Lieksan alueen yritysten palveluja; esim. Hotellipaketit / ohjelmapalvelut

4. Liike- / paikallistaloustalous

- 4.1 Yrityksen liikevaihto?
- 4.2. Liikevaihdon jakautuminen tuote- ja palveluryhmittäin?
- 4.3. Liikevaihdon jakautuminen asiakasryhmittäin?
- 4.4. Liikevaihdon jakautuminen kausittain?
- 4.5. Yrityksen tekemien tavarahankintojen alueellinen jakautuminen?
- 4.6. Investoinnit Ruunaan alueelle?

5. Yritysten yhteistyö ja verkottuminen

- 5.1. Käyttääkö yritys alueen muita yrityksiä palveluiden alihankkijana? Missä tilanteessa?
- 5.2. Onko yrityksellä muuta yhteistyötä toisten yritysten tai yhteisöjen kanssa?

6. Suhde Ruunaan alueeseen

- 6.1. Millainen merkitys Ruunaan retkeilyalueella on yrityksen toiminnalle?
- 6.2. Entä Ruunaan kylän tulevaisuuden kannalta?
- 6.3. Entä Lieksan kaupungin matkailuelinkeinon kehitykselle?
- 6.4. Muuttuvatko vastauksenne edellisiin kysymyksiin riippuen siitä, tarkastellaanko Ruunaan aluetta kesällä vai talvella?

7. Yrityksen toimintaympäristön muutokset

- 7.1 Miten yrityksen toimintaympäristö on muuttunut viimeksi kuluneiden 10 vuoden aikana?
- 7.2. Mitkä tekijät ovat olleet muutoksen kannalta keskeisiä?

8. Metsähallituksen toiminta

- 8.1. Millainen merkitys Metsähallituksen kehittämistoimilla on ollut yrityksenne toiminnalle?
- 8.2. Entä Ruunaan kylälle ja Lieksan kaupungille?
- 8.3. Onko Ruunaan alueella harjoitettava metsätalous vaikuttanut yrityksenne toimintaan? Miten?

9. Elinkeinotoiminnan kehitysnäkymät Ruunaalla ja Lieksassa

- 9.1. Millaisena näette Lieksan matkailun tulevaisuuden seuraavan 10 vuoden aikana?
- 9.2. Millainen asema luontomatkailulla ja luontomatkailun ohjelmapalveluilla on tässä kehityksessä?
- 9.3. Millaisena näette Ruunaan retkeilyalueen tulevaisuuden?
- 9.4. Mitkä tekijät määrittävät sitä, millaiseksi Ruunaan alue yrityksen toimintaympäristönä muodostuu?
- 9.5. Millaisena näette Karjalan tasavallan lähialueiden roolin tässä kehityksessä / onko yrityksenne ajatellut toimintansa laajentamista Karjalan tasavallan alueelle?

10. Ajatuksianne ja kommenttejanne Ruunaan retkeilyalueen uuden hoito- ja käyttösuunnitelman sisältöön / toteutukseen?**11. Muut esille tulleet asiat:**

Vuonna 2003 ilmestyneet Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisut

Sarja A

- No 141 Kuusisto, Anu (toim.) 2003: Ylläs–Aakenuksen alueen luonto. 213 s. (20 euroa)
- No 142 von Numers, Mikael 2003: Florans förändring under ett drygt halvsekel i Skärgårdshavets nationalparks samarbetsområde. 64 s. (10 euroa)

Sarja B

- No 68 Kanerva, Tiina 2003: Sipoonkorven Byabäckenlaakson perinnemaisemien ja peltojen hoitosuunnitelma. 53 s. (Julkaistu ainoastaan sähköisessä muodossa www.metsa.fi/julkaisut/pdf/luo/b68.pdf)
- No 69 Kanerva, Tiina 2003: Uddskatanin luonnonsuojelualan niittyjen ja ketojen hoitosuunnitelma. (Julkaistu ainoastaan sähköisessä muodossa www.metsa.fi/julkaisut/pdf/luo/b69.pdf)
- No 70 Metsähallitus 2003: Oulangan kansallispuiston hoito- ja käyttösuunnitelma. 68 s. (10 euroa)